Biblioteca Centrală
Universală
Pavel Dan Nova

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VIII nr. 21 (375)
joi 18 mai 1961

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

„Alături de celelalte țări socialiste, Republica Populară Romînă duce o politică de apărare fermă a păcii, de micșorare a încordării internaționale și de promovare a coexistenței pașnice. Purtătorul de drapel și inițiatorul acestei politici, care exprimă interesele fundamentale ale poporului romîn, antrenat într-o vastă operă constructivă, este partidul nostru — Partidul Muncitoresc Romîn".

(Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia).

PARTIDUL — marele creator

Tabloul măreț, zugrăvit de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej cu prilejul aniversării a patruzeci de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia, tabloul acesta care cuprinde cu precizie și putere, într-o unică imagine uriașă, întreaga desfășurare a marei lupte purtate de partid în vremea ilegalității, a luptei de întărire a patriei, de construire a noului ei chip după Eliberare, luminoasele perspective pe care primul secretar al partidului le-a deschis în fața noastră, ne-au umplut inimile de recunoștință și de entuziasm. Fiecare cetățean al acestei țări și-a dat seama încă o dată, sau mai bine zis a simțit adînc încă o dată, cu și mai multă putere, cu și mai multă căldură, că întreaga lui viață de azi o datorește partidului, că dacă a putut ridica fruntea, fără umilințe, fără temeri, nu cu orgoliu, ci cu o adevărată demnitate omenească, dacă poate privi în viitor curajos, plin de idei și nădejdi, dacă poate face planuri, dacă poate avea inițiative, dacă poate munci liber, crea liber, visa liber, o datorește partidului. Fiecare cetățean al acestei țări și-a dat seama încă o dată, că tot ceea ce vede în jurul lui, tot ceea ce își aduce aminte a fi văzut zilele trecute, de la înaltele furnale ale unei fabrici, de la halele ei largi în care munca are un ritm titanic, de la colosalul baraj de la Bicaz și albastrul lac nou născut între munți și pînă la combina care aleargă harnică și pricoputâ pe ogoare, de la casa de nașteri albă și curată dintr-un sat îndepărtat pînă la vitrinele bogate ale noilor și frumoaselor magazine, de la cartea care se găsește în multele și răspîndite biblioteci, pînă la clădirile mari, civilizate, frumoase, care se ridică în toate orașele patriei noastre, toate se datoresc unui popor aflat sub atenta îndrumare a partidului care a deșteptat în fiecare om o conștiință plină de simțul răspunderii, a creat unitatea de luptă și de muncă a clasei muncitoare, a întregului popor, a condus și a aplicat în mod creator principiile generale ale construcției socialismului, principiile marxist-leniniste, la condițiile concrete ale țării noastre.

Partidul despre care tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spune că: *„întruchipează tot ce e mai bun în poporul nostru; el este inima fierbinte și conștiința poporului, înțelepciunea și voința sa colectivă"*, este azi mai omogen și mai unit în jurul comitetului său central decît oricînd și mai legat de masele cele mai largi decît a fost vreodată, este sufletul a tot ceea ce s-a limpezit și s-a construit, este marele făuritor al conștiinței noi a maselor creatoare.

Dragostea de pace a poporului nostru, hotărîrea lui de a o apăra izvorăște firesc din nevoia de a ocroti tot ceea ce se creează cu dragoste, izvorăște firesc din sentimentul că din fiecare efort al său crește ceva, ceva care nu e nici vremelnic, nici perisabil, ceva de a cărui înflorire se va bucura el însuși și generația de mîine, izvorăște firesc din convingerea că fiecare lucru așezat cu grijă și cu pricepere la temelia socialismului pe care îl desăvîrșim va sluji comunismului de mîine. Larga colaborare a popoarelor socialiste, frățească lor înțelegere întărește pacea în întreaga lume și pe măsură ce masele largi populare de pe întregul glob luptă tot mai intens pentru progres, pe măsură ce capitalismul mondial e bîntuit de crize din ce în ce mai mari și sistemul colonialist se destramă, lagărul socialist își mărește autoritatea în lume. Așa cum spune în cuvîntul său tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej referindu-se la politica de pace a țării noastre: *„Purtătorul de drapel și inițiatorul acestei politici, care exprimă interesele fundamentale ale poporului romîn, antrenat într-o vastă operă constructivă, este partidul nostru* — Partidul Muncitoresc Romîn". Lui îi datorește poporul faptul de a fi înțeles măreția acestei lupte, de a fi deslușit și clarificat în el însuși care sînt adevăratele lui interese și năzuințe, de a se fi dăruit trup și suflet acestei cauze.

Indemnul pe care tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej îl dă oamenilor de cultură și artă este acela de a munci, de a crea în strînsă legătură cu viața, cu cerințele desăvîrșirii construcției socialiste.

Timpul, în adevăr, parcă și-a schimbat în jurul nostru vechiul său ritm. Forțele poporului, sub conducerea lucidă a partidului, se desfășoară clocotitoare, tot ceea ce ieri a fost atins ca o culme, azi e depășit și mîine va fi întrecut din nou. Chipul moral al omului se schimbă, nivelul său cultural se ridică în fiecare zi, și imaginea omului, vrednică de prins în imagine artistică, se îmbogățește sub ochii noștri cu trăsături noi, se amplifică în ceea ce are ea mai esențial, pentru perioada istorică de mari făuriri pe care o trăim. Legătura cu viața devine din ce în ce mai evident necesară, condiție primă. Această legătura cu viața și înțelegerea marxist-leninistă a mersului ei, a marelui ei sens, presupune pătrunderea profundă de către artist a cerințelor desăvîrșirii construcției socialiste.

Citind Raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej ținut la cel de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn, citind Raportul prezentat la adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia, perspectivele viitorului patriei noastre, perspectivele omului din patria noastră apar în ochii fiecărui cetățean, fiecărui artist, — căruia îi atribuim o sensibilitate deosebită, o receptivitate emotivă și o pătrundere intelectuală și mai ascuțită ca să merite a fi artist, — desenate cu o mare limpezime, cu o deplină siguranță, luminate nu cu lumina difuză a unui vis, ci cu lumina tare, puternică, strălucitoare, a adevărului. Actualitatea pe care o va zugrăvi artistul se cuvine a fi pătrunsă de spiritul viitorului, pentru că ea poartă germenii, poartă în sine datele viitorului, pentru că în fiecare zi viitorul devine uluitor de repede prezent, un prezent care se grăbește ca un puhoi de munte, să se preschimbe, să devină propria sa perspectivă, să fie în fiecare zi *nou*.

Frumoasă și măreață sarcină, aceasta a artistului devotat partidului, a artistului în care cuvîntul partidului, sămînță bogată, rodește opere vrednice de vremea lui, vrednice să trăiască și mîine pentru că sînt de folos patriei, construcției socialismului. Măreață sarcină, pe care aspirăm s-o îndeplinim cu vrednicie!

Lucia DEMETRIUS

Repararea unei căldări de oțel Foto EDMUND HÖFER (Din Expoziția de fotografii artistice „Înflorește țara mea")

De vorbă cu TUDOR ARGHEZI

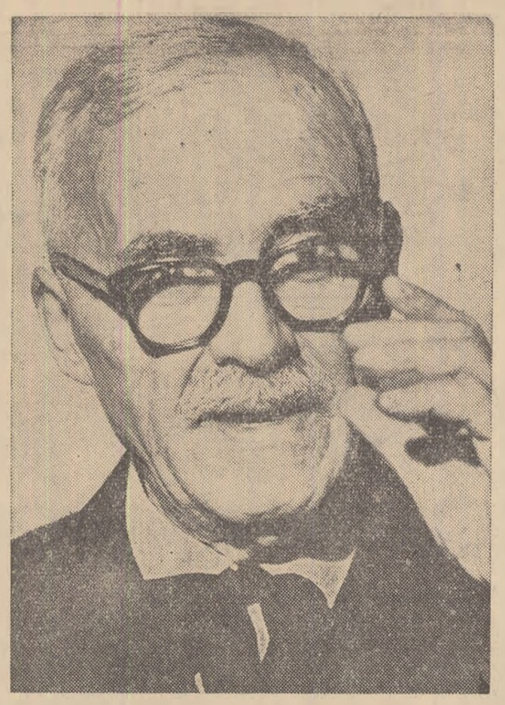

Mă aflu din nou, pentru două sau trei ceasuri, în ambianța minunată a casei din Mărțișor, strămutată de cîțiva ani la Șosea. Aceleași cărți, aceleași scaune, aceeași scrumieră de un auriu mat. Peste toate stăruie o strălucire nouă și calmă. În colțul odăii, în același fotoliu vișiniu, Tudor Arghezi vorbește la telefon cu un tînăr scriitor al cărui glas emoționat se aude de cealaltă parte a firului, înflorat și poate de aceea, neașteptat de cristalin. Convorbirea telefonică s-a terminat și poetul îmi vorbește, bine-înțeles, despre tinerețe. Cum o mai nimerită introducere în problemă cu greu s-ar fi găsit, însemn în carnet cuvînt după cuvînt, mă opresc pentru a mai pune cîte o întrebare și iar însemn... Recitisem de curînd în „Națiunea" din 1923 „Amintirile ierodiaconului Iosif". Îi citez poetului din memorie cîteva pasaje despre lunile petrecute de acesta la Fabrica de zahăr din Chitila iar el îmi răspunde zîmbind:

— Mi-ar place să vizitez azi fabrica în care am lucrat cînd aveam 17 ani. Era, pe atunci, singura fabrică de zahăr din țară. O mai fi existînd polarimetrul din camera obscură? Mi-aduc aminte de o pompă de apă Burton. Fusese adusă pe bani mulți din străinătate. Dar n-a vrut să funcționeze.

Acolo, la Chitila, am cunoscut întîia oară, muncitorimea. Cele mai multe lucrătoare erau proaspăt venite de la plug și de la seceră... Am descris undeva intrarea mea în fabrică și examenul pentru ocuparea postului de chimist..

Intrînd pe făgașul istoriei literare, convorbirea a cuprins pe rînd — dar pe sărite — cîteva momente din anii de început. Vorbeam tocmai despre cărțile care au încercat să facă exegeza liricii argheziene, cînd am înregistrat următoarele:

— M-au interesat mult cele scrise de Pompiliu Constantinescu, fără proporțiile date implicațiilor mistice. Criticul era un om profund onest. Mi-l amintesc, cu puțin înainte de moarte, la Eforie, entuziast, exploziv. Insistența criticului asupra unei note mistice a venit, poate, din pricina refugiului meu la mînăstire.

— Dar d-voastră ați explicat foarte clar acest episod în „Amintirile" publicate cu aproape patruzeci de ani în urmă, în „Națiunea". Ați arătat atunci că interesul pe care tînărul Ion N. Theodorescu îl purta „spectacolului vieții de mînăstire" în legătură cu care își făcea „tot felul de povestiri și snoave și mii de jucării ale închipuirii" n-avea într-însul nici o urmă de misticism.

— Lucrurile sînt mult mai simple. N-aveam unde lucra. N-aveam o odaie. N-aveam o masă. Mă aflam în momentul în care începeam să mă caut, ca orice tînăr. Cum cunoșteam pe directorul Mitropoliei, profesorul Ion Cornoiu, m-am dus să-i cer sprijinul și, fără multă gîndire, i-am urmat sfatul.

— Nu multă vreme după aceea, la începutul acestui veac, s-a format grupul de prieteni care s-au strîns în 1904 în jurul revistei „Linia dreaptă" și apoi la celelalte publicații pe care le-ați condus...

— Da. Ne-am întîlnit nici eu nu mi-amintesc cum. Stăteam în apropiere unul de celălalt și ne-am înțeles de la început. Galaction, pe atunci Grigore Pișculescu, ședea pe strada Semicercului, pe lîngă biserica Sf. Voevozi într-o casă aproape țărănească. Era casa mamei lui, o femeie de o bunătate angelică. Avea în ea o armonie cu totul deosebită. Locuiam, în apropiere, pe strada Tunsului. Mai tîrziu a apărut și Cocea. Și V. Demetrius. „Linia dreaptă" a apărut pe cînd eram diacon la Mitropolie. Fără să fie interzisă prin lege, lectura gazetelor era interzisă totalmente tuturor funcționarilor. Cu atît mai suspect ar fi devenit cine și-ar fi îngăduit să scrie sau... să scoată o publicație. Pentru că nu puteam să-mi afișez numele, l-am pus pe prietenul meu Demetrius pe coperta revistei, iar eu am semnat pentru prima dată cu numele Arghezi. Am avut atunci norocul să mă bucur de înțelegerea mitropolitului Iosif Gheorghian, traducător al lui Eugene Sue în românește, care a simțit cam cu ce mă ocup eu, dar a închis ochii. Citeodată mă întreba pe furiș, cînd ne întîlneam: „Ce ai mai scris?" Eu lucram revista noaptea, la o lampă cu petrol. Călugării își șopteau că fac liturghia neagră cu diavolul. Mai tîrziu vizitam des cu Cocea și Galaction, mînăstirile pentru frumusețea locurilor. Deseori ne duceam la Căldărușani, unde mai fusesem cu ani înainte, la mitropolitul surghiunit aci Ghenadie Petrescu, cînd apărea ziarul „Liga ortodoxă" al lui Alexandru Macedonsky.

— Grupul de la „Linia dreaptă" la care s-a adăugat apoi N. D. Cocea a păsit în anii care au urmat către poziții mereu mai avansate. Cînd a apărut „Facla" și imediat apoi „Viața socială" nu erați în țară...

— Nu, dar cum se știe Cocea mi-a publicat, din singura lui inițiativă.

(Continuare în pag. 3)

SOCIALISMUL și VALORILE ESTETICE

Problemele literaturii în lumina Congresului al III-lea al P.M.R.

Tragicul. Tot mai des se aud chemările pentru analiza temeinică a categoriilor estetice. Dorința este legitimă: practica vieții și artei, a existenței și conștiinței socialiste, acumulează — între altele — imense valori estetice, care trebuie evaluate, clasate, explicate. Moștenirea trecutului, generalizarea experienței de odinioară, constituie un important punct de reper, dar nu rezolvă esențialul. Adevărul este întotdeauna concret, iar vechiul etalon nu poate determina noile realități. Sistemul categoriilor azi nu poate fi identic cu cel hegelian sau aristotelic. Orînduirea socialistă transformă radical toate domeniile vieții; generalizarea lor teoretică trebuie și ea înnoită.

Un aspect al problemei este sfera de manifestare a diverselor calități estetice, ponderea lor în viață și artă. Esteticul se concretizează în variate forme, dar preferințele orînduirilor sociale nu sînt aceleași. Accentele se schimbă în raport cu natura societății și legile obiective ce o guvernează. O anumită formă concretă a esteticului joacă într-o epocă un rol mai important decît în următoarea, care poate necesita preponderența altor forme. În tradiționalele sisteme estetice lipsesc unele categorii, astăzi necesare, iar raportul stabilit între cele recunoscute ca atare este substanțial modificat de experiența ulterioară.

Metodologia concret-istorică este, de pildă, indispensabilă în cercetarea categoriei de tragic. Estetica marxist-leninistă a respins încercările de minimalizare ale tragicului, concepțiile care, situîndu-se pe pozițiile „lipsei de conflict" și a idilismului siropos, contestau dreptul artistului realist-socialist de a zugrăvi conflicte și deznodăminte tragice. În același timp ea a demascat tentativele ideologilor burghezi și revizioniști de a hipertrofia ponderea fenomenului tragic în procesul de construire a societății socialiste și comuniste, îndemnul diversionist de a înfățișa exclusiv laturile întunecate — reale sau închipuite — din viața omului contemporan. Lupta pe două fronturi împotriva subaprecierii și supraaprecierii tragicului este principial justă, dar ea nu poate fi purtată abstract în numele unui echilibru rațional prestabilit, ci numai pe baza cerințelor concrete ale realității date. Nu e suficient să înșiri numeroase opere realist-socialiste cu un subliniat caracter tragic — trebuie să circumscrii condițiile în care ele au fost create, tematica și conținutul lor de idei, patosul care le animă, cauza reală a tragismului lor. Cercetarea atentă va dovedi că în majoritatea covîrșitoare a cazurilor, sursa tragicului rezidă — direct sau indirect — în orînduirea burgheză și fenomenele generate de ea: exploatare, război, forme singeroase ale luptei de clasă, mentalitate inumană, rămășițele eticii individualiste etc. Chiar atunci cînd tragedia are loc în socialism, sursa sa ultimă se dovedește a fi „exterioară", străină orînduirii noi. Există desigur și zone „neutre", ce nu depind direct de coordonate sociale — dragostea nefericită, boala și moartea, înfruntarea cu natura, nedreptatea individuală și întîmplătoare ș.a. Stingerea profesorului din piesa Totul rămîne oamenilor, interpretată cu măiestrie de Cerkasov, sau soarta eroilor Scrisorii neexpediate a lui Kalatozov vor exista și ne vor întrista și de acum înainte. Dar să nu uităm că și asemenea fenomene sînt puternic modulate de condițiile sociale în care au loc (în ambele cazuri tragediile sînt îmbinate cu eroismul socialist, care devine factorul hotărîtor al aliajului estetic); pe de altă parte, nu ele au furnizat grosul tragediilor din istorie și istoria artelor.

Principala sursă a tragicului în viața omenirii a constituit-o și o constituie exploatarea omului de către om, inegalitatea socială. Parafrazînd celebrele cuvinte leniniste cu privire la mica producție de mărfuri, putem afirma că inegalitatea socială, exploatarea, naște tragedia zi de zi, ceas de ceas și în proporții de masă. Însăși structura orînduirilor bazate pe clase antagoniste și exploatare generează permanent, în număr uriaș, tragice conflicte și căderi, ce se cer oglindite, însușite la înalt nivel artistic. În ce constă esența tragicului? În pieirea unor valori, care s-ar fi putut realiza și totuși nu s-au realizat, în nimicirea bunurilor umane, prăbușirea aspirațiilor nobile, frîngerea elanului creator, neîmplinirea idealului luminos, jertfa supremă pentru o cauză măreață, înăbușirea luptei drepte, căderea eroului epocii. Vinovatul principal al acestor pierderi, înfrîngeri, căderi este organizarea socială sălbatecă, nedreptatea generalizată pe scara întregii societăți, asuprirea și exterminarea (lentă sau rapidă) a marii majorități de către infima minoritate privilegiată. Capitalismul e ultima, cea mai rafinată și mai abjectă inumanitate. El impune omenirii cele mai masive jertfe din cîte a cunoscut istoria, distruge continuu și în proporții colosale bunurile materiale și spirituale ale societății, valorile economice, politice, etice, estetice. Capitalismul este împărăția tragicului, adică a frumuseților neîmplinite, distruse, sfărîmate. Șomajul milioanelor de muncitori din S.U.A. în timp ce producția este artificial frînată, înăsprirea exploatării din Belgia și reprimarea protestului legitim al clasei muncitoare, războiul singeros din Algeria, uciderea patrioților din Congo și Angola, încercarea de răsturnare a guvernului popular din Cuba, mizeria cresîndă a sărăcimii italiene, linșarea negrilor din Uniunea Sud-Africană, foametea care seceră milioane de năpăstuiți în metropole și colonii, sînt doar cîteva exemple din infinita listă a tragediilor de masă generate de capitalism.

Lichidarea capitalismului și prin el — odată pentru totdeauna — a exploatării omului de către om, înseamnă dispariția sursei principale a tragicului. Concluzia logică: în societatea socialistă și comunistă sfera de acțiune, ponderea tragicului se restrînge foarte mult. Socialismul nu distruge, ci multiplică valorile — într-un ritm și amploare nevisate înainte. Cît privește pierderile sale tragice, ele se datoresc — de cele mai multe ori — aceluiași capital sm, acțiunilor lui dușmănoase, concepțiilor ideologice străine, „unele — moștenire a trecutului, altele — reflectare a influențelor lumii capitaliste" (Gheorghe Gheorghiu-Dej). Pe măsura înfrîngerii definitive a capitalismului și a dispariției sale pe plan mondial, zona tragicului în viață și artă se va îngusta și mai mult. Ingustarea nu înseamnă dispariția totală. Excese individuale, nedreptăți izolate, atitudini inumane răzlețe, nenorociri întîmplătoare, vor exista și în comunism. „Fundamentala cauză socială a exceselor care constau în călcarea regulilor conviețuirii sociale... exploatarea maselor, lipsurile și mizeria acestora" (V. I. Lenin) va fi în schimb lichidată și uitată. Vor putea avea loc întîmplări tragice în relațiile intime dintre oameni — deși ele devin excepții într-o societate colectivistă, bazată pe întrajutorare, pe principiul „unul pentru toți, toți pentru unul"; în cucerirea naturii — deși omul stăpîn pe cuceririle tehnicii moderne poate atenua riscurile inerente explorării necunoscutului; în urma neconcordanței dintre aspirațiile crescînde și posibilitățile biologice limitate — deși aceste limite vor putea fi extinse de știința viitorului; prin simplul și stupidul joc al întîmplătorului, poreclit în trecut adesea „soartă" — deși în epoca stăpînirii depline a legilor, soarta va fi în mîna oamenilor și acțiunea nepreväzutului va putea fi limitată.

„Pierderea" suferită prin restrîngerea sferei tragicului exprimă de fapt un uriaș cîștig — și se compensează înzecit prin lărgirea, nebănuită înainte, a altor calități estetice. Tragicul constă în pieirea frumosului, influența sa educativă depinde de măsura frumuseții, ce a fost călcată în picioare. Tragicul înnobilează, trezind dorința recîștigării valorilor pierdute. Reacția de compătimire — mîhnire — jale — protest — revoltă în fața nedreptăților contemplate (în viață și artă) este adînc purificatoare, focul katharsis-ului dureros-înălțător distilează sufletul și oțelește voința. Idealurile luminoase transformă înfrîngerea în premiză a victoriei viitoare. Educația estetică nu se reduce însă la forme indirecte, la protestul în fața frumuseții sfărîmate sau la batjocorirea urîtului deghizat în frumos, ci acționează adesea nemijlocit, prin afirmarea valorilor împlinite. Și restrîngerea formelor indirecte — a bucuriei prin necaz, a frumosului prin tragic — poate fi contrabalansată prin extinderea imensă a formelor directe, „afirmative" ale esteticului.

Aceasta este situația în socialism. Eliberarea și potențarea forțelor creatoare ale maselor populare, opera grandioasă de construire a vieții fericite, includerea eforturilor individuale în acțiunile întregii colecti-

I. IANOSI

(Continuare în pag. 6)

Confesiuni...

Printre cele cîteva sute sau mii de foi care apar la Paris și pe a căror claviatură se cîntă gama întreagă a gîndirii și simțirii burgheze, de la femeia despuiată pînă la ideea pură, apare și o revistă intitulată „Panorama chrétien". Revista publică în numărul său pe luna aprilie a.c., confesiunile majore a doi scriitori romîni transfugi: C. Amariu și C. Virgil Gheorghiu.

Cei doi fac parte din acea categorie de muște ale gunoiului istoric, pe care le animă și îmbată toate pestilențele mîrșăviei și trădării, dîndu-le elanul unui bizîit tenace și grotesc, în văzduhul artei și culturii. Vuietul sănătos care domnește în țara noastră a acoperit de mult această muzică de muște, care miroase urît la ureche.

Întrebați de redacția panoramei catolice asupra împrejurărilor care i-au hotărît să se stabilească în Franța (să respectăm delicatețea pur franțuzească de a nu întreba asupra „împrejurărilor" care i-au determinat să se afle acum, acolo), precum și dacă faptul de a trăi în țara francezilor a avut vreo influență asupra „operei" lor, Amariu răspunde pe o voce tenoral-filozofică, de mare seninătate a profunzimilor, iar C.V. Gheorghiu pe cea baritonal-dramatică a totalei sincerități lirice, a patetismului denunțător și profetic. Atacînd cu brio, direct la dominantă, nici unul nu răspunde însă la prima întrebare. Eh!...

Intrînd în „motivul" al doilea, Amariu afirmă că el a „gîndit totdeauna în franceză", adică, deducem noi, chiar și pe vremea cînd se numea Amăriuței, pe ulița nu știu cărui sat moldovean. Căci, adaugă el simplu: „mi se pare greu să gîndesc într-o altă limbă". E de la sine înțeles: eu însumi, ca să înțeleg pentru ce și cum un țăran romîn moldovean trebuie să gîndească „în franceză", mă simt obligat să gîndesc... în germană. În sfîrșit, nu noi o să-i contestăm lui Amariu dreptul de a „gîndi" în orice limbă poftește, și chiar în toate limbile pămîntului, pe rînd sau deodată, deoarece soarta transfugului e schimbătoare și cine știe pe unde îl mai poate purta. Mai ales că Amariu își justifică gîndirea franceză prin străveche consecvență: „Nu am meditat niciodată asupra mea în românește". Există, se vede, o chemare tainică a destinului transfug, o aspirație profundă, inițială, irezistibilă, a trădării. Și, mai departe: „Nu m-am gîndit niciodată la dumnezeu în românește". Și aceasta, desigur, nu pentru că dumnezeu ar fi, după spusele teologilor, un concept universal (în care caz ar merge, pe cinstea mea și romîna), ci pentru că Amariu presimțea ceea ce avea să formuleze fratele său întru duh, peste ani, transfugul, Horia Vintilă Caftangioglu, și anume că „Dumnezeu s-a născut în exil" (ceea ce eu, personal, cred că e adevărat).

Acolo însă unde Amariu devine absolut fabulos, unde gîndirea nu-l mai poate urmări în nici una din limbile pămîntului, rămînînd mută pe românește, este cînd mărturisește un „lucru curios" și anume, că: „am început să iubesc limba țării mele, poporul meu și felul său de a fi, datorită spiritului, limbii și amabilității franceze". Ce-o fi asta, domnule?! Care nu să zică, pentru a izbuti să-mi iubesc limba maternă, trebuie întîi s-o disprețuiesc și s-o uit; pentru a-mi descoperi legătura cu poporul în sînul căruia m-am născut, trebuie întîi s-o rup printr-un șir de acte de ură și dușmănie; pentru a ști să-mi slăvesc patria, e indispensabil s-o părăsesc și s-o trădez! Vai, ce înseamnă să nu fi „meditat" asupra ta însuți decît în românește! Altfel ai fi șiruț că, dacă ești, să zicem cuban, fugi la Miami, Florida (S.U.A.) și înveți să „gîndești" în engleza americană. Ești conjolez? Ce poți face decît să te adăpostești la „Société Minière" la Bruxelles și să te străduiești să „gîndești" în valonă sau flamandă... Angolez? Te salvează Lisabona și portugheza lui Salazar. Algerian de ești, Parisul îți deschide brațele, pentru ca să „gîndești", cu și Amariu, în franceza lui Salan și a lui Challe. Și tată cum se dezvăluie esența patriotismului „adevărat", pe circuitul experienței, logicii și gîndirii transfuge.

Cum spuneam mai sus, C. V. Gheorghiu execută în duet partitura dramatică, contrastantă. C. V. Gheorghiu nu mănîncă Franța ca Amariu. El a terminat cu „amabilitatea", cu delicatețurile, cu subtilitățile gîndirii și ale limbii franceze. El e un om care a fost dezamăgit de Franța, și i-o spune Franței de la obraz, cu violența unei deceptii fundamentale. La drept vorbind, nu numai de Franța, patria de adoptiune (a cîta după Argentina?) dar și de cea originară, mai exact întîmplătoare.

Radu POPESCU

(Continuare în pag. 2)

TUDOR ARGHEZI LA 81 DE ANI

- **Cîntec de seară** – poezie de Tudor Arghezi (pag. 3)
- **Privind autoportretul lui Arghezi** de Radu Boureanu (pag. 3)
- **De vorbă cu Luc-André Marcel**: poezia lui Tudor Arghezi în Franța (pag. 8)
- **Articole despre Tudor Arghezi** de Liviu Călin, Matei Călinescu și Al. Săndulescu

Manifestări
de
Uniunii Scriitorilor
închinate
Aniversării Partidului

G. MUREŞ

La 4 mai a avut loc la şcoala me-
le „Bolyay" o seară literară la care
u participat scriitorii : Nagy Istvan,
ecretar al Uniunii Scriitorilor din
.P.R., Kovacs György, Sütö Andras.
A urmat un program de recitări sus-
nute de actori ai Teatrului Secuiesc
e Stat.

La 5 mai a avut loc o seară literară
a Casa Prieteniei Romino-Sovietice. A
orbit scriitorul Olah Tibor despre :
Eroii pozitivi ai literaturii noastre noi".

CRAIOVA

La 27 aprilie a avut loc o şezătoare
iterară la Cooperativa „Arta Populară".
Au citit din lucrările lor scriitorii cra-
oveni : Petre Dragu, Ilarie Hinoveanu,
sina Dănciulescu, Mihai Pelin. Aceiaşi
criitori au participat la 28 aprilie la
o şezătoare literară la Clubul intreprin-
derii „7 Noiembrie"

IN REGIUNEA HUNEDOARA

In zilele de 6 şi 7 mai au fost orga-
nizate şezători literare, la care au par-
ticipat scriitorii : Eusebiu Camilar, Ma-
genyi Erik, Toma George Maiorescu,
Mihu Dragomir, Ion Horea şi Geor-
ge Dan.

TIMIŞOARA

La 5 mai a avut loc o şezătoare li-
terară la Şcoala de partid.

Au citit din lucrările lor : Al Jebe-
leanu, Mircea Şerbănescu, Anghel Dum-
brăveanu, Haralambie Ţugui, Vladimir
Ciocov.

In zilele de 5 şi 8 mai au avut loc
la Şcoala Medie nr. 3, Intreprinderea
Electromotor şi Casa Ofiţerilor adunări
festive în cadrul cărora au citit din
lucrările lor : Al. Jebeleanu, Virgil
Birou, Lucian Valea, Har. Ţugui, Sofia
Arcan, George Drumur, Franyo Zoltan,
Ion Potopin, Zina Popovici, Laurenţiu
Cernet, Ion Budescu Nicolae Dobringă.

IAŞI

La 4 mai poetul Dumitru Corbea a
conferenţiat la Palatul Culturii despre
literatura indrumată de partid.

Au mai avut loc şezători literare la
Spitalul Unificat nr. 1, Casa de Cultură
a Studenţilor, Şcoala Medie „V. Alec-
sandri", Casa de Cultură a Sindicate-
lor. Au citit din lucrările lor : George Les-
nea, Sandu Teleajen, Ion Iatrati, Dumi-
tru Ignea, Florin Mihai Petrescu, Ho-
ria Zilieru, Sorin Stoian

CLUJ

Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor a
organizat în zilele de 4, 5 şi 6 mai şe-
zători literare la Deva, Sebeş, Petreşti
şi Cluj, în cadrul cărora au citit din
lucrările lor scriitorii : Dumitru Mir-
cea, M. Scorobete, Negoiţă Irimie, Ion
Rahoveanu.

BRAŞOV

La 4 mai a fost organizată o şezā-
toare literară la uzinele de tractoare
„Ernst Thälmann" în cadrul căreia au
citit Ion Lupu, Hans Schuller, Daniel
Drăgan, Valeria Coliban şi Ştefan Stă-
tescu.

ALMA REDLINGER — „Brigada"

O cronică judicioasă

In ultimul număr al „Contemporanului" cronica literară este semnată de Dumitru Micu. Scriind despre cartea lui Radu Cosaşu, „Luminã", criticul se arată interesat de construcţia specială a acestui volum de reportaje în care se împletesc modalităţi foarte variate : relatări jurnalistice despre viaţa pe şantier, pagini descriptive, episoade din viaţa personală a constructorilor, reflecţii lirice etc. Exprimîndu-şi nemulţumirea pentru o anume insuficienţă a perspectivei de ansamblu asupra Bicazului, cronicarul apreciază capacitatea scriitorului de a sonda conştiinţe, de a urmări procesul de transformare, în procesul muncii, a mentalităţii oamenilor. Sînt evidenţiate calităţile de prozator ale lui Cosaşu, arta sa de portretist.

Scrisă cu pondere, cronica lui Dumitru Micu aduce o apreciere judicioasă asupra lucrării analizate.

„Biblioteca şcolarului" într-o nouă serie

Intr-o înfăţişare grafică mult îmbunătăţită, „Biblioteca şcolarului" şi-a inaugurat nu de mult noua serie cu apariţie periodică. Au şi apărut în noul format şi sub coperta lăcuită, de o elegantă sobră, primele volume care marchează un progres nu numai grafic ci şi de conţinut.

Principalele exigenţe se adresează prefeţelor. Simplismul de care sufereau altădată a fost în bună măsură lichidat. Punctele nevralgice nu mai sînt escamotate, se încearcă explicaţii acolo unde fenomenul literar se dovedeşte complex sau chiar contradictoriu, în lumina învăţăturii marxiste despre moştenirea culturală. Asaki în ediţia îngrijită e N. A. Ursu apare cu tot ceea ce constituie pozitiv în activitatea sa de îndrumător şi animator, fără a se trece cu vederea însă atitudinile retrograde manifestate îndeosebi în a doua parte a vieţii sale. La fel, Duiliu Zamfirescu prezentat de Al. Săndulescu ne este înfăţişat cu contrastul izbitor dintre realismul celor mai valoroase pagini şi viziunea idilică, falsificatoare care-i viciază restul operei. Şi într-un caz şi în altul nu se vede însă suficient cum aceste contradicţii de ordin suprastructural sînt reflexul unor condiţii social istorice anumite. Acest decalaj îşi are sursa în metoda de a prezenta „epoca" într-un capitol aparte, carecum independent de evoluţia scriitorului şi de dezvoltarea operei. O asemenea separaţie flagrantă se întîlneşte în prefaţa la volumul „Din proza «Contemporanului»"

Vechile prefeţe ale colecţiei sufereau de o supralicitare a valorii scriitorilor pe temeiul tematicii, subapreciindu-se nivelul realizării artistice. Şi asemenea carenţe par a fi înlăturate. De pildă prezentarea lui Anton Bacalbaşa, semnată de Marin Bucur dovedeşte măsură, relevă meritele scriitorului fără nicio exagerare. Judicioasă este şi prefaţa la „Uzina vie" scrisă de Pompiliu Marcea. Faptul că volumele colecţiei se adresează cititorilor din şcoli nu înseamnă că prefeţele trebuie neapărat să adopte un ton didactic. Redacţia, impunînd tuturor autorilor o schemă obligatorie (viaţa, opera, locul în istoria literaturii etc.), împinge oarecum cu bună ştiinţă spre uniformizare. Ar trebui lăsată mai multă iniţiativă prefaţatorilor asupra felului cum să-şi alcătuiască expunerea. Este limpede că o asemenea compartimentare absoarbe într-atîta atenţia unora dintre prefaţatori încît îi face să piardă din vedere necesitatea de a face să se degajе o perspectivă de ansamblu, unitară, asupra scriitorului, care riscă să apară separat, în felii, după cum este organizată prezentarea. Prefeţe ca cele la Asaki şi Bacalbaşa, deşi judicioase în aprecierile parţiale, se resimt de absenţa unei viziuni globale asupra personalităţii autorilor respectivi. Incă nu se reuşeşte întotdeauna analiza într-o legătură strînsă a fondului de idei cu măiestria artistică. Mai persistă tendinţe de a reduce demonstrarea valorii artistice la o înşiruire de „citate alese" însoţite de caracterizări generale ori de epitete puţin edificatoare. Din acest unghi, prefaţa anonimă la Gh. Ureche se află sub orice nivel. In cea mai plată tradiţie didacticistă, aprecierile de valoare se reduc aici la formule de tipul : fapte „redate emoţionant" sau sentimente surprinse într-o „caracterizare plastică şi lapidară", imagini „extrem de sugestive".

Fiecare volum este însoţit de un aparat de note explicative, o culegere de păreri critice în legătură cu scriitorul respectiv şi un tablou bio-bibliografic. In privinţa tabloului cronologic se observă inegalităţi : cînd este detaliat, ca la Asaki, Caragiale, cînd foarte sumar ca la Duiliu Zamfirescu, Sahia. Ar trebui ca acestea să nu se rezume la simple înşiruiri de date. Datele ar căpăta o altă semnificaţie dacă ar fi însoţite de unele citate din opera autorului sau din alţi scriitori despre autorul respectiv, de asemenea dacă ar consemna şi alte date importante de ordin literar din aceeaşi epocă. Aşa cum se prezintă, aceste tablouri cronologice repetă în mare măsură datele menţionate în prefeţe într-o formă seacă şi inexpresivă, fără relief. Mai multă atenţie se impune în selectarea părerilor critice. De pildă, la Sahia se citează un fragment dintr-un articol de I. D. Bălan în care se afirmă greşit că „primii germeni" de realism socialist s-ar afla în „Uzina vie", cînd — după cum a arătat documentat M. Novicov — începuturile realismului socialist în literatura noastră se situează cu mult înainte.

Cît priveşte alcătuirea volumelor este de remarcat că a început să se mărgă către mai multă independenţă faţă de „Biblioteca pentru toţi". Inainte „Biblioteca şcolarului" îşi selecta textele exclusiv din volumele apărute la E.P.L. Acum se alcătuiesc ediţii proprii (Asaki, Duiliu Zamfirescu, Bacalbaşa) ceea ce asigură un interes sporit faţă de colecţie. Se cere din partea editurii o mai judicioasă planificare a titlurilor pentru a evita paralelismele. De pildă „Teatru" de Caragiale, „Uzina vie" de Sahia sau „Vitelul de aur" de N. D. Cocea repetă, la proporţii reduse, volume apărute la E.P.L., riscînd astfel să rămînă neutilizate. In schimb, autori care n-au fost de mai mulţi ani publicaţi în colecţii populare şi care sînt ceruţi de şcolari (ca Kogălniceanu, Russo) sînt prevăzuţi să apară mai tîrziu.

Inceputul făcut de noua serie a colecţiei „Biblioteca şcolarului" indică un efort rodnic din partea redacţiei, pe baza căruia se poate aştepta un adevărat salt calitativ în existenţa acestei colecţii atît de populare.

Geo ŞERBAN

PE SCURT DESPRE...

Basme şi legende vietnameze

Puţin, desigur, faţă de ceea ce poate oferi bogata literatură folclorică a Vietnamului, această culegere aduce totuşi o sugestie, suficientă pentru a deschide accesul într-un univers inedit pentru noi şi fermecător.

Este adevărat că structura morală a unora dintre eroii populari, cum şi anumite motive şi situaţii epice ne sînt familiare, le regăsim atît în folclorul nostru cît şi în acela al altor popoare. In frumoasa Tam vom recunoaşte repede o Cenuşăreasă cu ochi bridaţi şi piele ivorie ; reîntoarcerea lui Ti-Thik după un an petrecut pe tărîmul miraculos al unei zîne reaminteşte izbitor de aceea a voinicului din „Tinereţe fără bătrîneţe..." căci pe domeniile îndepărtate ale zînelor vietnameze, ca şi pe cele ale zînelor vulture, printr-o ciudată intuiţie a relativităţii timpului în raport cu viteza şi spaţiul, veacurile noastre omeneşti sînt numai clipe : transfigurarea lui So Ziia, prichindelul cu înfăţişarea grotească (pentru un om) a unei nuci de cocos, într-un prinţ fermecător se asociază cu metamorfoza zînei din povestea, în esenţă folclorică, a Doamnei de Beaumont ; That San cel care cu puterea cîntecului său înfrînge oştile duşmane e un fel de Orfeu, fără drama conjugală.

Familiară ne este şi schema etică, „manicheistă", ce stă la baza acestor poveşti. Vom regăsi şi aici acelaşi antagonism dintre forţele binelui şi ale răului, exprimat printr-un anume raport social. De o parte sînt asupriţii înzestraţi cu toate virtuţile şi cunoscînd prin suferinţă adevăratele valori ale vieţii : de cealaltă asupritorii dezumanizaţi prin exerciţiul unei puteri care satisface doar instinctele şi egoismul lor şi, tocmai din acest motiv, reprezentaţi adeseori alegoric sub înfăţişarea monstruoasă şi prădalnică a balaurului. Triumful final al binelui este infailibil şi „ne închipuim că povestitorul, şi odată cu el ascultătorii îşi ofereau astfel, imaginar, o compensaţie pentru nedreptăţile suferite în existenţa lor fără happy-end

Dar dincolo de aceste similitudini care vădesc legăturile spirituale dintre popoarele lumii, întemeiate pe comunitatea unor aspiraţii etern umane spre libertate, justiţie socială, dragoste şi fericire, basmele şi legendele vietnameze profilează trăsături specifice ale poporului care le-a născocit.

Fabulosul şi feeria, atît de marcate în folclorul asiatic, îmbracă nuanţe care indică aspecte ale unei civilizaţii aparte, în timp ce unumite întîmplări din acţiune aduc ecoul unor evenimente reale din istoria ţării.

Ceea ce distinge în plus aceste poveşti şi le conferă o mare putere de seducţie este modalitatea lor artistică. Cuvintele povestitorului „lunecă pe buze cu norii pe cer şi cu unda izvoarelor", se îmbină în metafore ingenioase, conturează fermecătoare siluete feminine, stilizează cu virtuozitate picturală decoruri rafinate, iar uneori cadenţează mici poeme cu acea concentrată sensibilitate specifică Orientului. Un val de poezie îmbracă toată schelăria epică, foarte viguroasă de altfel, a acestor basme. Nu lipsesc însă, între ele, nici povestioarele moralizatoare, concentrate şi seci, de tipul „fabliau"-ului.

Această culegere de basme şi legende vietnameze, apărută în colecţia „Meridiane", ne îndreptăţeşte să aşteptăm noi antologii de acest gen şi din folclorul nu mai puţin interesant al altor popoare.

Modest MORARIU

CENACLUL „NICOLAE LABIŞ"

Sîmbătă, 20 mai a.c., ora 17.30, va avea loc la Casa Scriitorilor şedinţa de lectură a cenaclului „Nicolae Labiş". Vor citi : Costache Anton (proză), Darie Novăceanu şi Elena Baltag (poezie).

PRECIZARE. — In nota intitulată „Un studiu închinat influenţei Partidului în critica literară înainte de eliberare" din ultimul număr al „Gazetei literare", fraza din paragr. 2, rînd 16 se va citi : „In articol se analizează influenţa luptei revoluţionare desfăşurată sub conducerea Partidului Comunist, în clarificarea concepţiilor estetice ale unor artişti valoroşi ca : Geo Bogza, Ion Călugăru, E. Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Jules Perahim, Silvian Iosifescu, Gellu Naum, Virgil Theodorescu, Matei Socor ş. a.".

CONFESIUNI...

(Urmare din pag. 1)

Romînia. Şi pentru ce anume ? Pur şi simplu pentru că Franţa, Parisul, francezii, parizienii urmăresc să-l asasineze. Această ţară, această metropolă, cu zecile lor de milioane de locuitori, nu au altă preocupare, altă dorinţă, altă sete, decît să-l ucidă pe el, pe C. V. Gheorghiu, după torturi morale inifinite, după constrîngeri sociale care l-au dus la desperare. E „proscris", e „însemnat cu pecetea infamiei", de către „contemporani". Cine să fie cauza ? El însuşi o arată şi de astă dată, spune adevărul : „Astăzi, suprema infamie este de a fi fascist. Ea declanşează în rîndurile contemporanilor noştri aceeaşi reacţie pe care o declanşa altă dată lepra". Absolut de acord, cu rezerva că reacţia contemporanilor e mult mai gravă în cazul său, deoarece lepra e mai puţin periculoasă şi mult mai cinstită. Mă rog... Dar dacă aceasta e suprema infamie acum s-a înţeles cu pecetea căreia infamii e pecetluit C. V. Gheorghiu. „Contemporanii" au descoperit adevărata înfăţişare a martirului, au zărit colţii lupului sub bonetа bunicuţii, au constatat tardiv, faţă de noi, de aci, dar au constatat bine, că scriitorul de ineptii murdare şi scandaloase e un fost zelator al asasinatului hitlerist, un slujbaş feroce al crimei războinice fasciste, un transfug cu călcîiele sfîrîinde de frica justiţiei, un trădător cu aspiraţii nelimitate în jos. Cum s-a produs demascarea ei altă poveste, din care trebuie reamintit numai tipicul fatal şi ironic al aventurilor clandestine ale acestei bătrîne picioase, cultura ultra-reacţionară care, lipsită de atracţie pentru forţele proaspete şi curate, se lasă îmbrăţişată, sub protecţia întunericului şi cu răsplată generoasă, de huimanalele trotuarului şi ale întîmplării. Dimineaţa, se descoperă că amantul de o noapte era un pollogar cu cazier care a şterpelit brăţările de aur sau perlele depuse în scrin : după succesul de scandal, urmează scandalul succesului, provocat de „contemporanii" dezgustaţi iar baba dă din colţ în colţ, schimbă feţe-feţe, bolboroseşte că să vezi, că aşa şi pe dincolo, că n-a ştiut că publicîndu-l pe C. V. Gheorghiu şi premiindu-l pe Vintilă Horia Caftangioglu, a publicat şi a premiat şi a îmbrăţişat potlogăria, trădarea şi crima.

Ce poate să facă acum un VC. Gheorghiu ? Să caute să-şi falsifice cazierul, fîţîind ca din gură de şarpe, că nu e adevărat, că el nu e, că nu a fost, că a fost şi n-a fost, că nu va mai fi cînd a fost şi că pe cînd o fi să fie, etc. Prins cu mîţa-n sac, el nu poate declara că n-a fost fascist şi nici nu-i dă nimă să declare (căci altfel, care i-ar mai fi rostul?) că e duşman al fascismului. De aceea, declară că e un... fascist antifascist ! „Jumătate din cărţile mele au fost arse de fascişti şi cealaltă jumătate de către antifascişti". Cu aceasta el speră să semene confuzie, să şi mîsluiască fişa de poliţie, luînd masca unui persecutat al tuturor tiberelor, a unui condamnat nelinişteş, a unui „poet" care, stînd deasupra brutalităţii prozaice a istoriei, tipă că na fi „ucis de masă". Minte „poetul", minte ca un fascist !

Nu mă tem de loc că C. V. Gheorghiu va fi „ucis", căci are protectori încă puternici, care poate mai au nevoie de asemenea nevolnici sujbaşi De aceea, mă las umplut de nezăgăzuite delicii în faţa histrionului care declară că va fi „ultimul poet ucis de către masă", că mîine „nu va mai exista poezie" şi alte asemenea baliverne pentru a căror imprimare se vor mai găsi o mie de caractere de tipar ale unei reviste parizie-ne periferice şi ale dulcii limbi franceze...

Ale dulcii limbi franceze în care transfugii cîntă atît de hazlii duete pentru o clipă a noastră de ris cu hohote.

Radu POPESCU

TUDOR ARGHEZI: „Cu bastonul prin Bucureşti"

O pagină din Arghezi, pentru cititorul sensibil, e totdeauna de o poezie contagioasă. Dincolo de definiţii şi formule, de scheme prestabilite şi sclerozate, cuvintele se mişcă vii, într-o libertate riguroasă, care e a creaţiei. Ar trebui să restituim cuvîntului poezie ceva din vechea lui semnificaţie, etimologică, — poesis-ul grecesc însemna creaţie, în genere — pentru a-l aplica, mai cuprinzător astfel, fenomenului arghezian complex şi totodată unic. Un scriitor francez a denumit odată un sentiment tulburător — le dénûment devant l'art, dezgolirea în faţa artei — în sensul metaforic al regăsirii unei simplităţi iniţiale şi esenţiale, al renunţării la veşmintele convenţiei, pe care nu odată trăirile noastre interioare le poartă. Sentimentul, real, intimpină totuşi rezistenţe cînd e vorba să fie comunicat. O prejudecată a subtilităţii, cu nuanţe impersonale şi inventate, ne face să trecem uneori cu un aer superior peste reacţiile spontane şi adînci pe care adevărata artă ne obligă să le avem. De fapt, simplitatea nu exclude nuanţa, iar originalitatea autentică, ireductibilă, e totdeauna simplă, şi de aceea greu de explicat. Am citit ultimul volum al lui Arghezi — „Cu bastonul prin Bucureşti" — incercînd sentimentul despre care vorbeam adineaori. Ceea ce impresionează în primul rînd e continuitatea, la o intensitate constantă, a actului de majoră poezie : textele incluse în culegere fiind scrise într-un interval de timp care acoperă aproape o jumătate de secol — 1912—1961. Intr-o proză sub forma „tabletei", cu mereu neaşteptate zig-zaguri şi frîngeri sintactice, Arghezi converteşte în valori lirice peisaje, chipuri şi imprejurări bucureştene, cunoscute în acest amplu răstimp. Afecţiunea pentru oraşul natal e declarată în „Cuvîntul înainte" : „Născut printr-o imprejurare de pripăşire oltenească, gorjană, în Bucureşti, m-am pomenit în ei şi mă socotesc venit pe lume; o dată cu Capitala. Să mi se ierte solidaritatea". Şi imaginea acestei solidarităţi se dilată la modul unei logici a sintezelor poeziei : „Luînd bastonul de plimbare prin Bucureşti, m-am dus cu el prin toate departările ţării, întrucît şi Marea Neagră şi Carpaţii fac parte tot din Bucureştii mei". E o tehnică pe care o vom descoperi frecvent în proza argheziană.

Afirmăm, desigur, un adevăr banal cînd spunem că domeniul poeticului se extinde adesea peste graniţele ritmului şi rimei, care, de altfel, destui de elastice şi ospitaliere, admit în cuprinsul lor — şi nu chiar atît de rar — o proză cîntînd din trompete de carton, solemn hilară. Privilegiul personalităţii e de a fi aceeaşi în diversitate, diversă în unicitate. Efortul poetic arghezian, vast, sfidează delimitările formale tocmai prin varietatea de înfăţişări în care se comunică, anulînd prejudecăţi şi false principii. Ilustrarea unei atari aserţiuni o putem afla şi în paginile recentei cărţi antologice despre Bucureşti (o menţiune interesantă: autorul ne anunţă că „textul prezent va fi completat într-o bună zi, cînd sănătatea va permite reînceperea unei munci organizate, cu alte notări încă nedescifrate. Imi făgăduiesc o ediţie viitoare voluminoasă, considerînd-o pe cea de faţă ca o arvună. S-ar putea chiar ca strîngerea într-o copertă mai încăpătoare, laolaltă, a numeroaselor aduceri aminte să se asemene cu ceea ce s-ar putea numi emfatic niţte «memorii»").

Accentele satirei amare, dureroase şi violente (Facit indignatio versum, spunea Juvenal) se regăsesc în descrierea Bucureştilor din primele decenii ale secolului, oraş al corupţiei şi dezmăţului claselor avute. „Preludiul", scris în 1918, în timpul detenţei de la Văcăreşti, e o apostrofă puternică: „Oraşule, pe care te iubesc, ce-ai să aduci tu ţărilor unite laolaltă sub putredul tău prestigiu? Ce-ai să dai tu milioanelor de oameni, care vin la tine ca la o cetate sfîntă? Ce miruri porţi în mîinile tale de noroi, ca să le ungi sufletul şi să li-l întăreşti?" Aviditatea, poftele dezlănţuite ale unei societăţi în care atributele umanului s-au pierdut, sînt cenzurate în imagini compunînd tabloul unei zoologii monstruoase: „Mănîncă porceşte scumpa mea cetate şi te împreună cu muştele şi cu gîndacii din zbor sau între molozuri". Sau: „Ceea ce mă revoltă la spectacolul tău nerusinat, de universală şi neîncetată streche, nu e în primul rînd tinereţea care se iroseşte pe cana, creşterea copiilor, nelepădaţi la timp în casele tale bogate, căci toate acestea le plăteşti cu bătrîneţea precoce şi cu putregaiul. Mă revoltă consimţirea generală şi liniştea normală a monstruosului tău coit. Nici o dramă, nici o tragedie nu izbucneşte din smîrcul, în care zeci de mii de broaşte zac încălecate". Pregătirile pentru ceremonia „religioasă" de la 10 mai („10 mai la Mitropolie") la care asistă, scorţos şi plictisit, însuşi monarhul, sînt proiectate într-o viziune grotescă. Intinşi „pe faţa de cîrmiz a covoarelor, în catedrala goală, părinţii par niţte lipitori pîntecoase care şi-au vărsat balta singelui băut, printr-o gaură nevăzută". Degradarea poeticului, sugestia de amorf, de hibrid, vădesc incontestabilul mare poet. Călugării, surprinşi într-un moment de răgaz, cînd beau din vinul dosit sub o strană, au o anatomie incertă de viermi primitivi : „Beţivii beau de-a dreptul cu pîntecul şi sug de dinlăuntru, din fund, ca o băşică pentru injecţii; gîlgîitul lor e voluminos şi scurt". Anticarul Pintah e portretizat în aceeaşi manieră: „Il văd şi acum pe Pintah, om gelatinos, moale, de sus pînă jos, cu palmele băloase ca de broască, om fără oase..." („Negustorie"). In tableta mai întinsă, recentă, închinată „Griviţii roşii", regăsim aceeaşi virulenţă a ironiei concrete, de substanţă metaforică. Samsarii sînt „Stoluri şi roiuri de muşte şi viermi", ministrul Comunicaţiilor în timpul eroicelor greve din 1933 „funcţiona în plină efloreşcenţă de conopidă, un buboi levantin complicat paralel în vocabularul medical, cu tumoare de neoplasm". Tot aici, orînduirea burgheză apare, în lumină crudă şi esenţială, ca o „orînduire de putregai, de pături şi teancuri de puroaie stratificate". O societate condamnată la inevitabilă pleire e inclusă de poet în dimensiunile universului teratologic.

Cel care ştie să urască, ştie să şi admire. Tot în 1918, închis la Văcăreşti, Arghezi vorbeşte de „conştiinţa uneori genială şi citeodată dumnezeiască a lumii": „Noaptea de argint" e un poem în proză de o mare delicateţe. O amintire din 1900 — pe cînd exercita funcţia de diacon la Stavropoleos — îi prilejuieşte poetului o descripţie, înfiorată, a frumosului lăcaş: „Alegorille închipuite în bijuteria acestui chivot minuscul aşezat în asfalt şi acoperit de o polghie brună, ca de sticlă, par zugrăvite într-o grotă de chihlimbar. Stranele pierzîndu-şi încheieturile şi topindu-şi-le în vreme, par lucrate în cocă de ceară, amestecată cu galbenuşuri de smirnă şi tămîie". („Stavropoleos"). Bucureştilor de altădată, „oraş al încercării şi al neputinţei, insulă de liliac şi mătrăgună, baltă zăcută a puroiului tei" („Preludiu"), li se descoperă, cu un ochi priceput în descifrarea nuanţei subtile, şi partea de farmec: viaţa fremătătoare şi pestriţă a străzii („Viaţa este pe stradă, mai mult decît într-alte părţi ale continentului, unde populaţiile ţin în rezervă pentru zidurile închise un secret al personalităţii de multe ori derizoriu"), tîrgurile, moşii etc.

O incursiune în domeniile „industriei ţărăneşti de paie, nuiele şi lemn" se sfîrşeşte cu evocarea unei zile de tîrg în Piaţa Mare („O îndeletnicire românească"). Două tablete, „La moşi", şi „Luna parc", scrise cu o vervă nestingherită, desfăşoară imagini viu colorate, în care efectele de umor sînt obţinute prin aglomerarea detaliilor eteroclite, caleidoscopic. Fiorul poetic nu lipseşte nici aici, amuzamentul fiind, într-una din laturile lui, participare afectivă la universul infantil al jocurilor. Ne întîmpină uneori şi umorul prin reducere la absurd (mai frecvent în „Tablete din Ţara de Kuty"). Proprietarul unei instalaţii de moşi — „o rîşniţă circulară" — întrebat: „Cum merge?", răspunde printr-o formulă banală „Dacă nu curge, pică". Scriitorul comentează : „Ca un răţoi domestic, care în lipsa unui pîrîu se mulţumeşte cu un butoi de varză de sub burlane". Cel care ştie să urască, ştie să şi rîdă. O altă tabletă („Sînge rece") creionează figurile unor originali ai vechilor Bucureşti. Unul din ei, „un general îmbrăcat ca bucătarii, dar încins cu o sabie de mucava şi decorat cu toate distincţiunile împărăteşti, improvizate din funduri de cutii de conserve" provoacă o reflecţie comică bazată pe echivoc: „Cine ar putea să spuie unde zac oasele acestui cap de oştire, care poate să fi murit comandînd o braga" (s.n.). Dar procedeele umorului arghezian sînt — chiar în această carte — mult mai variate decît am putut arăta acum.

Oricît de ciudată ar părea afirmaţia, există o anume înrudire între Arghezi şi Caragiale, şi nu numai pe linia umorului. Dar să nuanţăm comparaţia, relevînd totodată şi diferenţele care-i despart pe cei doi mari scriitori. Comunitatea, afinitatea mai exact, dintre Arghezi şi Caragiale, ţine în primul rînd de o structură temperamentală muntenească. Amîndoi sînt, apoi, niţte auditivi. Fireşte, la Arghezi, oralitatea ia o direcţie specific lirică, şi e poate umbrită de puterea sugestivă a asociaţiilor metaforice (cei care-l cunosc spun, lucru demn de relevat, că poetul se exprimă verbal aşa cum scrie ; mai corect ar fi însă să inversăm termenii propoziţiunii: el scrie aşa cum vorbeşte). La Caragiale, oralitatea ia direcţia obiectivă, chiar impersonală, a epicului. Cert e că amîndoi scriitorii au auzul extrem de fin. Umorul cîşeului verbal, surprins „pe viu", există nu numai la Caragiale. Iată un exemplu din Arghezi: „Un harap căpcăun lua în gură şi înghiţea în cele din urmă pe clovnul amator, de profesie geamgiu" (s.n.) („La Moşi"). Topica frazei argheziene are şi ea, adesea, un caracter oral subliniat : „O hienă nu sta în spaţiul ei de un metru cub locului o secundă" (s.n.). Fringerea expresiei idiomatice a stă locului sugerează vorbirea grăbită, precipitată. N-ar avea rost să ne angajăm acum într-o discuţie de stilistică ; comparaţia pe care o facem poate fi susţinută şi pe alte laturi. Aciditatea ironiei argheziene (dilatată însă metaforic în viziuni groteşti), amestecul de duritate şi mobilitate, luciditatea dureroasă, patosul polemic sînt, dincolo de particularităţile stilistice, trăsături care-l apropie pe poet de prozator. Asemănarea propusă poate pune în lumină o latură mai puţin evidentă a personalităţii lui Arghezi şi poate, totodată, da o măsură mai exactă a geniului său poetic. Pentru că, lirismul arghezian se mărturiseşte intens chiar în aceste zone ale comicului care sînt, în genere, considerate ca apanaj al intelectului glacial, insensibil, antipoetic.

Oraşul pitoresc de altădată (dar şi mizer, lipsit de lucrări edilitare etc.) s-a schimbat fundamental în socialism. Poetul consemnează, cu satisfacţie, aspectul Capitalei contemporane : „Imaginea monumentalei Capitale de azi, care se înfrumuseţează zi de zi, mulţumită acţiunii neobosite a edilităţilor actuale, e variată şi bogată. Ele nu mai tolerează nici un colţ uitat şi din fiece maidan urît au făcut un parc de răcoare şi odihnă; parcurile, pe zeci de kilometri pătraţi de abia ieşite la iveală par edificate de sute de ani" etc. O vizită la „Griviţa roşie", în „admirabilul tu mult de ecouri" al halelor industriale, prilejuieşte poetului o evocare a luptelor proletariatului, fără de care n-ar fi fost posibil prezentul socialist, cu înlesnirile şi avîntul lui ne stăvilit. E semnificativ în acest sens şi elogiul adus partidului, în bucata finală a volumului, apărută nu de mult în „Scînteia", în numărul din 8 mai — ziua aniversării a 40 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist din Romînia.

„Cu bastonul prin Bucureşti" e o carte, cum spune Arghezi, mai mult de „impresii, măcar şi contradictorii" In acelaşi „Cuvînt înainte", poetul încearcă să-şi precizeze intenţiile: „Şi la urma urmei, datoria condeiului nu e numaidecît să tot înşire şi spuie, ci să şi sugere. Aş zice: mai ales" Arta sugestiei argheziene, în care cuvintele se atrag după legile unui magnetism secret al corespondenţelor, ţine de poezie, în sensul larg şi nobil. Lipseşte, bineînţeles, tendinţa de „poetizare", — înfrumuseţarea cosmetică a realului, practicată nu numai de liricii anemici, dar chiar şi de mulţi reporteri. Darul, sau harul poetic adevărat, nu au nevoie de farduri.

Matei CALINESCU

CRONICA muzicală

Cîntec de seară

Am cîntat pe cîte scule toate, ca să-mi rabde viața,
Dar cîntînd, și tevi și coarde mi-au rămas în mîini ca ghiața.
Primul fluier mi-l tăiasem dintr-un pai de grîu bălan
Și cu cîntecul de nuntă însoțeam secerătorii,
Pînă ce subt maluri unda, răzvrătită an de an,
M-a silit să stau din cîntec și s-ascult zburînd cocorii.
Și la fiecare cină, ostenit să vreau să cînt,
Mi-am lipus capul pe genunche și genunchii în pămînt
Și cu fruntea ridicată, ca un stei în rugăciune,
Umilit și trist cerui și nesfîrșitului de sus,
Coarde noi și alte glasuri în cîntare să răsune.
Și, pe rînd, în timpul nopții visu-n ele mi l-am pus.

Iată pentru ce bătrînii-mi sărutau de tînăr, mie,
Mîna de pe corzi desprinsă, ca o stea de pe vecie.
Iată pentru ce-mprejuru-mi se-nvîrteau atîtea hore
Ca talazele stîrnite la văpaia unui far.
Iată pentru ce voinicii, dintre văile sonore,
M-au încins cu brîu de dafin și cunună de stejar.

De-ar dura măcar cît frunza doina mea de pe-nserate!
De-ar mai ține frăgezimea coardelor înseninate!

Mai 1961

Tudor Arghezi

EROTICA ARGHEZIANĂ

Spuneam într-un alt articol despre monografia lui Ov. S. Crohmălniceanu că autorul are meritul de a fi sistematizat cercetarea și de a fi sugerat noi probleme ce pot fi ulterior dezvoltate. Una dintre acestea, abordată în liniile ei mai generale, ni se pare a fi lirica de dragoste argheziană. Cu obișnuitu-i spirit de sinteză și generalizare, criticul stabilește două tipuri erotice distincte: Primul e acela care cultivă poezia ascezei, „a înfrînării și a supunerii simțurilor, o poezie a dominării erosului și a convertirii lui în stimul moral". In această ipostază, caracteristică unei prime etape, ulterior depășită se definește poetul piscurilor mari de piatră din „Inscripție pe un portret", „Cîntare", „Stihuri" sau „Psalmul de taină". Concepînd iubirea din punctul de vedere al unei morale spiritualiste, el cîntă femeia ca pe o „logodnică de-a pururi, soție niciodată", cu funcția exclusivă de susținătoare a aspirației lui către absolut. Al doilea tip erotic este poetul iubirii maritale, care nu mai cunoaște zbuciumul claustrării și al înăbușirii pasiunilor, ci sentimentul, cînd gingaș, cînd viguros, cînd plin de candoare, cînd de senzualitate, al dragostei împlinite.

Dar observațiile autorului, întru totul judicioase, recunoscînd implicit gama întinsă și variată a eroticii argheziene, lasă încă suficient loc unor comentarii suplimentare.

★

Spre deosebire de Eminescu, la care predomina tipul adoratorului melancolic, întors de obicei spre iubirile apuse, tipul romantic neînțeles și trădat de femeia ușuratică, la Arghezi ne întîmpină un om care trăiește dragostea în ipostaze multiple și o exaltă pe întreaga claviatură. Poetului nu-i scapă nici o nuanță a sentimentului, nici o treaptă a evoluției, de la candoare și sfiicinne, la dragostea împlinită și aureolată de mulțumire. Intre cele două coordonate, definite foarte just de Ov. S. Crohmălniceanu, întîlnim de fiecare dată un alt Arghezi, nou prin modul său genial de a face să vorbească viața în permanentă schimbare și prin finețea rară a simțului său poetic. Plin de gingășie și de umanitate în „Creion" sau „Melancolie", regretînd iubirea pierdută și trădată în „Jignire", mistuit de pasiune în „Dor dur", zbuciumîndu-se în luptă cu tentația în „Psalmul de taină" și „Cîntare", înlăturînd vechile zăgazuri spiritualiste în „Versuri de seară", unde reia toată gama de la candoare la senzualitate. — Arghezi își cîntă imnurile pasionate la pupitrul unei orgi cu mii de tuburi și tonuri. Cînd calme, cînd vijelioase, cînd feerice, cînd cu tunete de infern, aceste melodii compun simfonia cea mai completă care a fost închinată vreodată dragostei în literatura română.

Ov. S. Crohmălniceanu a surprins acest caracter complex mai ales în capitolul „Poetul boabei și al fărîmei" unde întreprinde analiza ciclului naturistic din „Versuri de seară" limitînd oarecum problema. După părerea noastră, nuanțările de sentiment sînt specifice întregii poezii erotice arghezlene, inclusiv, dacă nu în primul rînd, Cuvintelor potrivite. Alături de un „Creion", în care adoratia iubitei produce asociațiile cele mai pure și delicate, descoperim pasiunea dezlănțuită din „Dor dur", cu sentimentul frust al virilității. După refuzul ascetic din „Restituiri", unde poetul își îndeamnă iubita să-și „păstreze sărutarea / Ca florile otrava / Ca să o dăm țărînii întreagă înapoi", ne întîlnim cu țăranul înțelept din „Lingoare", care, încurcat o vreme în prejudecățile păcatului, conchide rezonabil, în sensul vieții reale: „Dar de stai să te gîndești / Mai bine să fii cum ești / Să te-ntepi, să te strivești / Prin bucate pămîntești".

Constatăm, așadar, că tipologia erotică (dacă putem spune așa) creată de Arghezi e foarte variată, exprimînd caracterul complex al sentimentului, în desfășurarea lui plină de meandre. Ca și în alte zone ale operei sale, poetul îmbrățișează și aici întregul caleidoscopic, în care se proiectează o pluralitate de stări psihice, polarizate după sens în jurul celor două tipuri fundamentale, definite de Ov. S. Crohmălniceanu, dar, obiectiv, diversificate și nuanțate în mult mai multe variante.

★

O altă idee valoroasă înscrisă de autorul monografiei Tudor Arghezi este aceea numită de el „cultul firescului", pe care o dezvoltă discutînd universul țărănesc, și mai puțin în ceea ce privește poezia de dragoste.

Cu excepția versurilor care pledează pentru ascеză, în rest, lirica erotică arghezlană exprimă aspirația spre firesc, spre echilibrul moral și fiziologic. Spre aceasta năzuiesc toți îndrăgostiții lui Arghezi. Dar pentru o înțelegere mai clară a modului cum se realizează „cultul firescului" în poezia erotică va trebui să ne referim la o idee înrudită, existentă în monografie. Autorul susține că Arghezi „nu deplînge (ca Eminescu) neputința de identificare a obiectului iubirii cu idealul", că eroul nu dă glas unui sentiment de suferință. Afirmația este perfect adevărată, însă numai ca încheiere, după ce s-a parcurs întregul proces evolutiv al sentimentului erotic. Despre o anume suferință credem că se poate și trebuie să vorbim în lirica arghezlană. Nu rareori, versurile de dragoste din Cuvinte potrivite sau Flori de mucigai spun dureri adînci, de răni deschise, care se cer alinate: „Ah! de cînd m-a fost iubit, / Felul meu s-a izmenit. / Gura-i rece de nălucă / Mi-a lăsat viața năucă. / Fința mică de otravă / Mi-a făcut carnea bolnavă. / Fiecare os mă doare / De-amintire și lingoare". („Dor dur").

In asemenea stare, eroii tînjesc după dragostea împlinită (atît de magistral evocată în „Haide", „Logodna", „Mirele", „Ingenunchere", „Mireasa"), dragoste care e așteptată ca o restabilire a echilibrului zdruncinat, ca o restaurare a firescului, ca o vindecare. Suferința erotică la Arghezi, spre deosebire de Eminescu, e o suferință aproape fizică, acută. Ea îl zbuciumă pe erou, cînd, pradă concepțiilor spiritualiste, se luptă cu „ispita" („Psalmul de taină") și îl îmbolnăvește de dor (și dorință), atunci cînd alte pricini îl țin departe de ființa iubită. Că dragostea (ca năzuință spre legile firescului) e o boală de un fel deosebit ne-o spune, cum am văzut, însuși poetul. El cheamă în acest moment „mirul de aur" al femeii, să-i mîngîie „durerea lui adîncă" și, dobîndindu-l, prinde parcă puteri miraculoase. Dragostea maritală vindecă rănile și suferințele vechi, ca un leac vrăjit, dar care nu reprezintă altceva decît realizarea unor aspirații spre condiția normală a omului. (ex. „Inviere").

Este interesant să observăm că starea maladivă continuă să persiste, atunci cînd claustrarea ia locul destinderii sentimentelor. Parcă în opoziție cu flăcăul din „Rada" care e bolnav de mirezme și cîntece, Maica Scintilla „maică tristă, maică suavă" e bolnavă de „seninătate și slavă" („Maica Scintilla"). Umanitatea călugăriței apare cu atît mai străină de legile firești, cu cît logodnica lui Hristos nu întreprinde nici un efort spre a se descătușa. Suferința cade înfrîntă, ne demonstrează poezia erotică arghezlană, numai acolo unde biruie dragostea, unde victoria rămîne pînă la urmă a firescului uman.

★

Imaginea iubirii maritale, observă Ov. S. Crohmălniceanu, e încununată la „poetul boabei și al fărîmei" de prezența copiilor, element care pune în valoare un alt filon prețios și important al poeziei arghezlene. Acest raport de la cauză la efect se subsumează unei viziuni generale a poetului, amintind ideea germinației universale din „Har", semnalată încă de G. Călinescu. Aspirația spre firesc, spre realizarea legilor obiective nu e proprie numai omului, ci însăși naturii și macrocosmosului. De aceea, dragostea în poezia lui Arghezi apare adesea ca un element al naturii determinînd o imagistică specifică.

In „Lingoare" de exemplu, „fata zace-n pat bolnavă" (iarăși destrămarea echilibrului!) „gingașă și somnoroasă / Ca pe-o tavă de argint / o chiparoasă". După ce poetul celebrase în final victoria firescului, („Să te-ntepi, să te strivești prin bucate pămîntești..."), ajunge în „Buna vestire" la momentul maternității incipiente. Viitoarea mamă simte (și cîtă gingășie amestecată cu durere e aici!) că îi „crește-n sîn o fragă". Tulburările trupului, în care se anunță fructul iubirii nemărturiste, se traduc prin acea imagine a zarzărului scuturat, care închide și zbuciumul și bucuria clipei: „Mă simt pe la înnoptat / Ca un zarzăr scuturat, / Încleștat în rădăcină / De-o zvîcnire de rășină. / Și-uneori sînt ca o cracă, / Singură care se-apleacă, / Singură ce se frămîntă, / Singură plînge și cîntă. / Singură se încovoaie / De un gînd ascuns de ploaie, / Ca o păstaie în foi. / Dragă mamă, îmi năzare / Că din brîu pe la-nserare / Inviem și sîntem doi".

Identificarea făpturii făcută din „chin și bucurie" cu natura o întîlnim și în „Creion", unde comparațiile cheamă lacul, „azurul și copacul", sau malurile de stuf. „Unde păianjeni dorm / Pe zări făcute puf"; și în „Logodnă" (din ciclul „Versuri de seară").

Viziunea omului ca parte integrantă a naturii, ale cărei legi le urmează, face ca metaforele și comparațiile naturistice să aibă o prospețime și un accentuat caracter inedit, în ciuda frecvenței lor în poezia de dragoste universală. Cînd Pătru Marin, deținutul, care mai are zece ani de închisoare, duce dorul dragostei, măcinîndu-și tinerețea între zidurile pușcăriei, poetul spune foarte plastic — dar de loc întîmplător: „Oftatul șoviie, înecul vine / Și se zguduie mădularele pline / Ca niște struguri cu chin. / Ciorchin în ciorchin / Și boabe pe boabe" („Streche"). Cînd „poetul piscurilor mari de piatră" încearcă să se strecoare din luptă, ocolind „ispita", el are viziunea iubitei ca un rod al pămîntului, care-l ademenește cu frustețea lui dulce și omniprezentă. Și toată această contopire cu natura, plină de esențe tari, de seve și de mirezme, scoate simțurile de sub domnia instinctului animalic, le purifică și le aureolează.

Cunoscînd ipostaze variate, (otravă și leac, chin și bucurie, dorință, tentație și împlinire), învingînd suferința așteptării, cu gesturi candide sau aspre, regăsindu-se în arbori și flori, în stele și rouă, — iubirea în lirica lui Tudor Arghezi e în ultimă instanță o expresie a tendințelor macrocosmosului spre firesc, spre împlinire și proliferare.

Toate acestea ne vorbesc încă o dată despre complexitatea fenomenului poetic arghezian, chiar și atunci cînd îl privim din perspectiva unui singur sentiment. Nimic nu-i este mai străin poetului ca simplismul, formula, clișeul. Erotica arghezlană — pentru că m-am referit la ea în articolul de față — are unicitatea unei simfonii de Beethoven, veșnic nouă, fermecătoare și nerepetabilă.

Al. SANDULESCU

Confruntare cu timpul

Tudor Arghezi împlinește 81 de ani, din care 65, cîți au trecut de la debutul său, înseamnă una din cele mai lungi și strălucite activități literare, la a cărei neîntreruptă, feerică îmbogățire cu noi sensuri și lumini sîntem martori. Prin tradiție ne-am obișnuit să întregim omagiul, alăturînd vîrstei înaintate a celui sărbătorit atributul tinereții.

Versurile cele mai recente, dintre care unele apărute cu mențiunea, niței ironică, „din ante-postume", au ca notă comună fiorul grav al împlinirii. Viața de la formele ei embrionare, transparente, pînă la dimensiunea cosmică solicită simțirea poetului vizionar cu o intensitate cel puțin egală aceleia din **Cuvinte potrivite, Alte cuvinte potrivite** sau **Cîntare omului.** Dramatismul interior provine acum însă din refuzul poetului octogenar de a se lăsa înfrînt de legile firii. E o înfruntare temerară a timpului, o obstinație nobilă cu accente de o tulburătoare frumusețe. In **Cîntec la fereastră** (Gazeta literară, 16 martie 1961), după ce cuprinde cu privirea spațiul dintre orizonturi, se adresează naturii, inepuizabil izvor de miracole, cu ingenuitate: **„Invață-mă făptură, limba cu care floare și gîndac / Stau înțelești în taina ierbii și se-nțeleg cu necuprinsul / Și-nțelepciunea unui nufăr răsfrînt și oglindit în lac".** Pentru ca apoi, aceleiași „făpturi", convertită în interlocutor abstract, să-i pună întrebarea: **„De ce-aș simți că suie vremea și n-aș opri-o pas cu pas / Să văd că singură din urmă îmi dă năvală și mă curmă / Cînd mi-ar ajunge la suișuri un bob de trup, un fir de glas, / Și-un crin în fund cu o piatră scumpă să-mi fac din el un cuib curat?".**

Umbrele anxietății par să învingă uneori ca în **S-aștept?** (Luceafărul, 15 martie 1960), singura poezie, de altfel, în care spaima în fața a ceea ce este ineluctabil atinge paroxismul. La întrebarea: **„Ce s-aștept să vie și ce să înțeleg / Cînd peste mine timpul se prăbușește-ntreg?",** pusă ca de un alter ego, poetul, obișnuit cu euforia telurică, atît de puternică în suavitatea ei, răspunde curînd în **Răscruce** (Contemporanul, 1961). Aici, elementele naturii sînt invocate ca factori regeneratori: **„Deșteaptă-te în sufletul meu soare / Ca-ntre făcliile pădurii" ...„Rouă stropește colțul ierbii mele și unge-mi-l cu mir"... „Brad îți întinde rădăcina ca să mă cauți și prindă",** apelul culminînd în versurile finale: **„Dați-i năvală uriașe / Robului vostru cel de voie bună".** Și poetul simte în jurul său natura solidară atunci cînd exclamă, așteptînd parcă ecoul multiplicat al cuvintelor: **„Nu! însul meu se cere însutit / Dați-i răgazul să renască".** Intreaga poezie **Răscruce** este străbătută de bucuria vieții biruitoare, de o încredere sublimă în resursele interioare capabile să domine timpul. Aici, în asemenea versuri de o mare vitalitate, descifrăm potențialul sufletesc al poetului care la 80 de ani are versul incandescent, luciditatea izbînzii depline asupra timpului, peste a cărui imagine materială vedem ridicîndu-se aura geniului.

Tudor Arghezi e un mare poet al familiei, clădită în tiparele ei sănătoase, capabilă să transmită valori morale de durată. E receptiv și acum la tot ceea ce în mod obișnuit numim micul univers. (Pasul dulce, **Contemporanul,** 1960). Zborul irizat al fluturelui, înclinarea visătoare a ramurilor, privirea omenească a cîinelui, vibrațiile luminii stîrnesc în sufletul poetului emoții inedite. **Păcatul** (Viața Românească, nr. 1/1961) din ciclul **Adam și Eva** e o transcriere laică a anecdotei biblice, imaginată într-un decor pămîntesc, un fel de ogradă colorată exotic.

Intre poemele noi găsim și cîteva care aduc elemente privind estetica arghezlană (**Gîndirea vine de la sine, Frunze pierdute, Din peșteri**). Testamentul definea exemplar opera poetului ca sinteză a unor aspirații sociale milenare: **„Ca să schimbăm acum întîia oară / Sapa-n condei și brazda-n călimară / Bătrînii au adunat printre plăvani / Sudoarea muncii sutelor de ani".** Există în poezia **„Natură moartă"** (Luceafărul, 1961) un vers în care Tudor Arghezi strînge sintetic trăsăturile dominante ale operei sale. **„Ieșii ca o mihnire, trăind ca o-ntrebare"** designează esența socială și filozofică a poeziei arghezlene.

In seria nouă, meditația asupra rostului artei ocupă un loc de seamă. Sînt cîteva confesiuni în care Tudor Arghezi consideră actul poetic expresia împletirii dintre muncă și har. O experiență din care n-au lipsit niciodată reveria lucidă și dramele cunoașterii nu-l absolvă de teama ca emoția și gîndul să nu-și piardă nuanțele în expresie: **„Sînt un școlar, întîrziat în vreme / Și care-ncearcă pana și se teme / Obișnuit, din matcă și din vatră / Cu un condei de hașchie din piatră** (Din peșteri, Steaua 1959). Același sentiment îl găsim mărturisit în versurile: **„La fiece cuvînt, o șovăire / Te face să tresari și-ai aștepta".** Aceasta după ce afirmase: **„Cincizeci de ani, de cînd încerci, mereu, / Condeiul, gîndurile și cerneala, / N-au mai ajuns să-ți curme, fătul meu / Frica de tine și-ndoiala** (Frunze pierdute, Steaua 1958). Iată-l dar, pe marele poet făcînd elogiul travaliului artistic fără de care opera de artă nu poate dobîndi trăinicie. Este un adevăr asupra căruia îl vedem revenind în numeroase tablete sau simple însemnări din paginile publicațiilor noastre.

Cu cîteva zile înaintea sărbătoririi celor 80 de ani de la nașterea poetului, apărea într-una din revistele noastre literare **Cîntecul: „M-ai dăruit cu aur și podoabe / De care multor suflete li-e sete. / Toate puterile răzlețe-mi fură roabe / Sînt plin ca de icoane un părete / Îngreuiat de nimburi și smaralde. / Mă simt ca un stihar de voievod / Țesut încet cu degetele calde / Ale întregului năpăstuit norod. / Atît is de bogat și-n adîncime, / Atît îmi mișună mătasea împrejur / Că-mpletiturile rămase din vechime / Și-aduc aminte fostul lor murmur".** Am reprodus integral această piesă antologică în care identificăm plenitudinea satisfacției, conștiința clară că în opera sa Tudor Arghezi a cuprins ca nimeni altul, de la Eminescu încoace, ceea ce caracterizează simțirea și idealurile poporului.

Din poemele apărute numai în ultimul an, de la o sărbătorire la alta deci, putem întrezări imaginea unui alt volum de versuri care după **Cîntare omului, 1907, Stihuri pestrițe,** să însemne o nouă izbîndă a literaturii noastre contemporane.

Liviu CĂLIN

Privind autoportretul lui Arghezi

(AQUAFORTE)

In potriveli de tuș și-a scris figura;
Cu două rînduri groase de baga,
Și după ochelari e cineva,
Sub autoportret, iscălitura.
Cuvintele-n peniță sînt ivite
Dînd nume scurt și caligrafiat
Sub așezarea veșnicului strat
De lună, din „Cuvinte potrivite".
Se spune că-i bătrîn, — ci nu-l văd eu
Cu vîrsta înclinată, doar pe trepte,
Suind mereu, nestînd să-i mai aștepte
pe cei ce-n urma lui răsuflă greu.
O vreme-a fost suit în foișor;
Il luminau hulubii din aripă
Cu veșnicii turnate într-o clipă:
Columne lungi, pe deal, la Mărțișor.
Din claustrarea simplă de chilie
Vedea adînc, vedea întins, pe șes.
Cum umbră și lumină a culeș
Desfășurate-n larga lui cîmpie.
Sub scut de vers păzea norodul tot.
Strivi sub munți de vorbe histrionii
Tarabelor din țară — și baronii
Ce socoteau poetul — Don Chișot
Dacă le-a rupt spetezele murdare
Cu care măcinau un putred timp
Din foișor nu și-a făcut Olimp.
A coborît spre gloatele amare,
A-ntors din vreme, noapte după noapte
Pîrjolul cu norodul răzvrătit
Să guste-n gînd și cei ce n-au trăit
Cînd curse-otrava-n nouă sute șapte.
Cu dumnezeu s-a prins în luptă dreaptă
Și l-a certat că i-a răspuns tot strîmb.
Pe psalmi, a tras cuțitul din carîmb
Și singur și-a cioplit spre cer o treaptă
Din alb sidef, cu barda a tăiat
Pe scările de lună suprapuse
Urcuș de slavă care n-o ceruse
Cînd peste vis și vers a sîngerat.
Din zestrea lui nuntim în grai — și poate
Ne-om înstări mai mult, cum s-a-nstărit
Punînd un bloc — cuvîntul potrivit —
Cu care a-nchegat din gînd palate.
E-n pas cu vremea-naintînd sub cer
Cu epopeea noastră comunistă
Ce-acoperă o hartă veche, tristă
Cu mari poeme de beton și fier.
Cînd baba moarte va veni să-mi spună
Că trebuie să plec spre nicăiri
Eu voi clama sub bolta-naltei firi
Că-i înșelare veche și minciună.
Că moartea-i mit, ca trecerea zăpezii
Ce se așterne-n recele-anotimp,
Cum primăvara vieții pune nimb
Pe alba tîmplă-a marelui Arghezi.

Radu BOUREANU

De vorbă cu TUDOR ARGHEZI

(Urmare din pag. 1)

în „Viața socială" versuri din caietul cu coperți verzui pe care i-l încredințasem la plecare. Nu m-am supărat iar cînd m-am întors, am scris la „Facla" pe care nu cred să greșesc dacă o consider o publicație revoluționară. Revista avea, tocmai din cauza atitudinii, o mare popularitate. Se vindea în 45.000 de exemplare.

— Mă gîndesc că, dacă s-ar întocmi o bibliografie completă a activității d-voastră publicistice după 1910, s-ar realiza o lucrare de o neobișnuită amploare. Munca cercetătorului ar deveni cu atît mai dificilă după anul 1928, anul apariției primei serii a „Biletelor de papagal".

— Apariția acestei prime serii este legată strîns și de îndeletnicirile mele din acel timp. Eram angajat ca director al unei tipografii, proprietatea unei bănci fantomatice purtînd numele curios de „Romîno-africană". Banca aparținea unor afaceriști internaționali care stăpîneau cîteva fabrici. Tipografia nu izbutea să scoată din clientela ei salariile săptămînale ale celor vreo cincizeci de lucrători. Mă apucasem acasă să fac planul unei publicații zilnice, cu care mă gîndeam să salvez salariile lucrătorilor. Am scos „Biletele de papagal".

In prima zi s-au vîndut 10.000 de exemplare și cifra s-a menținut cît timp a apărut seria zilnică a acestui ziar minuscul, și în 1929. A avut un succes atît de mare, încît ziarele cît un cearceaf îi amenințau pe chioșcari că nu le mai dau nimic spre vînzare dacă primesc să desfacă „Biletele de papagal". Au apărut apoi tot felul de „papagali" care imitau foița de țigare a lui Coco.

— Ziarul acesta „atît de mic" cum „n-a mai apărut niciodată, nici la furnici" avea, desigur, țelurile sale literare...

— Bineînțeles. „Biletele de papagal" au apărut pentru a publica tinerețea cu talent care n-avea altfel cum să se mărturisească. Revistele mari, „țațele", nu puteau să-i accepte. I-am poftit pe tineri să-mi trimeată ce scriu. Primeam o corespondență enormă din care alegeam ce mi se părea mai bun. Intre alții a venit într-o zi un tînăr înalt: „— Aicea sînt „Biletele de papagal"? „—Aicea". — „Sînt Bogza..." Mi-au trimis versuri și Mihai Beniuc, și Cicerone Theodorescu și încă mulți alții. Am prețuit mult vocația delicată a poetei Otilia Cazimir. Mai tîrziu, prin 1932, am scos seria a doua a „Biletelor de papagal"..

Poetul întrerupe cîteva clipe firul evocărilor. Și adaugă cu o altă tonalitate în glas:

— ...Cînd mă gîndesc la anii trecuți de mult, nu cred că aș putea să dezlipesc de viața pe care am dus-o tot ce-a ieșit din mîzgăleala peniței mele pe hîrtie. Am trăit alături de soția mea, un țăran oltean și o țărancă bucovineancă, într-o simplicitate primitivă, muncind laolaltă peste o jumătate de veac. Nici unul dintre noi n-a avut vreodată ambiții bolnave și te rog să notezi că datorez în mare măsură acestei căsnicii solide faptul că am putut să lucrez așa cum am lucrat... Și acum să revenim...

— Ați pomenit nu o singură dată despre întîlnirile d-voastră cu marele nostru Caragiale, întîlniri cărora le-ați acordat mereu o deosebită importanță. Dincolo de prețuirea unui scriitor de prim ordin, cititorii au deslușit totdeauna în aceste evocări ale autorului „Scrisorii pierdute" și un sens educativ.

— Da. Unele amintiri, chiar reeditate, pot să fie, din cînd în cînd, utile. Aș repovesti în ce mă privește, cu simplicitate și fără emfaza maeștrilor cam înmulțiți dintr-un timp, pentru băieții care poate că au mai cilit-o cîndva în vreo gazetă, o întîlnire întîmplată pe la 16 ani. In calitatea mea de similicustode al unei expoziții internaționale a picturii, l-am cunoscut pe Caragiale, vizitator frecvent al sălilor de artă plastică, așa-numite mai tîrziu. Îrădat de o mîndrețe de chică de țîrcovnic care trebuia să ajungă cu timpul o coamă cu coadă, și poate că și de altceva șilea, afurisitul slărîmător de oglinzi împopoțonate m-a bănuit că „scriu" și mi-a cerut răstit să-i arăt manuscrisele mele. I-am răspuns fără împertinență și cu aceeași față de sfintele sfintelor sfială, care nu mă părăsește nici la 80 de ani trecuți, că anume lucruri nu pot fi învățate. Ele trebuiesc găsite. Clasicul nostru ștergător cu glaspapir al nasurilor luate la purtare, nu m-a dezaprobat. Argumentele nu i-au displăcut. Și nici nu m-a uitat mulți ani de zile, pe nevăzute, de înstrăinare. Lucrez și caut și învăț de-atunci neîntrerupt. Tocmai pregătesc un ciclu de versuri „Ante-postume" care vor fi gata spre sfîrșitul anului. Mai am și alte proiecte...

— Cititorii s-au obișnuit să vă întîlnească mereu tînăr în culegeriile de versuri ca și în publicistica activă de fiecare zi...

— Îmi place să lucrez și lucrez cu plăcere versuri sau Tablete. Am arătat în cele ce am scris în ultimii ani ce însemnează pentru mine ziua de azi. Am scris recent și o repet că îmbrăcînd țara cu parcuri, catifele, mătăsuri și dantele de grădini, Socialismul și Partidul sînt de-o generozitate nemaicunoscută și cu profesiile din familia artelor.

Îi citesc pe poeții din noile generații. Îmi place înainte de toate marele talent al lui Baconski. Îl citesc cu plăcere pe Andrițoiu. Nu-l pot uita pe Niculaie Labiș. Aștept foarte mult de la tineri. Avem totul de așteptat azi de la tineri...

Și astfel discuția pornind de la tinerețea poetului s-a întors în modul cel mai firesc la evocarea tinereții epocii pe care o trăim.

V. MINDRA

GIUSEPPE UNGARETTI

Covor

Fiece culoare se revarsă și se potolește
în celelalte
mai singură spre a fi cînd o privești

Poate se naște

Ceața e cea care ne șterge

Poate se naște un fluviu acolo sus.

Ascult cîntecul sirenelor
lacului unde fusese orașul

Agonie

Să mori asemeni ciocîrliilor însetate de miraj

Sau ca pîlpalacul după trecerea mării
în primele tufișuri
fiindcă să zboare
nu mai vrea.

Dar să nu trăiești bocind
ca un scatiu orbit

Veghe

O noapte întreagă
zvîrlit alături
de un tovarăș
masacrat
cu gura lui
rînjită
întoarsă către luna plină
cu învinețitele
lui mîini
pătrunse
în tăcerea mea
am scris
scrisori pline de dragoste

Niciodată n-am fost
atît de mult
legat de viață

(Vîrful 4, 23 dec. 1915)

Fraților

Din ce regiment
fraților

Cuvînt tremurător
în noapte

Frunză abia mijită

În aerul convulsiv
involuntară revoltă
a omului în fața
fragilității sale

Fraților

(Mariano, 15 iulie 1916)

Fluviile

Mă prinde acest arbor mutilat
abandonat în vîlceaua aceasta

Ce are lincezeala
unui circ
înainte sau după spectacol
și privesc liniștita trecere
a norilor pe lună

Azi dimineață m-am înti
într-o urnă de apă
și ca o relicvă
m-am odihnit

Isonzo curgînd
mă lustruia
ca pe o piatră de-a lui

Mi-am adunat
cele patru ciolane
și am pornit-o
ca un acrobat
pe apă

M-am ghemuit jos
alături de zdrențele mele
murdare de război
și ca un beduin
m-am înclinat să primesc
soarele

Acesta e Isonzo
și-aici mai bine
m-am recunoscut pe mine
docilă fibră
a universului

Supliciul meu e cînd
nu mă socot
în armonie

Dar acele tainice
mîini
care mă plăsmuiesc
îmi oferă
aleasa
fericire

Am restrăbătut
epocile
vieții mele

Acestea sînt
fluviile mele

Acesta e Serchio
din care am scos apă
poate două mii de ani
de lume de-a mea de la țară
și tatăl și mama mea

Acesta e Nilul
care m-a văzut
născîndu-mă și crescînd
și arzînd de neștiință
pe întinsele cîmpii

Aceasta e Sena
și-n acel virtej al ei
m-am reamestecat
și m-am cunoscut

Acestea sînt fluviile
numărate în Isonzo

Aceasta mi-e nostalgia
ce în fiecare
îmi transpare
acum cînd e noapte
cînd viața mea îmi pare
o corolă
de tenebre.

(Cortice, 16 august 1916)

Pelerinaj

La pîndă
în aceste mațe
de moloz
ceasuri și ceasuri
am tîrît
carcasa mea
mînjită de noroi
ca o talpă
sau ca o sămînță
de măcieș

Ungaretti
om al nevoii
și-e de ajuns o iluzie
ca să-ți faci curaj

Un reflector
de colo
zvîrle o mare
pe neguri

(Vilceaua Arborelui Singuratic,
16 august 1916)

Soldații

Ei stau precum toamna
pe arbori frunzele

(Tufișul din Courton, iulie 1918)

San Martino del Carso

Din aceste case
nu au rămas
decît cîteva
zdrențe de zid

Dintre atîția
semeni ai mei
nu a rămas
nici atîta măcar

Dar din inimă
nu lipsește nici o cruce
este inima mea
locul cel mai sfîrtecat

(Vilceaua Arborelui Singuratic,
27 august 1916)

Iulie

Cînd se năpustește peste el
devine de o tristă culoare trandafirie
frumosul frunziș

Distruge, găurește, bea fluvii
macină stînci, strălucește,
e furia ce se încăpățînează, e implacabil

E vara și prin secole
cu ochii ei calcinanți
merge despuind
scheletul pămîntului

(1931)

În românește de **M. R. PARASCHIVESCU**
și **AL. BALACI**

Prietenie, pace, poezie

În Italia, între 26 și 29 mai se vor întîlni poeți reprezentanți ai literaturii Franței, Italiei și Republicii Populare Romîne. Punctul de întîlnire — Conegliano. O mică localitate, nu departe de Veneția cea care își caută neîncetat în lagune propria ei imagine poetică. Scopul întîlnirii este cunoașterea și apropierea prietenească între oameni, meșteșuguri artistice și culturi. Reuniunea are loc sub egida Comunității Europene a Scriitorilor a cărei activitate e strîngerea legăturilor dintre țările europene în vederea unei contribuții active la coexistența pașnică și cunoașterea reciprocă între popoare.

În literatura țării noastre nobilele idei umaniste, dorința înflăcărată de a crea opere care să vorbească despre necesitatea păcii animă și străbat operele creatorilor. Poeți și prozatori nutresc profunda convingere că literatura, marile valori artistice ale culturilor diferite, pot curăți cerul european de fumul tulbure și amenințător — de „smok"-ul războiului rece. Literatura contribuie la limpezirea conștiințelor, la mlădierea sufletelor, la umanizarea omului. Iar cel ce și-a regăsit adevăratele atribute umane nu poate fi decît un fervent adept al rațiunii și credinței majore ce animă contemporaneitatea: necesitatea găsirii unui limbaj comun al înțelegerii, al păcii, al prieteniei. Iată de ce activitatea de traducere a literaturii contemporane stă în centrul preocupărilor noastre editoriale. Apariția „Secolului 20" se înscrie în această ordine de preocupări și primele numere ale revistei par să justifice încrederea ce ni s-a acordat de a sluji colaborarea scriitorilor progresiști din întreaga lume, întru împlinirea idealurilor lor comune. Și în paginile „Gazetei literare" și-au găsit loc adesea tălmăciri din operele în proză și versuri ale unor scriitori străini. Printre acestea la loc de cinste s-au aflat pagini din literatura contemporană italiană și franceză. Pagina de față, adunînd la un loc cîteva poeme, vrea să fie un omagiu și un salut trimis colegilor italieni și francezi. Mărturie a dorinței noastre de a ne cunoaște mai bine. Mărturie a dorinței noastre de a ne găsi cu toții alături în lupta atît de firească pentru nobilele și imperioasele năzuințe ale omenirii, pentru pace, pentru coexistență, pentru prietenie!

Marcel BRESLAȘU

SAINT - JOHN PERSE

Poetul Saint-John Perse, autorul volumelor „Anabase", „Exil", „Vents", „Amers" și recent, „Chronique", din care prezentăm un fragment, este una din figurile proeminente ale literaturii franceze contemporane. Personalitate contradictorie — în opera sa se vădesc adeseori înclinări spre rafinamente estetice alexandrine — Saint John Perse poate fi totuși prețuit pentru puternica originalitate a personalității sale. În timpul ultimului război mondial, Saint John Perse a scris poemul „Exil", în care exprimă suferința poporului său atacat de Germania hitleristă. Ultimul său poem, „Chronique" dovedește din partea poetului, cum arăta și Louis Aragon într-un articol din „Les Lettres françaises", o orientare spre o sferă de preocupări legată mai strîns de problemele omului din veacul nostru. Anul trecut, lui Saint John Perse i s-a decernat premiul Nobel pentru literatură.

CRONICA

Măreață, vîrstă, iată-ne! Prospețime de seară pe culmi, suflul largului pe toate pragurile, și frunțile noastre dezvelite pentru cercuri mai vaste.

Într-o seară de roșie și lungă febră în care lăncile se înclinau, am văzut cerul la apus mai roșu și mai porfiriu decît porfira insectelor din săraturile mlaștinii: seară de mari energii, și largă orbită, în care primele vocale pierdute ale zilei ne-au fost asemenea unui leșin al cuvintelor.

Și e o destrămare a viscerelor, pe toată aria iluminată a secolului: pînze clătite în maternele ape, și degetul omului plimbat în cea mai violentă și mai verde desime a cerului, în acele rupturi însîngerate ale visului — spărturi vii.

Un singur și încert nor limpede, răsucindu-se mai viu de-a curmezișul cerului austral, își arcuiește pîntecul alb de rechin cu aripi de voaluri. Și armăsarul roșu al serii nechează între calcaruri. Și visul nostru e pe podișuri. Ascensiune potrivită după ascensiunea astrelor născute din mare... Și nu la aceeași mare visăm noi în seara aceasta.

Oricît de înalt ar fi locul, o altă mare în depărtări se ridică și ne urmează la înălțimea frunților de bărbat: noian foarte înalt suiș al vîrstei pe orizontul pămînturilor ca un zid de piatră pe fruntea Asiei, și prag foarte înalt în flăcări, la orizonturile oamenilor de totdeauna, vii și morții din aceeași mulțime.

Privește-n sus, om al serii: marele trandafir al anilor, îți înconjoară fruntea senină. Marele arbore al cerului ca un nopal se-nveșmîntează la apus în roșii insecte. Și-n arderea unei seri cu miresme de algă uscată noi educăm, pentru mai înalte transhumanțe, marile insule din mijlocul cerului, hrănite cu fructe de ienupăr.

Febră în înalturi și pat de jăratec. Statut al soțiilor pentru noapte, pe toate crestele spălate cu aur.

. . . . . .

Și gîndurile noastre, iată că se ridică în noapte ca niște bărbați ai marilor corturi înainte de răsărit, care merg în cerul roșu purtîndu-și șeaua pe umărul stîng.

Iată locurile pe care le părăsim. Fructele pămîntului sînt sub zidurile noastre, apele cerului curg în apeductele noastre și marile mori de porfir se odihnesc pe nisipuri.

Prinosul, noapte, unde să-l ducem? Și lauda, s-o încredințăm?... Noi ridicăm la capătul mîinilor, în palme, ca o zbatere de aripi născînde, această inimă întunecată a omului în care a fost lacomul, aprinsul, și atîta iubire nerevelată...

Ascultă, o, noapte, în curțile închisorilor tale pustii și sub bolțile solitare, printre ruinele sfinte și risipirea vechilor termitiere, pasul de stăpîn al sufletului ieșit din ascunzișuri.

Ca pe dale de bronz peste care ar rătăci un leu.

Măreață vîrstă, iată-ne. La măsura inimii omului.

Sept. 1959

În românește de Nichita STĂNESCU

SALVATORE QUASIMODO

Om al timpului meu

Ești încă cel al pietrei și al praștiei,
om al timpului meu. Ieri înăuntrul carlingei
cu aripi răufăcătoare, meridiane-ale morții,
— te-am văzut — înăuntrul tancului, la spînzurători,
la roți de tortură. Te-am văzut: erai tu,
cu exacta ta știință în slujba distrugerii,
fără dragoste, fără milă. Ai ucis și acum
ca-ntotdeauna, cum au ucis și părinții, cum au ucis
și jivinile cărora prima oară le-ai apărut.
Acest sînge duhnește ca-n ziua aceea
cînd fratele-a spus celuilalt frate:
„Să mergem pe cîmp". Și-acel ecou rece, statornic,
a ajuns pînă la tine, pînă-n zilele tale.
Uitați o, fii, norii de sînge
ridicați din pămînt, uitați pe străbuni:
mormintele lor se scufundă-n cenușă,
negrele păsări și vîntul le-acoperă inima.

(Din „Zi de zi" 1943—45)

Zăpadă

Seara coboară: iarăși ne părăsiți
chipuri iubite ale pămîntului, arbori,
viețuitoare, oameni sărmani închiși
înăuntrul mantalelor soldățești, mame
cu pîntecul de lacrimi uscat.
Și zăpada strălucește pe pajiști
ca luna. O, morții aceștia. Ne apăsați
fruntea, inima ne-o apăsați.
Măcar de-ar urla cineva în tăcere,
în cercul acesta alb de morminte.

(Din „Zi de zi" 1943—45)

ANDRÉ FRÉNAUD

Epitaf pentru Patricia

Trebuie să-mi spun c-ai murit ca să-ndrăznesc să te visez.
Patricia, îngemănată acestei nebunii ale mele,
fetiță plămădită pentru încîntare,
cel ce te-a găsit, a dispărut.
Te făceai înțeleasă cu zîmbetul și-mbrățișarea,
sigură — cu duioșie — de nevinovata-ți putere:
o fericire părelnică, nepăsătoare,
o tăcere care-mplinea strălucitorul cuvînt imaginat.
o volbură-n păr, un picior de copil,
un sînge ușor ce-mbujora trandafirul precis.

Dănțuiai, fermecînd. Dar începeam să zăresc.
în ochii aprinși de veselie, cum se-nalță
cruda războinică la hotarul surîsului pur.

Nu, nu pofte au fost ci amețeală-a iubirii,
în fața unicei forme, interzisă mie
dintotdeauna... Fii fericită
mică vînătoriță, la capătul drumului tău copilăresc.
Cerul să te păzească, insesizabilă, fermecătoare
Patricia.

LEONARDO SINISGALLI

Copiii bat la perete...

Copiii bat la perete
bănuții roșcați (Cad la intervale
cu sunete dulci). Țipă
în gura mare, în focul războiului.
Se desfășoară porecle superbe
și suave înjurături. Seara
le-aprinde fruntea, le răzvrătește șuvițele,
caldă-i, ca sîngele, pe caldarîm.
Un bănuț zvîrlit se așterne
alături de altul, la distanță de-o palmă.
Copilul apasă jos, pe pămînt,
mîna sa biruitoare.

(din „18 poezii")

CARLO BETOCCHI

Mîine

De-ar fi ca drumurile-acestea solare,
(cînd vom avea aripi), într-o zi,
să ne poarte departe;

atunci de pe colinele dragi
nu vom privi ca acum căsuțele vesele
ce ne cheamă-n cîmpii:

de-abia vom vedea fulgerătoarea
lumină a munților,
ca niște vine de iarbă,

și marea, de o culoare incertă,
ca un ochi neclintit care plînge,
ca un crunt giuvaer.

Într-un văzduh fără blîndul azur,
unde soarele-i veșnica undă,
noi vom porni fericiți;

fără de foșnet, cu splendide-aripi
spre un țărm bucuros,
vii, pînă-n adîncuri.

(din „Realitatea biruie visul")

MARIO LUZI

Codane

Voi sînteți chipul mai blînd al durerii noastre.
pe pămîntu-ndulcit
de-mbujorarea voastră subțire,
voi treceți cu un surîs ce neliniștește.

Întîile aripi se-ntorc la hotarele
cerului; seara
revarsă liniștea tristă-a grădinilor,
timpul tăcut vă-nvăluie de jur împrejur frumusețea.

Zadarnic însă:
mingîierea voastră arde adîncă
și neștiută, cerul
în voi, nețărmurit, se odihnește
de veșnicie, precum o frunză.

În mîinile voastre fierbinți e mireasma
efemerei cununi
a pasiunilor noastre, și fiecare
poartă întreaga durere a tinereții.

Traduceri de **Maria BANUȘ**

france Observateur

L. VISCONTI:

„Nu mă interesează un teatru «cafea cu lapte»"

Luchino Visconti, cunoscut cineast italian, autor al filmului „Rocco și frații săi", a pus recent în scenă la Paris piesa lui John Ford, dramaturg englez din sec. XVI, „It's a pity she is a whore" (Păcat că e o prostituată). Regia lui Visconti a stîrnit polemici învrăjmășite și săptămînalul „France Observateur" a publicat un interviu cu acesta, sub titlul „Scandal sau triumf?", care redă destul de bine reacția celor două tabere de critici dramatici parizieni.

„Un spectacol este bine reușit cînd toate detaliile sînt perfecte, — a spus L. Visconti ziaristei Nicole Zand. Ai o impresie de calitate datorită unor mici detalii, nuanțelor pe care publicul nu le remarcă neapărat. Dacă dau atîta atenție decorului, aceasta o fac din grija față de realism, pentru a crea în jurul actorilor o atmosferă autentică. Precizia nu urmărește refuzul convenționalului teatral, ar fi o idioție, ci dimpotrivă, să aducă, în cadrul acestui convențional, realismul care îi ajută pe actor. Pentru mine decorul are o utilitate funcțională".

Visconti a realizat în 1942 primul film neorealist italian — „Obsesione", iar în teatru și-a făcut intrarea în 1945 cu piesa „Părinții teribili" care a avut un succes fulgerător. Apoi el a pus în scenă multe alte piese, dintre care și „Trei surori", „Pescărușul" și „Unchiul Vania" de A. Cehov. De fiecare dată criticii au fost divizați: unii afirmau că este vorba de un scandal, ceilalți — considerau regia o capodoperă. Visconti este cît se poate de mulțumit de această situație: „Nu există oameni indiferenți față de teatrul meu", — spune el. Datorită temperamentului său de luptător, Visconti a pornit bătălia împotriva tradițiilor teatrale învechite și demodate ale teatrului italian, întemeiat pe supremația vedetei care își dictează legea în dauna unui spectacol cu un înalt nivel artistic. Visconti s-a ciocnit de asemenea cu autoritățile, magistrații și cenzura. „Am avut din totdeauna neplăceri cu cenzura, — spune Visconti — începînd de la „Obsession" — cu fasciștii — și pînă la ultima piesă pe care am înscenat-o, „Arialda", scrisă de Testoni, un tînăr autor din Milano. Cît despre „Rocco și frații săi", filmul a fost scurtat și deformat... Chiar numai relatarea acestei istorii este șocantă pentru „înalta societate" care nu se vrea deranjată în bunăstarea sa. Buna societate milaneză este atît de mîndră de „miracolul său economic", încît nu vrea să-și bată capul cu problema aclimatizării emigranților din sud. La nici nu vrea să știe că în apropiere trăiesc oameni de tipul lui Rocco. Dar mai ales, nu pentru aceasta vine ea la teatru".

— Atît în teatrul, cît și în filmele dvs., — continuă N. Zand interviul, — dați totdeauna artei o funcție socială, fără să neglijați moralul, esteticul, realismul.

— Da, răspunde Visconti, trebuie să dăm artei dramatice posibilitatea de a se adresa unui public nou — crelnd un limbaj bogat în rezonanțe istorice și artistice, estetice și politice.

Cît privește dramaturgul John Ford, Visconti a încercat să regăsească raporturile existente între secolul XVI elisabethan și epoca noastră, fără a trăda totuși caracteristicile timpului.

— Am încercat să regăsesc realismul elisabethan... Am vrut o formă de spectacol care, după părerea mea, să corespundă teatrului din secolul lui Shakespeare, păstrînd în același timp un specific italian, întrucît m-am inspirat din frescele pictorii italiene, din muzica secolului XVI. Pentru decor, am copiat o parte din teatrul Farnese din Parma... Îmi place ca oamenii să reacționeze la spectacolele mele. Nu mă interesează să fac un teatru „cafea cu lapte", Teatrul pe care-l prefer este cel al lui Cehov, din cauza pasiunilor extreme. Teatrul lui Cehov, cu toată aparența sa apatică, este făcut din pasiuni foarte puternice care distrug ființele. Ca și în teatrul elisabethan, dar în acesta pasiunile sînt în stare brută, fără psihologia fină a lui Cehov.

— Cum ați lucrat pentru a recrea teatrul elisabethan?

— Totul se petrece în fața publicului. Lui i se vorbește. Actorii își rostesc textul, cerîndu-i aprobarea. El vin din sală. Nu există nici rampă, nici obscuritate pentru schimbările de decor. Vreau ca să se joace în mijlocul publicului, în fața lui, împreună cu el. Îmi închipui că jocul elisabethan trebuie să fi fost ceva în genul acesta... Actorul nu poate fi folosit ca un scaun sau o masă. Trebuiesc utilizate temperamentul și aspectul său fizic, uneori chiar defectele sale, solicitîndu-i personalitatea și calitățile sale umane.

Nouvelles Littéraires

Există un nou roman? — se întreabă Jean Mistler în revista franceză „Les Nouvelles Littéraires" (numărul din 4 mai 1961).

REVISTA presei străine

Autorul cezită să dea un răspuns afirmativ. Reproducem din articolul său cîteva fragmente:

„Acum cîțiva ani credeam că pot să definesc romanul ca «o carte de un anumit format, avînd cel puțin 196 de pagini și pe a cărei copertă se poate citi cuvîntul **roman**». Dacă aș fi întrebat astăzi cum se poate defini noul roman, m-aș limita să adaug cîteva cuvinte: «...o carte pe coperta căreia, sub cuvîntul „roman" se vede o emblemă și anume emblema Editurii de la Miezul Nopții».

Dar să vorbim serios. Mi se pare cu neputință să definești în mod clar noul roman. Este vorba în adevăr de o școală, sau numai de simple tendințe ale cîtorva romancieri aparținînd aceleiași generații? Aceste tendințe pot fi legiferate? Poți să compari articolul-program al lui Alain Robbe-Grillet publicat în 1956 de către N.R.F. cu celebrul articol al lui Zola **Romanul experimental**? Adevărul este că principalele comentarii asupra operei acestor noi scriitori aparțin de regulă unor critici al căror jargon filozofic, în loc să limpezească problemele, nu fac decît să le întunece.

Cît privește operele, poți reduce la același numitor „Călătorul" de Robbe-Grillet, „Iarba" de Claude Simon, „Înscenarea" de Claude Ollier? Anumiți experți refuză să acorde romanului „Modificarea" de Michel Butor caracterul înnoitor pe care tot el îl recunosc în „Trepte" — al aceluiași romancier. În același timp, eu însumi mă mir de a fi fost unul din acei foarte puțini care au elogiat primele romane ale lui Claude Simon, în timp ce nouă zecimi din cronicari au auzit de el abia la apariția romanului „Drumul Flandrei", după părerea mea, mult mai puțin original decît celelalte volume ale scriitorului. Ce concluzii poți trage de aici, decît că problema este într-adevăr complicată.

Și totuși nu avem dreptul să considerăm noul roman ca fiind exclusiv produsul spontan al unei generații literare care dorește să înțărească un gen obosit. Sînt aproape trei secole de cînd romanul a început să proliferezo în Franța și fiecare an a v.ut născîndu-se la început cu zecile, apoi cu sutele și, în fine, cu miile aceste povestiri, din care prea puține supraviețuiesc. Noul roman îndeamnă poate, mai mult.

Primul caracter al noului roman, și care în ochii mei îl face simpatic, este că el nu încearcă să dobîndească prin mari tiraje un succes material și că nu se supune ispitelor facilității. Această dințe pot fi legiferate? Poți tendință este deja suficient pentru a-l diferenția de anumite tendințe artistice contemporane, ca de pildă pictura abstractă, al cărei campioni, în marea lor majoritate, fac din „non figurativ"; o deprindere lesnicioasă.

Din celebra definiție în care bătrînul Bacon cuprindea arta: omul și natura, noii romancieri fac să dispară primul termen; omul. Taine scria despre conștiința umană că este un conglomerat de senzații, ca un arbore polip. Dar un polip, o colonie de protozoare, prezintă o arhitectură și se dezvoltă după un anume plan. Or, reprezentanții noii școli emit ideea că ei recepteaza mesajele simțurilor fără să le coordoneze cu cele receptate mai înainte și mai ales se laudă că nu le integrează în categoriile gîndirii. Ei tind, așadar, să facă din om nu numai un conglomerat, dar mai mult decît atît un morman informe de senzații, asemănătoare acelor grămezi de deșeuri pe care uzinele le aglomerează la porțile lor. Ni se va spune că și piramidele înseamnă și ele un bloc de materie. Numai că piramidele reprezintă, ca orice monument o victorie împotriva gravitației, în timp ce aceste mormane s-au construit numai grație gravitației.

Și totuși atitudinea pasivă a noilor romancieri față de lume nu este decît o aparență. Atunci cînd Alain Robbe-Grillet juxtapune dezordonat mesajele senzoriale pe care le primește, atunci cînd, pentru a evita reproșul că a depășit aceste senzații prin interpretare, el multiplică parantezele dubitative și întrebările, încercînd în fond să ni se recomande mai rău decît este în realitate. Cu alte cuvinte, să oreeze un roman-obiect, în care gîndirea omenească se arată desprinsă de timp, de formă și cadru. Dar în măsura în care Alain Robbe-Grillet reușește să rămînă fidel ideilor sale el nu face decît să-și sterilizeze opera. Odinioară, Stendhal caracterizase romanul ca o oglindă pe care o plimbi de-a lungul unui drum, dar el s-a ferit să-și pună formula în practică și dacă ai prilejul să te plimbi mult în romanul „Mînăstirea din Parma", nu te însoțește o oglindă, ci un om și încă un om foarte inteligent.

Claude Mauriac, sub titlul ironic „Marchiza a plecat la ora 5", ne oferă mici crîmpeie de conversații, de instantanee captate parcă de un aparat fotografic sau de un magnetofon aflat la o răscruce de drumuri. El adaugă citate din vechi texte, totul împrăștiat fără ordine. Desigur, în volumul imprimat Claude Mauriac nu ne spune niciodată dacă marchiza sau camerista, librarul sau patronul hotelului este acel care vorbește. Dar în ciornele sale sînt convins că fiecare personaj poartă un nume sau cel puțin o cifră. Și asta nu-i tot. Dumneavoastră credeți că în adevăr autorul este absent din cartea sa? Fără a lua pilnea psihanaliștilor, e ușor să găsești în preocupările personajelor sale, propriile sale preocupări. Se poate vedea chiar, fără greutate, care este ziarul pe care-l citește de predilecție. Căci de 24 de secole omul este și rămîne măsura lucrurilor.

Orice încercare de înnoire mă interesează. Dar sînt ispitit să cred că reușitele acestor tineri autori sînt foarte rare în linia teoriilor lor. Robbe-Grillet a scris în mod clar romanele sale, ca o aplicare a teoremelor de la care a pornit, dar aceasta dovedește cel mult că acest om inteligent, este mai curînd un inginer decît un romancier. Sau să luăm cazul lui Claude Simon în care disting personalitatea pronunțată a grupului. Descoperit (la a 7-a carte) de cronicarii gazetelor de mare tiraj, el le-a oferit cu multă complezență și puțină ironie detalii asupra metodei sale de lucru. Cronicarii au aflat cu o plăcută uluire că autorul utilizează cerneală roșie, verde, albastră pentru a-și sublinia ideile... Dar Wagner a făcut lucrul acesta cînd avea 18 ani... Și încă...

Rezumînd în chip provizoriu opinia noastră, putem spune că voința de înnoire manifestată de autorii noului roman este deplin legitimă. E un lucru excelent ca la fiecare 30 de ani să deschizi ferestrele și chiar să spargi cîteva geamuri. Dacă nu am proceda așa, am fi și astăzi victimele unor subproduse de Balzac. Dar să adăugăm că atunci cînd un scriitor aduce în adevăr ceva nou, el nu are nevoie de artificii exterioare pentru a forța atenția cititorului său. Goethe scria în Maximile sale: «Romanul este o epopee subiectivă în care autorul își ia libertatea să fixeze universul în felul său. Totul este să existe un fel al său. Restul vine de la sine întotdeauna».

Povestire de NICOLAE VELEA

LA GROAPA DE FUMAT

Coleratul se isprăvise. Strînsura fusese neașteptat de bună, așa încît Vartolomeu Urdă, omul pe care președintele gospodăriei îl ținea în preajmă cînd trebuia să „expună" cuiva de la centru sau ziariștilor, dibăcise cuvintele care trebuiau:

— În apreciere cu anii trecuți, recolta a fost peste.

Pe arie se făcuse liniște. Oamenii plecau și, îndepărtîndu-se, întorceau capul uimiți de nefirescul acestei liniști venită după atîtea zile și nopți de zgomot și zbucium al batozei. Și tot răsucind capetele se răzlețeau, se pomeneau singuri și obosiți, fiecare mulțumit de oboseala lui.

În jurul gropii de fumat, mai înfirziau cîțiva. Să le dăm ocol.

Mai întîi Neagu, președintele. Un om voinic — atît de voinic încît are întotdeauna umerii hainei sau paltonului (după timp), mînjiți cu var. Orice încăpere în care intră pare prea strîmtă pentru statura lui și el atinge pereții cu umerii.

De cîte ori se află în fața unui lucru încurcat, care cere dezlegare, el, mai întîi, își bate îndelung țigara pe unghiia degetului mare, apoi înjură blînd și îngîndurat de „cantar" și pe urmă spune cum și ce crede că trebuie făcut.

Ceva mai la o parte, pentru că nu fumează, stă Fane Diogene, cuibărit între saci de sămînță. E un om voinic, la vreo patruzeci de ani dar de dat nu-l dai nici 28. Are o față rotundă și netedă și un păr des și creț care-l năvălește deasupra frunții încît închipuie cozorocul unei șepci. Dar părul și fața — îndeajuns de frumoasă — nu lămuresc marea lui trecere la femei. Ceea ce explică totul sînt ochii frumoși ca de berbec. De cîte ori vede o femeie, privirile lui, în loc să se aprindă, devin fără voia și, s-ar putea, fără știința lui, triste. Mai ales pe femeile care se țineau dîrze, el le privea cu o înțelegere foarte tristă, prin care voia să spună că le încuviințează dîrzenia (bărbatul, gura lumii), dar e mîhnit pentru că știe că au firea slabă și tot la el o să tragă.

Prin 1948, chiaburii din sat, știind că Diogene n-avea decît patima femeilor — ca să poată să-și vadă liniștit de treburi — făcuseră în așa fel ca el să fie ales primar. Fusese timpul celor mai multe izbînzi ale lui Diogene; ajunsese să socotească numărul femeilor cucerite, bifînd pe registrul stării civile. Cu treburile primăriei nu prea se omora. Cînd la vreo adunare mai mare era ales în prezidiu, lui îi plăcea să stea în al doilea rînd de scaune. Își așeza pălăria la picioare, fuma și la un timp — putea să fi fost și în toiul adunării, — își aducea aminte de cine știe ce și se ridica și pleca.

După ce fusese scos de la primărie, dedulcit la funcții, ceruse alt servici. Dar cum între timp își făcuse o groază de dușmani, nu i se găsise altceva decît responsabil pe comună cu creșterea viermilor de matase. Funcția aceasta o avusese un an și ceva. Mitu Ciupilitu care-și bătea joc de Diogene pe toate drumurile (avea o mîndrețe de nevastă — așa că lucrul e de înțeles), spunea că acesta fusese scos din servici pentru următorul fapt. Diogene tot citise prin ziare despre inovații și-i venise în cap și lui una — se dusese la raion și propusese ca viermilor să nu li se mai culeagă frunza, ci să fie învățați să se suie singuri în dud. Cei de acolo și-au dat seama cu cine au de-a face și i-au luat și această muncă.

Faptul însă nu e sigur.

Diogene mai fusese un timp cantonier, iar acum e magazionerul colectivei.

Din toate prin cîte a trecut s-a ales cu o mare teamă de inspecții. Cum el are stupi acasă, a adus în magazia colectivei o găleată cu miere de la albinele lui. Cînd sosește cineva de la centru în inspecție, Diogene nu-l slăbește pînă nu vine să ia o lingură de miere în magazie. Și gustă și el cu toate că știe că mierea îi dă dureri. Seara, femeia cu care se întîlnește, simțindu-i buzele dulci, îl întreabă de-a dreptul:

— De unde-a fost, de la financiară sau goscol?

La o margine a gropii, rezemat nepăsător în coate, stă Vartolomeu Urdă, un om în vîrstă. Cine-i privește fața vede că el e foarte mîndru pentru că poate fi nepăsător. Vartolomeu a avut o viață destul de anapoda. Pînă la vreo douăzeci de ani fusese cuminte ca o fată mare. Vedea de oile lui taică-său și nu ținea decît la un singur lucru de pe lumea asta: la o bîtă de alun pe care încrustase cu briceagul zîne și lupte dintre Feți Frumoși și balauri din basmele pe care le citea. Într-o zi — asta o spunea Vartolomeu — azvîrlise bîta după o oaie. Bîta nimerise într-o butură și se fărîmase. Taman atunci cîinele începuse să urle a pustiu. Cînd ajunsese acasă Vartolomeu îl găsise pe taică-său, care suferea de inimă, mort — încovrigat peste o putină cu varză pe care o pritocise.

Despre Mihai Urdă toată lumea știa că are o avere bunicică. Însă cînd se întocmiseră actele de moștenire, în afara bunurilor imobile, a pămîntului și a vitelor, se descoperiră galbenii pitiți într-un dulap, încît Vartolomeu rămăsese buimăcit.

Și atunci începu schimbarea lui la față, cum spuneau oamenii. Mai întîi deschisese o cîrciumă. Dar lui Vartolomeu nu-i plăceau decît popicele care erau instalate în dosul cîrciumii. El juca popice toată ziua și cine vrea să bea, venea la el, îi spunea că vrea să ia atît și se lucea în prăvălie. Acolo lua cît vrea i noaptea (Vartolomeu făcuse rost cine știe de unde de niște popice cu fosfor la cap, așa că jocul se sprăvea tîrziu), găsea pe cutare care-i plătise o cinzeacă de izmă cînd cine știe ce băutură. Apoi prinse și Vartolomeu gustul băuturii și începu să se ție de scandaluri. Curînd văzu că dinspre partea cîrciumii nu era nici o pricopseală și o închise. Cu restul de bani rămași din moștenire își cumpără un automobil. Era singurul om din plasă care, pe atunci, prin 1928, avea mașină. Învățase la repezeală s-o conducă, dar peste cîteva luni o fărîmă izbind-o de un stîlp de telegraf. Se pomeni sărac, i se făcu rușine și dispăru din sat. Nimeni nu-i știa de urmă, dar după război se-ntoarse. Agonisise ceva bani, nu prea mulți, cu care-și rostui o casă. Spunea că fusese bucătar pe „Dacia", că văzuse multe locuri străine și că stătuse un timp în America. Dar nu dădea amănunte și se ținea deoparte, cam mîndru și pe fața lui se citea înfumurarea omului care s-a descurcat în multe încercări și pentru care totul se poate aranja; nu există lucru pe lumea asta care să nu se poată aranja. Îi plăcea să vorbească scurt, cu cuvinte căutate, deosebite de ale celorlalți oameni față de care se fălea că urmează ciclul doi la fără frecvență și cu faptul că pe „Dacia" învățase să facă un crin dintr-un praz. Făcea așa: tăia o parte din tulpina prazului, o cresta la un cap, împingea cu un băț măduva dinspre partea celuilalt cap și încet, încet, fibrele din părțile rămase necrestate se săltau învolburîndu-se și închipuind petalele crinului. El arătase asta aproape tuturor copiilor și oamenilor din sat. Era rugat însă mereu să mai arate odată, deși cei mai mulți știau să facă singuri ceea ce făcea el. Vartolomeu se supunea și cînd fișiile albe de praz închipuiau petalele crinului și oamenii se uimeau prefăcut, dar fără răutate, — înfumurarea ursuză de pe fața lui Vartolomeu fugea alungată de o bucurie copilărească și această bucurie amintea celor vîrstnici sau celor de-o seamă cu el, de Vartolomeu de altădată care nu ținea decît la un singur lucru: bita de alun pe care încrustase cu briceagul zîne și zmei.

★

— I-auză-l șoarecii, au și început să mișune în șiră — spuse Diogene.

— Lasă-i și pe ei, îl rugă Neagu, unde e belșug se poate și pagubă. Canunesc ei destul iarna.

— Păi cînd n-au ce mînca chițcanii, sar unul pe altul, și se mănîncă.

— Cum se mîncară în iarna lui '54 porcii noștri.

— A, cînd cu moartea Șomerului, își aminti Neagu.

— Nu știi, grajdul era nămețit și pînă să dăm noi zăpada la o parte se mîncaseră între ei.

— Ăia mari mîncaseră pe ăi mici.

— Forța primează dreptul — explică Vartolomeu.

Se făcu tăcere cu toate că în toți fierbea dorința de a vorbi. Greutatea venea de acolo ca toți erau ispitiți să vorbească de lucrul cel mai bucuros și cel mai la îndemînă, faptul că strînsura fusese neașteptat de bună. Dar toți simțeau că tocmai lucrul acesta trebuie ocolit. Gîndul bogăției recoltei trebuia lăsat nerostit — trebuia ca el să-i cutreiere mut — așa era mai mîngîietor și mai îmbucurător.

— Mare dugoare și azi, oftă Neagu.

— Mare, căscă Modoleanu și se așeză lîngă ei.

Învățătorul Modoleanu a fost delegat de batoză. E un bătrînel firav cu un piept îngust deasupra căruia izbucnesc subțiri, dar proeminente, claviculele. În ciuda puținătății înfățișării învățătorului, în apropierea lui orice om e bucurat de un simțămînt liniștitor de trăinicie. Uneori îți se pare că aceasta vine de la felul împăcat și oarecum cîntat al lui Modoleanu de a-și spune părerile, fel care-ți dă credința că pentru el nu există lucruri necunoscute sau lucruri în fața cărora să se neliniștească.

Iată cum discuta într-o zi cu Ifrim, directorul unui ciclu dintr-un sat apropiat:

— Toate ar fi cum ar fi, se plîngea acesta, dar cu „navetiștii" nu mă-mpac. Cum au o zi, adică ce o zi, cîteva ceasuri libere, fug la oraș, acasă. N-au nici un pic de atașament pentru sat.

— Au și ei dreptatea lor, își cînta blînd părerea Modoleanu. Și ascultîndu-l, nu-ți venea, ți se părea chiar nepotrivit să-i ceri și motivele care-i îndreptățesc judecata.

Și Ifrim se resemna și nu-l întreba nimic. Poate și pentru că știa că Modoleanu n-o să rabde și o să explice neîntrebat. Într-adevăr, acesta continua:

— Tu știi că eu am făcut Normala la Iași. Și mă crezi că în vremea școlii nici nu știam cum arată orașul? În timpul săptămînii ședeam în internat și duminicile, cînd trebuia să avem învoire, ne găsea pedagogul un cusur — ba că n-ai un nasture, ba că ți-e haina descusută subțioară și ne pomeneam consemnați. N-am știut ce e orașul și la terminare, cel mai prăpădit sat ni se părea un rai. Ei au fost lăsați mai liberi și au prins gustul orașului. Asta e și bine, dar e și rău.

Se odihnea un pic și apoi urma tot mai liniștit și împăcat:

— Am venit aici și aici am prins rădăcini. Cînd mă duc la oraș nu stau mai mult de două-trei ceasuri că mă apucă durerea de cap. Văd un teatru, un muzeu, cîteodată beau o bere și mă întorc acasă. Anul trecut am avut douăspe zile la Sovata. N-am stat decît opt. Nu mă lua locul. Acolo, vezi, soarele răsare pe la nouă, — sînt munți. La noi, la cîmp, îl vezi de la cinci. Am venit acasă.

Sau poate simțămîntul liniștitor care te bucura în apropierea învățătorului venea de la faptul că el purta o pălărie cu niște boruri mari răsucite puțin înăuntru, de care nu se despărțea niciodată, nici iarna, nici vara. Pălăria asta dădea înfățișării lui o anume independență și o demnitate sfioasă și rugătoare. Parcă te ruga să n-o tulburi, să n-o îngenunchezi, pentru că în preajma ei o să te simți bine.

— De insuportat, trînti Vartolomeu, după ce căscase Modoleanu.

— Tot ca-n iarna lui '54. Doar că atunci era ger de înghețau mărunțaiele în tine și acu', e cald de-ți ia coșu foc. Da, chînu e la fel, urmă Neagu.

— Aha, în iarna cînd muri Șomeru, zise unul care trecea pe lîngă groapă.

Era un băiat care lucrase mult timp pe un șantier de construcții. Întors în sat se apucase să-și ridice casă. Deprins însă cu zidirile de pe șantier, — cimentul pe care-l cumpărase și care, obișnuit, ar fi ajuns pentru două case, — lui nu-i ajunsese decît pentru jumătatea temeliei. Îl dăduse gospodăria ajutor să-și mai cumpere.

Iar se făcu tăcere. Mai era o greutate. Nu numai că se fereau să rostească gîndul recoltei, dar simțeau că trebuie să vorbească despre ceva deosebit, chiar nepotrivit cu acest gînd. Ceva trist, fie și dureros, dar în același timp ceva trist despre care se poate vorbi vesel, ca să nu se tulbure bucuria gîndului care-i ispitea. Cînd Neagu spuse într-o doară:

— Și cu moartea asta a Șomerului... și dase să se întindă, toți tresăriră și el nu se mai întinse. Diogene îl întrebă încordat:

— Cum?

Neagu ghici că nu i se cere să repete ceea ce spusese (vorbele răsunaseră limpezi în liniștea serii). Și el reveni:

— Ce mai podoabă și Șomeru ăsta...

— Ba el n-a fost de la începutul începutului așa, începu domol Modoleanu. Eu îl știu de cînd era tînăr. Era om la locul lui, rostuit, săritor... Pe el războiul l-a zdruncinat.

— Păi dar... primul război mare, încuviință Neagu.

— Vine el în sat, începu vesel și cu batjocură în glas, Vartolomeu, — nu țin minte bine, după Oituz parcă. — Ce e mă cu tine? —.

— Invalid. — Cum invalid că ești mai teafăr de cum plecași. Mîinile le ai, picioarele le ai, întreg la minte ești.

— Am eu ce am. Din asta nu-l puteai scoate. Era om secret. A trecut un timp bun... ehe, d-abia după ce i-a fugit nevasta l-am dat de secret. Auzi dumneata, izbucni neașteptat Vartolomeu, plesnindu-și pulpele, — ce schijă a dracului, îi omoară calul de su'el și lui îi rade bărbățiile.

— Vai de capu' lui, îl căină Neagu. Să-i fi luat mai bine o mînă sau un picior... Cînd treceau ăilalți invalizi pe șosea, cu decorații pe mintene, toți își scoteau căciula. După bietu Șomer se țineau răutățile alea de copii ciotcă și-l zîdărau cu o mie de porecle.

— Mare chin pe el — copiii. Ajunsese să vînză din pămînt ca să le cumpere bomboane, să-i împace... Și ei, dracii pe uscat, după ce luau alviță sau ce le întindea, se trăgeau mai la o parte, îi dădeau cu sîc și începeau iar să-l amărască.

— O fi, se îndoi Diogene care, fiind mai tînăr, n-apucase vremea aceea, da lasă că nu l-au dus copiii să-și toace averea și să ajungă ce ajunsese, — să nu știe alt drum decît al cîrciumii. Mai vru să zică ceva dar Modoleanu rosti cumpătat și fără grabă:

— Să vă spui eu vouă ce-a fost Dacă el om rostuit și-a risipit averea și trăia din vînzare de nasturi și undițe în sat, asta n-a venit doar de la darul beției. Bine a fost și asta de ce să... dar n-a fost numai atît. El și-a făcut socoteala așa: o știu din gura lui: „Mă, dacă eu din om cu tot tacîmu, care mă aflu, ajung un prăpădit, fără pămînt, fără vite, lumea o să uite de beteșugul meu și o să mă vaite că uite ce om fusei ieri și ce om ajunsei azi". Vezi, ridică Modoleanu o palmă în aer, era și ăsta un rîs al lumii, dar altul, care-i convenea lui.

— Pe lumea asta, medită Vartolomeu, sînt două feluri de oameni, unii care se orientează singuri și alții care trebuie orientați, duși de mînă.

Cu aceasta, ca întotdeauna cînd vorbea Vartolomeu, se considera că „s-a pus capac" unei părți a discuției. Tăcerea care urmă fu puțină pentru că Neagu spuse supărat nu se știe bine pe ce: poate pe ce avea să spună sau poate tocmai pe această liniște care se lăsase:

— Fapt e că nici la colectiv n-am știut noi să-l luăm cum trebuie pe Șomer. Cînd ne înființarăm el s-a dat cerere de la început. Dar îngîmfatul ala de Manu, care era atunci președinte, s-a pus curmeziș, ca să nu primim orice tinichea în colectiv. Noi, din consiliu, „minorii" lui — așa ne zicea Manu, că sîntem minorii lui — ne-am pus și noi curmeziș lui, lui Manu, am vorbit cu tovarășul Jantea, instructorul și am făcut să-l primim pe Șomer. Da el, vezi, vocea lui Neagu deveni prelungă și parcă tristă, a rămas cu gîndul că oamenii nu-l socotesc de o seamă cu ei și, în răzbunare, a început iar să se ție de nimicuri.

— Prima drăcie fu cu cererea să fie trecut la procent de doi la sută. Care mai țineți minte? întrebă leneș Diogene. Ceilalți se întoarseră spre el, să-l asculte cu toate că știau ce avea să spuie, doar pritociseră întîmplările astea de atîtea ori. Facem noi adunare special. Manu citește cererea, și dă cuvîntu. Nucu, nepotu Șomerului — neisprăvitu ăla cu cîteva clase la nu-ș-ce școală, unde moaș'sa o mai fi acu — se scoală și începe să-l văicărească pe unchiușău că e așa și pe dincolo, că e erou, că s-a jertfit. Da sare femeia lui Pițurcă: ce erou mă, care erou, ce a jertfit? Ce nu poate să muncească? Ce are el să nu poată da cu sapa? Pe cine vreți voi să excrocheriți? Individualiștilor, familiștilor, făcea. Mai sar cîțiva, ales femeile, și nu se primește cererea. Pîn'la sfîrșit tot i s-a dat un post de paznic.

— Și cu păznicia asta, mai mare dragul, se învioră Neagu care căscase de cîteva ori în timp ce vorbise Diogene. Prima dată îl dăm să vază de balta de pește. Doar de copii trebuia să aibă grijă să nu vie să arunce cu undița sau să bage vreo vîrșe. Acu Șomeru alte trebuințe n-avea decît să mănînce, să bea și să doarmă. Dormea, cum să vă spui eu vouă... adică ce să vă spui, — că știți și voi... Dormea prostește. Cum să facă să scape de copii? Înfige în baltă două prăjini poleite la vîrf și le leagă cu o sfoară care răspundea într-o tufă. Tufa unde dormea el. Într-o duminică îi cheamă pe toți copiii pe malul bălții să le spuie că în apă e un balaur care scoate coarnele. De speriat numai el îl poate speria și anume: își întoarce pleoapele pe dos, de li se vede doar galbenul. Balaurului îi e frică de galben. Le mai spune că balaurul scoate coarnele doar cînd el, Șomeru, doarme. Așa că ei, de cîte ori le-or vedea, să-l trezească. E, cum simțea Șomeru că-l ia somnul, potrivea prăjinile, le lega cu sfoara și-și vedea tihnit de dormit. Copiii, care dădeau tîrcoale bălții, vedeau prăjinile poleite, îl trezeau. Șomeru își întorcea pleoapele de se pocea cum nu s-a văzut, bolborosea ceva și trăgea pe furiș de sfoară. Coarnele, adică prăjinile, cădeau în apă. Fleacuri de-ale lui, prăjinile îi păzeau somnul...

— Sau cînd a fost pus să păzească blana aia de porumb dinspre moară, spuse cineva, nu se știe cine, pentru că se făcuse întuneric. Blana era tăiată de o potecă ce ducea la moară. Șomerului i s-a zis să nu mai lase lumea să treacă p-acolo. El a făcut un gard de mărăcini unde începea poteca și a pus și o ulucă pe care rugase pe Mamudea să scrie: **Poteca s-a suspendat. Trecătoru e amendat.** Pusese astea și el își vedea de somn cu picioarele întinse pe potecă. Odată Atena lui Brebene, ea nu știa de oprire, — sare gardu și o ia înspre moară. Muierea tot muiere, în loc să se uite unde pune piciorul, îi fuge mintea în altă parte și-l calcă pe Șomer. El avea, spusei, picioarele întinse pe potecă. Șomeru sare-n sus și ridică și un par cu el. Avea — o știu de la Atena — un par gros, mai înalt ca el. Cînd s-a săltat cu paru în dreapta și s-a uitat chiondoriș, sămăna cu sfinții ăia făcuți pe icoane de lemn.

— Ai citit uluca? — se repede el la ea.

În timpul acesta Diogene, care ca și ceilalți știau această întîmplare, își cufundase fața într-unul din sacii pentru sămînță. Și căldura boabelor de grîu îl bucură în așa chip că începu să mîngîie sacii cu palma. Dar aducîndu-și aminte că printr-o învoială nerostită căzuse la înțelegere cu ceilalți să nu se atingă de gîndul recoltei, el se scuturâ de ceea ce simțise și spuse supărat:

— Ba n-a zis așa — a zis: ai citit lozinca? că el așa zicea la ce era pe ulucă — lozinca.

— Așa e, încuviință celălalt. Și cînd femeia spuse că nu, Șomeru i-a zis să lase baniță jos și să se ducă îndărăt să citească. Cînd se întoarse, el o ia în primire. — Ai citit? — Am citit. — Bun, atunci dezbracă-te! Femeia, cum stătea el cu paru ăla — ca sfinții cu suliță. — și-a scos pierită vesta. Leapădă iia, leapădă fota... și mai stă. — Dă jos tot! a bătut Șomeru cu paru în pămînt. Dă femeia jos tot după ea, de rămîne cum o vezi cînd se bagă în apă.

E, Șomeru, dacă era cum era de la război, pentru el femeia îmbrăcată, femeia dezbrăcată, — tot acolo. Vine lîngă Atena, îi vede o pată pe piept, și-și plimbă degetele p-acolo.

— Ce e asta? — Păi e din naștere. — Aha, face el mohorît, bine, îmbracă-te. Îmbrăcată ești mai mîndră.

Așa și e, Atena e o femeie cum nu s-a văzut pe Valea Topologului.

Cel care vorbea o mai lungi pînă ce Vartolomeu spuse scurt:

— Se-mbracă femeia și el îi pune în vedere să nu se mai repete cazul.

Ceilalți simțind iritarea din glasul lui Vartolomeu își auziră oboseala trupurilor. Le venea să plece, dar își dădură seama că nu pot, pînă nu se isprăvește istoria începută. De aceea toți se întoarseră recunoscători spre Neagu cînd acesta începu iute:

— Și așa, mai cu una, mai cu alta, ajunse Șomeru în '54. Mă culcasem după miezu nopții și mă pomenesc cu cineva că-mi bate în acoperișul casei. Era socru-miu. — Hai mă că e prăpăd, nămeteală. Mă uit la ferestre, așa era — zăpadă, zăpadă peste tot de le astupase și credeai că e noapte — d-aia și dormisem atît — trecuse de prînz și eu tot în pat, nu mă sculase lumina. — Mă deznămețește socru-miu, pui și eu mîna pe-o lopată și, — primul gînd să scot și p-alții să mergem la grajdul colectivei, la vite. Îl scot pe Ciupilitu, pe Apostu Neamțului, pe Aristotel Vîrșan și pe Șomer că era aproape. Ajungem la grajdu vitelor după ce trecuse de miezu nopții. Dăm la cai, la boi, la vaci, ajungem și la porci — ăștia se mîncaseră între ei — le dăm și lor și pe urmă — hai la sediu, la telefon. Vorbesc cu raionul și dup-aia îl trimet pe Ciupilitu la magazie să scoată o găleată cu vin să ne dezmorțim. Facem și focu să încălzim vinul, că înghețase. Vine Ciupilitu cu găleata și o punem pe sobă. Șomeru:

— Președinte, eu beau o cană așa nedezghețat.

— Bea mă Șomerule o cană, zic eu. Bea el cana, și după ce-o bea, așa cu gheață:

— Președinte mai beau una, tot așa.

— Mai bea Șomerule una tot așa, zic.

O bea și p-asta și p-ormă:

— Mai beau una, ultima... și plec.

— Ia Șomerule, da vezi să nu...

O bea el și pleacă. E, parcă i-a fost gura aurită. Cana aia a fost ultima, cum a zis. A doua zi, cînd se deznămețește tot satul, caută-l pe Șomer. Nimic. Nu era nici la el, nici în altă casă de om. De-abia într-a treia zi dăm de el în ieslea vacilor. Era mort. Băuse vin înghețat.

— Băutura i-a derutat organismul, lămuri Vartolomeu.

— Așa. Familie n-avea, rude n-avea și era primul mort al colectivei. De cînd ne înființasem nu murise nimeni. Ne sfătuim noi — ce, cum, — îi facem Șomerului un coșciug, și-l așezăm în sediu, — de, primul nostru mort. Tăiem primul miel, — născut în colectiv și-i facem căciulă și cojoc de înmormîntare. Mai tăiem prima vită născută și luăm din primul vin să-i facem de pomenire. Facem tot după cuviință și hai cu el la cimitir. Vitele nu le puteam scoate că se împotmoleau în zăpadă. Și ne înhămăm noi cîțiva, la sania cu coșciugul Șomerului. Mergem, mergem, ajungem la cimitir și la jumătatea cimitirului, haiti, sania nu mai merge. Ne opintim noi de cîteva ori, nuooo... ce să... nu mai merge. Cîntă popa cu „odihnește-l doamne pe robul tău"... blagoslovește unu că „Șomerule luate-ar, că toată viața te-ai pus pieziș și nici acu' la drum spre groapă nu te-astîmperi" — mai împinge unu' de oplean — nimic, sania nu se clintea. Și era un păcătos de viscol, un viscol de nu te vedeai om cu om... Mă desham eu, dau ocol la sanie, mă ce să fie? — și atunci intru sub sanie și dovedesc: inima saniei se pusese într-o cruce. Zăpada era așa mare că mergeam peste cruci. Strig la ăilalți să tragă, salt sania cu spinarea și ajungem la groapă. Scoatem ștergarele, le petrecem pe sub coșciug și-l coborîm în mormînt.

Acuma, dacă pămîntu era bocnă de ger, groapa n-a fost săpată prea mare. E, și groapa strîmtă, și palmele noastre rebegite de ger, fapt e că am pus coșciugul anapoda de stă și-acum pieziș, într-o parte.

— N-are nimic, îl liniști Vartolomeu, în natură nimic nu se pierde, nimic nu se cîștigă.

★

Apoi toți se ridicară, își scuturară pantalonii și o apucară pe poteca ce ducea la șosea. La un radio dintr-o casă apropiată sună miezul nopții.

În urma lor rămase șira înaltă și sacii plini de grîu. Și mai rămînea gîndul că șira e mare și sacii sînt plini, gînd de care nu se atinseseră și nu se atingeau nici acum.

Desen de V. SAVONEA

ILIE CONSTANTIN

Statornicul catarg

Cer învelit, răzbunător ciclon,
Țărm părăsit arar...
Nu, viața mea nu e un calendar
Cu filele-n risipă, monoton!

Statornicul catarg, în sus!
Spre roșul zărilor, izbîndă-n larg,
Carenă suplă-n valuri ce se sparg
Printr-al luminii repetat apus.

O, mă rotesc spre depărtări, împins
De-un uragan stăruitor și neînfrînt,
Și la timonă mă-ndîrjesc lăsîndu-mi dinadins
Pletele șiroind în vînt.

O, zbor al meu prea scund și nedeplin, robit,
Alunecat pe-al mării schimbător contur,
Aștept să-ți rupi carena dintr-un amar azur
Către nadir, către zenit!

Cer oferit, continuat ciclon,
Spre-nalt izbînditor Icar...
Nu, viața mea nu e un calendar
Cu filele-n risipă, monoton!

Unui copac

Adeseori privind în zori
sudoarea rece de pe trupul tău
(ce vise groaznice te-au bîntuit în noapte?)
îmbrățișez genunchii tăi ziditi și coapsele
al căror pas e din vecie refuzat.

Copac — viața deplină pe-o mută verticală —
copac confuz și monoton,
mă întristează că te dărui
cu ne-ncetată-ncredere oricărui vînt
spre-a te desprinde din statornicul tău țărm

Rămîi! Viața ta întreagă este numai
o trecere continuată de culori!
Rămîi! Mișcarea nu cunoaște pentru tine
decît un singur sens: în sus!

Veghe

Tu te-ai îndepărtat în somn pe neștiute.
Însingurat, sufletul meu îți dă ocol,
Izbindu-se cu aripile lacom desfăcute
De porțile de taină ale neființei ferecate peste gol.
Visăm atît de singuri!
Visăm atît de-nstrăinați! Și doare
Oricare clipă ce ne-atinge fără celălalt!
O, de ne-am afunda egal
Și conștient în apa uitoare
Continuîndu-ne îmbrățișarea-n acest salt!
Tu dormi...
De-ai ști...
Îmi amuțește-n vine
Ritmul zvîcnit al inimii și din străfund
O teamă tulbure se-nalță-n mine
Dintr-un mîlos, uitat în vîrste, prund.
E spaima omului dintîi cînd prima oară
Vedea întins un frate, surîzînd în vis,
Și neștiind încă ce-i somnul
(confundîndu-l poate cu moartea!) alerga afară
Din peștera ce spre milenii s-a deschis.
Intrarea ta în somn îmi pare-o trecere-n oglindă
— Căci nicăieri decît într-o oglindă
nu ești mai departe! —
Prin noi și printre noi atunci
Nemăsurate vîrste se perindă
Șovăitoare între viața sîngelui și moarte.
Alături îmi rămîi ... Te-nstrăinezi în vise,
La zare tot mai scundă,
Și pentru tine, timpul mă cutreieră de două ori,
Și orele primindu-te pe rînd în depărtare te confundă
Tot mai uitată, tot mai de nerecunoscut între surori.
La fel și marile ecouri răsunînd
Își trec în joacă unul altuia cuvinte
Continuu înjumătățindu-le-nțelesul, pînă cînd
Rămîne doar un zvon ciudat și stins din sensurile dinainte

O, de ne-am afunda egal
și conștient în apa uitoare
Continuîndu-ne îmbrățișarea în acest mare salt!
Visăm atît de singuri!
Visăm atît de-ndepărtați!
Și doare
Oricare clipă ce ne-atinge fără celălalt!

Am fost atîta vreme singur

Prin lume rătăcea imaginea-mi nepăsătoare,
Visații pași ai mei nici urme nu lăsau pe sol,
Privirile, săgeți de aur, îmi lunecau respinse la picioare,
Cuvintele călătorind în cercuri îmi dădeau ocol.

Trăiam?
Un suflet stins și mulțumit se cuibărise
În pieptul meu mărturisindu-mi-se-n ochi, confuz:

Visam?
Multiplicat îmi apăreau în vise
Și glasul meu și rîsul meu îmi răsunau într-una în auz.

O, timp egal cînd mă-ndrăgeam pierdut sub zări mioape,
O, timp oprit, o, timp ucis, o, timp mereu
Ridică-mi flacăra rușinii peste pleoape,
Redă-mi culorile vieții — curcubeu!

LUPTA PENTRU CALITATE

Marea întrecere cu timpul

Reportaj la Uzinele „Semănătoarea"
de IERONIM ŞERBU

Îndată ce am trecut pragul vastelor hale, am avut senzația că intru într-o zonă de înaltă tensiune. Curenți de energie circulau prin aer. Ei te cuprindeau, te învăluiau ca într-o plasă, și în primele clipe îți era greu să deslușești de unde veneau. Era ceva tulburător și neobișnuit. Mai auzisem cîntecul subțire al strungurilor, vuietul metalic al perforatoarelor, duduitul înfundat al cuptoarelor cilindrice. Această amplă simfonie a uneltelor, dirijată de sute și mii de muncitori îmi era cunoscută. Mai văzusem flăcările roșii, în care chipurile oamenilor apăreau ca de bronz încins sau flăcările albastre ale aparatelor de sudură, în jocurile lor de lumini. Era un spectacol mereu atrăgător pentru mine, dar la care asistasem de nenumărate ori.

Era totuși ceva nou de care nu-mi dădeam seama. Îl simțeam aproape, în jurul meu, străbătîndu-mă din creștet pînă-n tălpi. Și acest element nevăzut, care plutea în preajmă, devenea din ce în ce mai stăruitor, mai prezent. Mă uitam la numeroasele panouri pe care erau înscrise angajamentele muncitorilor în cinstea celei de a 40-a aniversări a partidului, la mașinile frumos aliniate, la iuțeala vertiginoasă a strungurilor, la benzile rulante, la lunecarea neîncetată a conveerelor, și mai ales la mîinile muncitorilor, la mișcările lor ritmice, calculate, la expresia concentrată a feței. Și deodată am priceput că ceea ce mă tulburase nu era energia mecanică a uneltelor, ci o forță mult mai mare, vie, umană, pe care o emanau muncitorii: entuziasmul.

Pînă atunci nu știam că entuziasmul poate avea atîtea chipuri. Desigur, îl poți descoperi în nobila stimulare a întrecerii, în iscusința și puterea de atenție, în rapiditatea execuției, în perfecțiunea tehnică. Este într-adevăr impresionant să-l urmărești, de pildă, pe fruntașul Dumitru Ghergan, mînuind cu viteză strungul, el care de patru luni de zile dă piese de cea mai bună calitate. Dar nu vei înțelege mare lucru, dacă nu vei ști că pentru a ajunge aici, i-au fost necesare experiențe, cercetări, studierea manualelor de specialitate.

Toate mijloacele care-i stau la dispoziție, comitetul de partid le-a pus la dispoziția muncitorilor; organizarea de brigăzi complexe din care fac parte muncitori, tehnicieni și ingineri; proiecții de filme, consultări tehnice, lecții de documentare, organizarea de concursuri de inovații în cinstea glorioasei aniversări. Și roadele n-au întîrziat să se arate. O adevărată avalanșă de propuneri de inovații au venit la cabinetul tehnic, dintre care două sute au și fost introduse în planul de acțiuni.

Așa s-a călit oțelul

Involuntar, mi se impunea o apropiere între munca scriitoricească și cea a muncitorului inovator. Aceeași căutare neliniștită, febrilă, aceeași pasiune în descoperirea noului, a ceea ce încă n-a fost spus în tehnică.

Pe cînd făceam asemenea reflecții în gînd, la stația de radioficare, în pauză, se anunță că brigada „Așa s-a călit oțelul" și-a îndeplinit planul cu două zile înainte de termen, iar calitatea celor 600 de șasiuri de combine, cu garniturile respective, răspund celor mai severe exigențe tehnice. Titlul brigăzii era evocator nu numai de glorie literară, ci și de eroism, de dîrzenie comunistă. Un titlu care obligă. Și e neîndoielnic că brigada de sudori îl merită. Ea și-a cîștigat renumele nu numai în uzină. E fruntașă pe raion și deținătoarea diplomei de onoare a Comitetului orășenesc U.T.M. În fruntea ei e comunistul Ilie Alexandru. Și în timp ce brigada celor 28 de sudori își relua lucrul, după sfîrșitul pauzei, în uruitul intens al perforatoarelor, în fulgerarea luminilor albastre cu ochii acoperiți de ochelari de cobalt, eu aveam înainte imaginea zveltei și argintiei combine C-1, ca o pasăre de metal, atît de cunoscută în toate colțurile țării noastre și pe care îmi plăcea să-mi închipui că într-o zi, curînd, își va lua zborul și pe alte meleaguri.

Pasiunea noului

Nu, nu era o închipuire. Capacitatea muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor noștri a dovedit-o. Tractoare, instalații de foraj, utilaje chimice, mașini unelte, motoare electrice sînt exportate nu numai în țările de democrație populară. Produsele noastre tehnice au dus faima constructorilor romîni pînă departe, peste mări și oceane, în Asia și Africa. Mi-am dat seama că bătălia pentru calitate ce se desfășura sub ochii mei, din care eu desprindeam doar un scurt episod, era un crîmpei din marea întrecere care-i însuflețește pe oamenii muncii de pe întreg întinsul țării. Acel lucru palpabil și tulburător pe care îl simțeam în jurul meu era entuziasmul. Dar în acest sentiment se amesteca și mîndria, dorința de afirmare, dorința de a realiza acel nivel tehnic superior, demn de un muncitor cu o înaltă competență și conștiință profesională. Este poate latura cea mai frumoasă și pasionantă a întrecerii.

Cei îndrăzneți — și sînt tot mai mulți — urcă treptele de la minuirea iscusită a uneltelor, la efortul gîndirii personale, originale. E o încercare de a cuprinde principiile, de a medita asupra lor și a găsi căi de desăvîrșire a procesului tehnic. În fața acestei tendințe a gîndirii, celelalte aspecte rămîneau în umbră pentru mine. Căci spiritul de inventivitate, dublat de capacitatea de a se ridica la înălțimea teoretică, devine dominant la muncitorii înaintați.

Și dintre cei care s-au impus în primele rînduri, vreau să zăbovesc puțin asupra inovatorului Cezar Micu, de la turnătorie, care este unul din cei mai destoinici muncitori ai uzinei. Fișa lui psihologică, așa cum mi-o descrie un tovarăș al lui, e cu atît mai interesantă, cu cît pe lîngă însușirile de inovator, e un temperament bătăios. Ești oarecum contrariat cînd îl vezi. E un tînăr calm, cu privirile cenușii, rezervat. Nu-ți inspiră de fel impresia unui om energic, clocotitor, în stare să răstoarne toate piedicile. E însă numai o aparență, deoarece numai după trecerea cîtorva minute, îi surprind sclipiri repezi în ochi, un fel de mișcare nervoasă a trupului, care ți se transmite ca o undă electrică, deși înfățișarea lui pare senină. Dar și trăsăturile i se schimbă pe măsură ce vorbește. E un om stăpînit de pasiune. Aceasta o simți îndată ce ai stabilit un contact cu el, viu, intim, chiar înainte de a afla din gura lui și a altora realizările înfăptuite. Ele sînt cu totul remarcabile, dar parcă ceea ce mă interesează mai mult e zbuciumul, neliniștea lui creatoare. În fiecare amănunt recunosc ceva asemănător cu munca oricărui artist.

Da, înțeleg, inovația cu noul sistem de turnare a formelor. Înainte, în opt ore de muncă, pe o mie de forme, se turnau 6000 de piese. Prin aplicarea unei punți și construirea unui canal în cutia de miez. Cezar Micu a reușit ca prin sistemul de turnare „ploaie și sifon" să scoată 12.000 de piese într-un schimb.

Da, înțeleg, însă mai aproape de mine e cînd îmi descrie frămîntările ce i-au pricinuit ideea „grapei cu colț", o inovație din cele mai valoroase.

Nașterea unei idei

Ideea îi umbla în cap în urmă cu cîteva luni. Nu s-a trezit cu ea din senin, ci din observarea atentă a procesului tehnic. Și încet, încet, a pus stăpînire pe el, l-a obsedat. În primul moment, a trăit o bucurie explosivă. Descoperise o idee, ideea unei inovații deosebite. Apoi au venit îndoielile. Va izbuti oare s-o ducă la capăt? Erau atîtea dificultăți de învins s-o facă clară, s-o aducă în faza în care putea fi realizată practic. Și atunci au început nopțile de veghe și de muncă încordată. Îi lipsea documentația tehnică, își dădea seama că are anumite goluri în cunoștințele sale. S-a apucat să studieze, să-și ia note, citind sute și sute de pagini, consultîndu-se cu inginerii cabinetului tehnic. Era ca un urcuș greu, care uneori îți taie respirația. Dar o dată ajuns sus, mintea i se limpezise și ceea ce i se părea nebulos, necunoscut, i se înfățișa acum în linii clare, precise.

Da, îl înțelegeam foarte bine. Era aidoma cu bucuria oricărui creator. Și totuși, mai avea să întîmpine greutăți. De la desenul piesei pînă la fabricarea ei, este un drum lung, căci trebuia întocmită tehnologia, adică să se conceapă modalitățile de fabricare a piesei. Serviciul metalurg-șef care avea această sarcină era aglomerat. Însuși conducătorul lui, Mircea Marincescu, n-a putut rezista aceluiași îndemn de entuziasm. Privind desenul, în fața lui trăia o idee, frumoasă, realizabilă, izvorîtă din zbuciumul și gîndirea unui muncitor: Cezar Micu.

„Grapa cu colț" va fi turnată, întrucît pe lîngă calitățile deosebite ale acestei piese, uzina va realiza și o economie de 300 de mii de lei.

Construcția socialistă și viitorul

În această bătălie pentru calitate, un rol deosebit îl joacă și serviciul metalurg-șef. Sînt numeroase contribuțiile sale la mecanizarea operațiilor tehnice din uzină. Chiar acum, de curînd, a propus o soluție suprinzătoare în fabricarea piesei C-3202, care se confecționa din oțelul turnat la combinatul metalurgic Reșița.

Spre deosebire de celelalte secții, aci domnește o perfectă liniște. Pe mese sînt răspîndite planșe, echere, compasuri. Oamenii stau aplecați peste planuri, concentrați, execută scheme, calcule. Este o muncă dificilă, precisă, migăloasă, de concepție. Este pentru mine de neînțeles și uimitor cum în aceste planuri, care nu sînt decît niște linii și forme geometrice, el, metalurgul *vede dinainte* mașina, așa cum va fi, pregătind funcționarea fiecărei piese în parte și în ansamblu. În imaginația lui, mașina apare ca o întruchipare materială, reală, ca o ființă vie, cu întregul ei organism atît de complex. Dar ca să ajungă la această viziune totală, nu rareori, oamenii aceștia tăcuți și absorbiți, uită scurgerea timpului, căci ce însemnătate mai are timpul, îndată ce ai găsit cheia cu care descifrezi toate tainele planurilor desfăcute înaintea ta?

Iată de ce mă apropii cu ezitare de conducătorul serviciului, inginerul Mircea Marincescu, căruia așa cum stă, ușor îndoit de spate, îi zăresc doar fruntea înaltă ca o cupolă. Fiu de muncitor, el însuși a fost ucenic la Hunedoara. A ajuns apoi lucrător, frecventînd paralel și cursurile profesionale. A intrat apoi la Politehnica din Timișoara. N-a rămas decît un an și și-a continuat studiile în Uniunea Sovietică. O dată cu obținerea diplomei s-a înapoiat în țară și a fost repartizat la uzina „Semănătoarea".

Așteptînd să facă o pauză, pentru a nu-l întrerupe din lucru, constat că tăcerea perfectă era o iluzie. Urechea percepe o vibrație fină care vine din hale și-mi dau seama că între sala de studiu și ateliere, circulă permanent aceiași curenți de înaltă tensiune ai entuziasmului. Oamenii aceștia care uită adesea scurgerea timpului, lucrează intens, pregătesc tehnologia, cum se exprimă ei, a unei noi mașini de recoltat. Și aici, în această sală dreptunghiulară, se desfășoară din plan marea întrecere cu minutele, cu timpul. Este o caracteristică a socialismului: a construi în prezent, cu gîndul îndreptat spre viitor, care pentru noi e prezentul de mîine.

— Să nu-ți închipui că aceste mașini de recoltat pe care le vom construi vor fi gata nu știu cînd. Primele 200 combine vor și intra în funcțiune pînă la 23 August. Este un asalt pe care îl vom da și noi și muncitorii din uzină. Cîmpurile noastre, agricultura, n-au timp să aștepte. Sîntem legați unii de ceilalți.

Îl ascult, firește, dar dincolo de sunetul cuvintelor simt vibrația acelorași curenți de înaltă tensiune ai entuziasmului. Da, există într-adevăr o legătură, trainică, indestructibilă care ne unește laolaltă pe toți făuritorii de bunuri materiale și spirituale. Plec cu acest gînd din uzină și abia acum observ în curtea largă șirul combinelor ca niște păsări zvelte și argintii, gata să-și ia zborul.

In cinstea glorioasei aniversări a partidului, colectivele întreprinderilor și-au luat angajamente să realizeze în acest an economii peste plan care însumează 1 miliard lei și beneficii peste cele planificate de 600 milioane lei.

Numeroasele angajamente, propunerile făcute pentru folosirea unor procedee tehnice superioare menite să ridice calitatea produselor, realizările obținute în ultimele luni dovedesc încă o dată spiritul de inițiativă creatoare, entuziasmul cu care oamenii muncii răspund chemărilor partidului, dragostea și atașamentul lor față de Partidul Muncitoresc Romîn.

(Din Raportul prezentat de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Adunarea festivă organizată cu prilejul aniversării a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din Romînia)

In hala noii turnătorii a Uzinelor „Semănătoarea"

SOCIALISMUL ŞI VALORILE ESTETICE

(Urmare din pag. 1)

vității, dezvoltarea liberă, armonioasă, conștientă a societății, asigurată de către îndrumarea înțeleaptă a partidului revoluționar, deschide perspective nelimitate de afirmare și generalizare a valorilor estetice. „Muncitorii, țăranii, tineretul manifestă o mare sete de carte, de cunoștințe, de frumos" (Gheorghe Gheorghiu-Dej). Pentru prima oară în istorie, satisfacerea setei de frumos devine o problemă de stat, o obligație trasată de către partid tuturor făuritorilor de bunuri materiale și spirituale. Aria răspîndirii frumosului se lărgește treptat și într-un ritm rapid, în strînsă legătură cu mișcarea în profunzime. Frumosul pătrunde în toate sferele vieții, în producția industrială, în noile rînduieli de la țară, în construcția de locuințe, cartiere, orașe. Frumosul devine temelia relațiilor dintre oameni, a raporturilor dintre tovarăși, prieteni, părinți și copii, îndrăgostiți. Acum, ca niciodată înainte, se adevărește formula lui Cernișevski: „frumosul este viața", și invers: viața este frumoasă. În asemenea condiții cresc posibilitățile și obligațiile artistului, specializat anume în asimilarea estetică a realității, denumit pe drept cuvînt creator de frumos.

Frumosul este principala formă de manifestare a esteticului. Veșnic prezent în istoria omenirii, el se poate afirma nestingherit numai odată cu saltul istoric din imperiul necesității în imperiul libertății. Frumosului i s-a recunoscut și în trecut locul principal în sistemul categoriilor estetice; tocmai de aceea a și fost, mai mult ca alte categorii, supus mistificărilor. Chiar și esteticienii materialiști de odinioară erau stingheriți în generalizări — nu numai de propriile limite, ci și de limitele frumosului din realitatea vremii. În epoca noastră el se îmbogățește infinit în conținut, se extinde, se ramifică, se diferențiază. De aceea una din sarcinile fundamentale ale esteticii marxiste constă în generalizarea, sub acest raport, a experienței artistice realist-socialiste.

Sublimul. Alături de eforturile pe care esteticienii le depun în vederea fundamentării științifice a acestei categorii, merită o atenție sporită și alte manifestări „afirmative" ale esteticului, al căror rol crește de asemenea impetuos în condițiile socialismului. Ne gîndim de pildă la ceea ce tratatele numeau sublim, calitate estetică pe nedrept ignorată în cercetările noastre, sau la eroic, amintit deseori, însă doar sub aspect etic, sau la modul constatativ, esteticpracticist, fără dorința generalizării filozofice.

E adevărat că aci ne izbim de o serioasă greutate metodologică. Legăturile dintre valorile umane au fost totdeauna strînse, interdependența lor devenind mai organică azi, cînd toate eforturile sociale sînt prinse într-un focar, vizează aceleași obiective, sînt conduse de un clarvăzător și unic stat major. Astfel, valorile estetice pot fi concepute numai în indestructibilă unitate cu cele politice și etice, iar pe de altă parte, o anumită calitate estetică se îmbină adesea cu alte calități. Eroismul este mai întîi un fapt politic și o manifestare morală — defectarea laturii sale specific-estetice constituie o operație complexă, care necesită subtile instrumente științifice și o fină intuiție artistică. Tragicul în vremea noastră este de obicei și eroic, comicul presupune un ideal viguros — nu numai în subtext, ci și explicit —, frumosul îmbracă de multe ori forme sublime. Intretăierea este frecventă mai ales în cazul amintitelor calități „afirmative". Comunistul, figura centrală a epocii, realizează la nivel superior această suprapunere de calități. Analizîndu-l, folosim rînd pe rînd noțiunile de frumos, sublim, eroic — ca și altele, capabile să circumscrie mai palpabil același conținut, sau să sugereze nuanțe suplimentare.

Fenomenul viu este deci sintetic. Complexitatea nu poate fi însă un pretext pentru eludarea determinărilor exacte. Îmbinările nu lichidează relativa independență a fiecărei componente în parte, iar știința trebuie să distingă rînd pe rînd momentele concretului, cu riscul acelei fragmentări, simplificări, mortificări care, potrivit observației lui Lenin, este inerentă oricărui concept.

De altfel, sînt numeroase cazuri cînd suprapunerile nu au loc. „Obidiții și umilății" literaturii universale sînt de regulă personaje tragice, nu însă sublime sau eroice. Mulți eroi sublimi din renașterea de odinioară sau cea de acum, incomparabil mai substanțială, sînt scutiți de prăbușiri tragice. Cunoaștem nu numai sublimul „pozitiv", apreciat de mulți esteticieni drept o treaptă superioară a frumosului, potențată prin mărime, putere sau amîndouă la un loc, ci și sublimul „negativ" — măreția străină omului, întricoșătoare, distructivă. Acesta din urmă a fost supraevaluat, într-un context mistic, de estetica postkantiană, dar — readus pe pămînt și apreciat în mod just — își găsește expresia și în arta realismului socialist (Să ne amintim de natura inumană înfățișată în Scrisoarea neexpediată — sublimă, dar nu frumoasă!)

Esteticienii trecutului (Pseudo-Longin, Burke, Schiller, Kant, Hegel, Bielinski, Cernișevski) s-au ocupat mult de sublim și varietățile sale, iar concluziile lor pot fi — în măsură diferită și cu corectivele necesare — folosite în reevaluarea acestei importante categorii. Principalul punct de reper îl constituie însă practica socială contemporană, experiența inedită și colosală a făuririi noii societăți. Estetica trecutului avea în vedere îndeosebi sublimul din natură (nesfîrșitul cerului înstelat, infinitul oceanului furtunos, mărețele rîuri și cascade, munții gigantici) și măreția eroului singular (personaj mitologic, conducător de oști și de imperii). Fără a ignora aceste zone ale sublimului, estetica marxist-leninistă își îndreaptă atenția principală spre tumultuoasa activitate a maselor populare, spre înfăptuirile vastelor colectivități, spre conducătorii ce exprimă interesele lor. Lenin spunea că socialismul poate fi construit numai atunci cînd mase de zece ori, de o sută de ori mai largi ca înainte se apucă ele însele să construiască statul și să făurească o viață economică nouă. Creșterea amploarei maselor populare și a profunzimii acțiunii lor istorice determină, în mod firesc, creșterea valorilor estetice și — în speță — a sublimului în viața contemporană. Epoca Marii Revoluții din Octombrie, a marii cotituri în traiul zecilor de milioane de țărani săraci, a Marelui Război de Apărare a Patriei, a unirii popoarelor eliberate de sub jugul capitalului într-o mare familie socialistă, a marelui proces de lichidare a colonialismului, a marilor lupte de clasă în țările capitaliste, a înfăptuirii marilor vise ale omenirii — epoca noastră — cere o artă care să-i sugereze măreția cît mai deplin posibil. Trăim uriașe transformări la nivel național și internațional; ele nu se pot împăca cu o conștiință artistică limitată. Cînd omul poate deodată cuprinde cu privirea întregul pămînt din nava sa cosmică, arta trebuie să sugereze și ea aceste infinite înălțimi, viteze și perspective. Cînd în Romînia, sortită cu dispreț de ideologii burghezi de a rămîne pentru totdeauna „eminamente agricolă", se ridică giganticele construcții de la Bicaz și Galați, arta trebuie să fie și ea înaripată, sublimă, contribuind din răsputeri la făurirea imenselor valori prevăzute de cel de-al III-lea Congres al partidului, și îndeosebi la făurirea în masă a celei mai mari dintre aceste valori: eroul comunist!

„Mare", „măreț", „monumental", „grandios" sînt sinonime cu „sublim". Frecventa lor folosire este firească în analiza artei înălțate pe fundalul celei mai mărețe ideologii din toate timpurile, inspirată din cea mai grandioasă realitate, din cîte a cunoscut omenirea. Nu este vorba de obișnuitul superlativ al articolelor de critică, ci de determinarea științifică a unui fapt artistic, reflectare a faptului din viață. Cu alte cuvinte, „mare" nu este pur și simplu un compliment la adresa artistului, ci vrea să sugereze o anumită tendință, orientare caracteristică artei epocii noastre.

Experiența realist-socialistă de jumătate secol furnizează multe dovezi în această privință. Arta contemporană tinde spre sinteze monumentale între ramuri, genuri și specii, pentru a putea exprima cît mai adecvat complexitatea și măreția epocii. Ne referim de pildă la unirea arhitecturii, sculpturii și picturii în grandioase construcții, ca cele experimentate de artiștii sovietici sau de autorii frescelor murale mexicane. Ne referim la înflorirea genului epic, contopit la un nivel superior cu elementul liric și dramatic, ca în poemele lui Maiakovski, Neruda, Arghezi, Hikmet. Ne referim la sintetica artă a teatrului, cinematografiei, televiziunii, și tentativele de lărgire permanentă a granițelor lor. Sublimul este puternic prezent în sculptura lui Muhina și Șadr, în muzica lui Șostakovici, în filmele lui Eisenstein. Monumentalul este propriu în cel mai înalt grad romanelor lui Șolohov, Aragon, Seghers, Sadoveanu — măreațe oglinzi ale istoriei poporului.

Sublimul nu presupune exclusiv „forme mari". El își găsește teren prielnic și în poezia lirică, de pildă, dovadă creația fruntașilor liricii noastre contemporane. Să ne gîndim numai la Mihai Beniuc, poet cu adevărat modern, sensibil față de cerințele contemporaneității, toboșar înflăcărat al timpurilor noi. Beniuc este un cîntăreț al dimensiunilor „cosmice", nu numai în sensul propriu al cuvîntului, incluzînd organic în poezia sa cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, dar și în sensul unei maxime perspective cu care contemplă acele „mari plantații de viață" care îl înconjoară. Recentul său volum, Materia și visele, confirmă chiar prin titlu această orientare, și cu atît mai mult prin conținut, un conținut dens și amplu, liric și filozofic, intim și cuprinzător. Poetul dorește să îmbrățișeze în versul său întregul univers — de la Icarl pînă la ciclotroni, de la „Orfeu, străbunul tracic" pînă la „Timpul care vine", de la trecutul negru pînă la „Gloria timpului nostru", de la cerul mitologic al lui Prometeu și cel teoretic al lui Galileu pînă la „Cerul cucerit" la 12 aprilie 1961. Beniuc cunoaște istoria „de jos în sus ca pe-o pădure sumbră", cîntă „pajiștea cerească", vocea infinitei naturi, atotbiruitoarea Materie, ce-l întîmpină cu legile-i de fier „la fiecare pas în Univers", „explozia-n lanț" a poeziei („Dintre materii poate cea mai fină, Mai plină de avînt și de lumină") și dragostea, pe care — în același spirit — o numește „Cutremur cosmic, cînd se naște-o stea". Pe „aripile largi" ale cugetării, poetul se avîntă în sublimele constelații ale vieții noastre prezente și viitoare:

„Străvăd profilul noilor uzine,
Ascult cum cresc după baraje ape,
Distanțele-s de drumuri cucerite,
Palate se ridică pe paragini,
Rachete asaltează spațiul cosmic,
Iar noi urmașilor le povestim
De regi, de capital, de asuprire,
Ca de mamuți din era glaciară."

I. IANOSI

GHERGHE NAUM — *„Oțelari"*

(Din „Expoziția retrospectivă de grafică militantă" — 23 August 1944—1961. — Sala Palatului R.P.R.)

Decada dramaturgiei originale

CARNET teatral

„PRIMĂVARA" de Aurel Mihale

Teatrul „C. I. Nottara"

Debutînd în dramaturgie, prozatorul Aurel Mihale s-a adresat, temerar, uneia din cele mai generoase și mai pline de răspundere teme, inspirate de lupta poporului nostru pentru libertate: eroicele evenimente din primăvara anului 1945 care au culminat cu smulgerea puterii politice din mîinile claselor exploatatoare.

Scriitorul și-a propus să aducă pe scenă suflul revoluționar al acelor furtunoase zile cînd, la chemarea Partidului Comunist, și în frunte cu comuniștii, mase uriașe de oameni ai muncii au luat cu asalt și au alungat guvernul reacționar burghezo-moșieresc. Sarcină, deci, extrem de dificilă, cu atît mai mult cu cît, dincolo de lipsa de experiență în dramaturgie a autorului, amploarea temei solicita spargerea tiparelor dramatice convenționale, reclamînd acțiuni stricte, urmărite pe acte și tablouri. De aici, credem, și abordarea modalității poemului dramatic.

Spectacolul se constituie astfel dintr-o variată succesiune de scurte tablouri, fiecare reprezentînd, cu valoare simbolică, un anume episod al evenimentelor amintite, toate, la rîndul lor, fiind unite prin prezența continuă a două personaje, de asemenea, în mod simbolic portretizate: muncitorul comunist Radu Necula și țăranul sărac Vasile Bălașa.

Reconstituirea faptică a evenimentelor istorice începe din ianuarie 1945, cu un tablou înfățișînd garnitura unui tren militar. Trimis să ia contact cu soldații, comunistul Radu Necula întîlnește, într-un vagon, ostașul care, cu un an în urmă, primise misiunea să-l escorteze la închisoare și cu care se împrietenise, izbutind să fugă amîndoi.

Întîlnirea leagă firul prieteniei dintre cei doi, prietenie căreia autorul îi acordă, pe tot parcursul acțiunii, semnificația majoră a alianței dintre clasa muncitoare și țărănime.

Episoadele care urmează se petrec alternativ, în fabrica unde lucrează Necula și în satul de cămătari al lui Vasile Bălașa unde cel dintîi este trimis să conducă lupta țăranilor pentru înfăptuirea reformei agrare. Finalul acestei succesiuni de tablouri se desfășoară, ca un moment culminant, în piața palatului, în istorica zi de 24 februarie 1945 cînd Radu Necula cade eroic, răpus de gloanțele reacțiunii.

Imaginea de ansamblu care i se oferă spectatorului are un caracter profund agitatoric și dă senzația, așa cum remarcă și M. Novicov în caietul program că, prin succesiunea tablourilor, *„trăiește istoria însăși"*. Din acest punct de vedere intenția autorului s-a realizat.

Aprecierea se referă, subliniem, la imaginea de ansamblu. Dat fiind însă că avem de-a face cu o suită de tablouri, cum am spus, înfățișînd episoade ale evenimentelor relatate, va trebui să observăm că nu totdeauna aceste episoade își află, din partea scriitorului, o bună rezolvare artistică. În unele din ele autorul se menține la suprafața faptelor pe care le relatează. Ne referim la scena din vagonul militar, unde discuția care se poartă este neconvingătoare, replicile neavînd greutate și adîncime, apoi la unele scene din fabrică, minate de schematism.

Versurile din care e alcătuit textul comentatorului suferă, unele din cauza accentelor grandilocvente.

În contrast cu tablourile amintite, cele consacrate zugrăvirii satului de cămătari al lui Vasile Bălașa, vieții grele a țăranilor, luptei lor pentru înfăptuirea reformei agrare, se caracterizează prin autenticitate. Situațiile și replicile se impun prin realismul lor.

Spectacolul Teatrului „C. I. Nottara", realizat în regia artistului poporului George Vraca, a valorificat din plin intențiile autorului și meritul său principal stă, de asemenea, în subliniera caracterului agitatoric propriu poemului.

Actorii, pe măsura rolurilor încredințate (cele mai multe schițe de profil), și-au făcut conștiincios datoria, contribuind efectiv la punerea în lumină a textului.

Reținem, îndeosebi, interpretarea plină de avînt, a lui Dorin Moga în rolul muncitorului comunist Radu Necula, apoi autenticitatea remarcabilă a tipurilor de țărani create de George Demetru (Vasile Bălașa), Florin Stroe (Tache Invalidul), Dan Nicolae (Lambie Cojocaru), Aurel Athanasescu (Toma Băbăruș), Jeni Argeșanu (soția lui Bălașa), Elena Chiosa (mama lui Bălașa). În general, scenele care evocă satul sînt și în spectacol cele mai izbutite.

Dinu SĂRARU

Scenă din spectacolul „Celebrul 702" de Al. Mirodan, la Teatrul de Stat din Oradea (Secția maghiară)

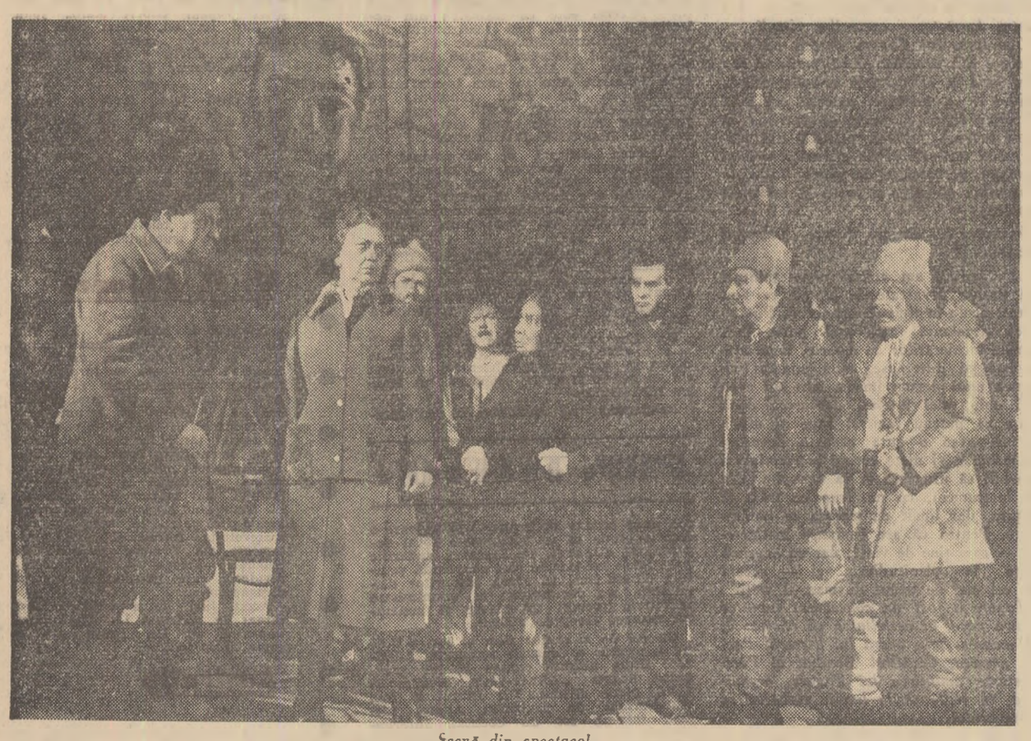

Scenă din spectacol

DOUĂ FEȚE ALE „CELEBRULUI 702"

Teatrul de Stat din Oradea (Secția maghiară) și Teatrul de Stat din Galați

Teatrul de Stat din Oradea — secția maghiară — a venit cu un spectacol în care actorii au trăit, după formula clasică de interpretare, povestea tragică și neobișnuită a unui deținut care, sub amenințarea morții, scrie cărți în care își povestește viața.

Cheryl Sandman în interpretarea lui *Halassy Gyula*, este un om chinuit, trist și adesea sceptic, care bea mult poate ca să uite scaunul electric și ca să-și amintească, mai clar, imaginea suavă și ușor ireală a unei fete în albastru. Halassy Gyula trăiește convins partea tragică a acestei întîmplări. Are un zîmbet crispat și gesturi frînte care numai cu greu (din păcate) lasă loc ingeniozității, inteligenței scînteietoare, spiritului optimist și de frondă — însușirilor lui Cheryl al lui Al. Mirodan. Joe, în schimb, este un bătrîn plin de haz, mai puțin hoț și mai mult prestidigitator, categoric inofensiv și care dovedește că *Csexe Sandor* a înțeles spirituala piesă în care joacă. Cuplul Cheryl—Joe pune altfel accentele pe replica piesei — grav — dar le pune totdeauna, astfel încît comicul gras se filtrează în umbra unei realități sociale inacceptabile.

Diana este o fată sobră și cinstită, pe care o crezi ușor că „simte nevoia de realitate, de pămînt", care este energică și întreprinzătoare cînd se află în joc viața iubitului ei. Astfel, Cheryl și Diana sînt în spectacolul orădean doi îndrăgostiți ce trec împreună prin momente grele, care trăiesc o iubire certă în împrejurări nesigure, și care se hotărăsc, optimiști și curajoși, să dezvăluie Americii adevărul despre om. *Vitalyos Ildiko* are o voce caldă, plăcută, dar nu acceptă să fie, suavă și simbolică, fata în albastru.

Gabor Jozsef a creat un remarcabil preot laicizat înțelegînd un rol nuanțat, ocolind grotescul și sugerînd cu finețe ridicolul meseriei pe care o practică. *Bartos Ede* a creat convingător un editor orgolios, lacom și nepăsător la sensibilitatea și nervii oamenilor cu care vine în contact. În interpretarea izbutită a lui *Solti Miklos*, gardianul este un ins ridicol, congestionat de furie și ușor corruptibil, care nu știe să glumească dar stîrnește rîsul prin apariția sa mereu neașteptată. Avocatul Jackson a fost inteligent înțeles de *Sugar Jeno* care i-a arătat, într-un joc viu, poltroneria și servilismul.

Regizorul *Szombati Gille Otto* a rotunjit un spectacol în care personalitățile diferite ale actorilor s-au întîlnit armonios, s-au sprijinit creator.

★

La închisoarea Sing-Sing și paharele cu care se bea în cinstea viitorului „celebru 702" sînt vărgate ca și hainele deținuților: pentru că deși bea coniacuri fine, Cheryl Sandman stă între gratiile după care se proiectează imensă și cenușie, imobilă și imanentă, umbra Gardianului. Oricine poate scoate aici, și în orice moment, un pistol din buzunar și poate trage. Se trag multe focuri de armă în celula proaspăt celebrului, în jurul ei, și chiar înainte de „atacarea" textului: să fie clar că acțiunea se petrece în America comicsurilor și a crimelor nenumărate și compromițătoare pentru starea morală a tinerei generații. Vlad Mugur a subliniat cu ingeniozitate (valorificînd din nou înclinarea sa spre simbolic) rigorile locului de creație în care se situează gangsterul devenit scriitor spre a mări cîștigurile editorului Harrisson, mai întîi, și pentru a-și păstra viața, mai apoi. În fiecare replică regizorul a arătat că destinul omului — victimă a modului de viață american — depinde de carnetul de cecuri al unui domn Harrisson. Un domn Harrisson nu mai are o figură expresivă căci a depășit efortul de a fi cinic, de a fi ironic, de a fi infatuat, de a fi fals binevoitor. Mister Destin așa cum l-au conceput regizorul și talentatul actor Ion Niciu poartă o mască sinistră, amenințătoare, care își stăpînește și își dirijează nu pasiunea ci ideea fixă a concurenței ce poartă aici numele editorului Armitage. De aceea Harrisson și secretara sa Miss Page vorbesc sacadat cu un timbru metalic, făcînd gesturi mecanice, iar în jurul lor actorii se grupează rapid și geometric, vorbesc ritmic în cor, fac mișcări grăbite și știu ce au de spus foarte repede, biciuiți și întăriți de ideea că „timpul costă bani". Aici reclama nu mai are nici măcar aparența strălucitoare și strident colorată. Difuzată în eter, cu vibrații amplificate (Vlad Mugur știe să folosească sunetul și reflectorul) reclama își dezvăluie neocolit conținutul mincinos. Forța banului și dizolvarea valorilor morale amenință cu o fermitate tiranică, deși, în final, evident efemeră pentru celebrul protagonist.

Regizorul a vorbit despre modul de viață american, cu certe izbînzi artistice, dar textul autorului, a cărui savoare constă în replică, nu este întotdeauna îndeajuns valorificat. S-ar părea că și actorii, înghițind cuvintele, dau să înțeleagă că nu au timp de glume.

Dumitru Dunea a fost un Cheryl Sandman nervos, febril, violent, gata să facă orice, chiar și să scrie o carte, pentru a-și salva viața. Nu este plictisit de celebritate ci nu-l interesează reclama; nu este sătul ci nu are poftă de mîncare; nu este obosit de întrebările adolescenților „însetați" de cunoștințe ci nu-și ia în serios opera și vrea să fie lăsat cu gîndurile lui și, probabil, cu coșmarurile lui. Ne-a plăcut îndrăzneala și talentul cu care actorul a abordat o altă viziune asupra personajului decît cea oferită de autor. Dar nu ne vine ușor să acceptăm un Cheryl Sandman lipsit de umor (a făcut doar patru calambururi chiar într-o cerere oficială !).

Mihail Paladescu a înțeles un Joe „ratat" (dacă se poate spune așa), blazat, amărît, care a trădat fără acoperire valoarea satirică a textului, neîncadrîndu-se decît în actul III în ritmul alert al spectacolului.

Fata în albastru este prea rece, ironică și imposibilă la începutul actului II pentru a putea fi, la sfîrșitul lui, pe deplin în rol. Nepregătită, scena finală nu este îndeajuns de convingătoare deși *Andreea Năstăsescu* regăsește cu grație, în inflexiuni suave, poezia.

Gina Patrichi în Miss Pope izbutește o adevărată creație: detașîndu-se de rol, *jucînd-o* pe reportera americană, ea aduce în spectacol o notă aparte, de o certă valoare artistică. Grigore Chirițescu a realizat un popă ipocrit, dulceag și bețiv. Septimiu Pop — un Jackson volubil și mereu grăbit.

Regizorul Vlad Mugur a știut să creeze un spectacol original iar publicul și-a spus, prin prelungite aplauze, părerea despre viziunea aceasta nouă și interesantă.

Adriana ILIESCU

CARNET cinematografic

Principiul suprem

Un episod. Oarecare. Nu există eroi. De unde atunci forța pe care o degajă acest film? În sală nu-ți pui astfel de probleme pentru că „ești prins" de tot ceea ce se desfășoară pe ecran. Nu poți urmări „distanțat" evenimentele. Participi la ele. Îi urăști pe asasinii fasciști. Vibrezi alături de elevii care își așteaptă moartea.

Forța de convingere a filmului provine din realizarea deosebită atît a scenariului cît și a transpunerii cinematografice.

Scenaristul și regizorul nu au încercat să facă literatură, ci film. Acțiunea se desfășoară în fața ochilor noștri. Personajele sînt vii, caracterizate cu ajutorul aparatului de filmat, prin imagine. Dialogul este într-adevăr un element ajutător. Și este bine că nu se caută originalitatea cu orice preț în această direcție.

Cît de expresive sînt secvențele înfățișînd clasa în care elevii ascultă cele cîteva cuvinte ale profesorului de latină, un fel de Miroiu ceh, transportat în alte condiții sociale! Sau unda ușoară de lirism care străbate scena de pe marginea lacului unde un băiat și o fată învață la latină. Operatorul nu caută unghiuri deosebite, nu aleargă după romantism cu orice preț, ci filmează doi tineri ai căror ochi sînt mai expresivi, spun mai mult despre dragoste decît multe vorbe și cadre ce se vor savante. Cît de brutală este, prin contrast, imaginea slab luminată a întîlnirii cu patrula germană sau figura lașă a tatălui care se profilează într-o oarecare penumbră!

Această lipsă de ostentație este foarte potrivită subiectului care ne înfățișează populația unui oraș terorizată de Gestapo teama care apasă asupra oamenilor cînd se aude o ușă, sună telefonul sau pe stradă răsună pașii unui trecător. Acești oameni au privirea tristă. Dar în ea se citește ura. Amintiți-vă figurile celor care citesc un anunț al Gestapoului: nu se spune nici un cuvînt, dar expresia feței este concludentă cu privire la sentimentele acestor oameni. Dacă nu ar exista o oarecare trenare a ritmului și slabă adîncire psihologică a personajelor am putea vorbi de o deplină reușită a cineaștilor cehi și, în primul rînd, a regizorului Jiri Krejcik care este și autorul scenariului alături de cunoscutul scriitor Jan Drda.

Personajul cel mai bine construit este cel al profesorului de latină, excelent interpretat de Frantisek Smolik. Liniștea aparentă a acestui bătrînel este perfect redată de actor care știe să-și gradeze creșterile dramatice. De altfel, chiar realitatea cruntă îl trezește pe acest om cinstit. Restul distribuției se află la înălțimea acestui film bun care emoționează.

Sergiu BRAND

CRONICA dramatică

„Marele fluviu își adună apele" de Dan Tărchilă

Teatrul pentru tineret și copii

Dan Tărchilă nu debutează acum în genul dramatic, deoarece este și autorul piesei într-un act, „Gara mică"; în teatrul profesionist apare însă pentru prima oară cu lucrarea de care ne ocupăm. „Marele fluviu își adună apele", deși se subintitulează poem dramatic, e mai curînd o narațiune biografică, un soi de mic „Bildungsroman" destinat reprezentării scenice. Firește, vom afla aici și unele elemente de poem — sînt recitate chiar versuri (de calitate îndoielnică) — și cîteva episoade de dramă, dar, în ansamblu, lucrarea se caracterizează printr-o construcție epică, lipsită de un conflict central, de o unitate dramatică distinctă. Unitatea se realizează exclusiv în plan epic, prin personajul central care participă direct la evenimente, dar ea nu poate suplini în nici un caz unitatea dramatică.

Piesa lui Dan Tărchilă urmărește evoluția și formarea ca militantă comunistă a unei femei simple, Caterina, în anii care premerg eliberării țării noastre. Biografia eroinei seamănă cu multe alte biografii ale femeilor simple aruncate de orînduirea burgheză la periferia vieții sociale, exploatate crîncen, umilite și disprețuite, dar cucerindu-și demnitatea și condiția umană prin alăturarea lor la lupta partidului. Viața Caterinei, repovestită de eroină la persoana I, se înșiră în mici episoade scenice, începînd (poate prea ... de la început) cu părăsirea copilului în fața unui azil și terminînd cu momentul eliberării ei din ghearele „justiției" antonesciene, odată cu insurecția armată de la 23 August 1944.

Piesa, nestructurată și inegală sub raportul valorii artistice, alternează episoade interesante care acaparează puțina substanță dramatică (întîlnirea dintre Caterina și Milan, confruntarea dintre Milan și agenții de siguranță, întîlnirea Caterinei cu Victor la Doftana, scenele din gară și din tren, scena din restaurant etc.) cu episoade străine teatrului, pur și strict narative, care fac să coboare barometrul tensiunii scenice (Caterina la stăpîn, Caterina la poliție, Caterina printre femeile de stradă, Caterina la Eliad, Caterina și bătrînul Oniga etc). Inegalitatea părților componente nu ar fi fost atît de frapantă dacă ar fi existat acea unitate generală, acel ax dramatic pe baza căruia să fie sudate episoadele, să fie distribuite tonalitățile și să fie concentrate firele acțiunii într-un focar unic.

Lipsindu-i probabil capacitatea sintezei dramatice, Dan Tărchilă s-a aplecat asupra unor momente (acelea pe care le semnalam mai sus) conferindu-le culoare și, nu o dată, umor și a conturat de asemeni cîteva personaje vii (Milan, Lăutarul, Acarul, Călugărul etc). Din păcate, personajele care erau menite să susțină ideologic și artistic, printr-o prezență activă și combativă, întreaga acțiune a lucrării, comuniștii, sînt aparițli și modalitatea înfățișării ei — dramatică. Desigur această formulă nu este antiteatrală, dar pentru a se impune se cere o mai severă punere de acord cu legile specifice ale artei dramatice...

★

... Ceea ce în parte a reușit să realizeze D.D. Neleanu, prin spectacolul prezentat pe scena Teatrului pentru tineret și copii. Dacă se poate vorbi de lucrarea „Marele fluviu își adună apele" ca de o lucrare dramatică, aceasta o datorăm spectacolului.

Acolo unde textul era anemic și inexpresiv, regia, actorii, scenografia (Paul Bortnovski) au reușit să imprime dramatism prin mișcare, lumină, sonorizare, prin expresivitatea gesturilor, a decorurilor, a măștilor. Evident, spectacolul, oricît de bine pus la punct, nu poate acoperi absolut toate deficiențele textului. Izbutind să transforme o parte din numeroasele episoade narative în mici scene dramatice, regiei nu i-a stat totuși în putință să realizeze o unitate a spectacolului pe alte temelii de cît cele epice, oferite de text. Sînt însă cîteva momente foarte bine gîndite de regie, care merită a fi relevate: plecarea Caterinei de la cîrciumar, colocviul mut dintre Caterina și Victor la Doftana, scena judecății cînd Caterina, frîngînd grilajul boxei în care se afla, se transformă din acuzat în acuzator și altele. Decorul sugestiv, lumina, proiecțiile, sonorizarea, contribuie nu numai la subliniera părților poematice ale lucrării, dar și la întărirea laturii sale dramatice.

Deși deservită de un text unicolor, lipsit în mare parte de tonuri și nuanțe, Tatiana Iekel a compus cu înțelegere și însuflețire rolul Caterinei, încercînd, pe alocuri, o adîncire psihologică a personajului. Nefiind sprijinită în aceste bune intenții de text, actrița s-a orientat către un joc modulat de gest și mimică. Privilegiat printr-o partitură variată și originală, Ion Ciprian (Milan) a trăit cu dăruire cel mai bine conturat rol din piesă. Exuberanța și umorul personajului, clipele sale de visare, pasiunea pentru artă și sinceritatea deplină a luptătorului neabătut, au fost exprimate cu mult firesc de tînărul actor, vizibil satisfăcut de rolul încredințat.

Au fost realizate de asemeni cu succes cîteva roluri de compoziție, de către actorii: Gheorghe Oprina (în Sergent II — suficientă, bonomie fiască, controlată permanent de simțul „datoriei"), Dinu Ianculescu (Directorul Doftanei — mască imobilă inițial, spaimă interioară, apoi brutalitate, vulgaritate), N. Neamțu-Otonel (Lixandru — tipul clasic, exact de clasic al cîrciumarului), Gheorghe Gimă (Acarul — umor popular, șiretenie), Nicolae Tomazoglu (Lăutarul — mască excelentă, limbaj colorat, amestec de teamă și vitejie), Arcadie Donos (Călugărul — travesti reușit, mult pitoresc), Silviu Stănculescu (Mihai — ticălos și trădător ascuns, lipsă de ostentație în joc) etc.

Din păcate, rolurile unor personaje cu funcții importante în economia lucrării, rolurile comuniștilor Oniga, Victor, Eliad, defavorizate de autor, au fost și în spectacol sub așteptări. Boris Ciornei l-a interpretat pe Eliad cu multă simplitate, dar n-a reușit să sugereze marea forță interioară a acestui comunist, fiindcă s-a menținut între limitele textului. Lui Titus Lapteș în rolul lui Oniga (creat cu talent incontestabil) i-a lipsit de asemeni forța interioară, incandescența gîndirii comuniste. Cît privește interpretarea lui Stamate Popescu (Victor), se poate vorbi de o încercare (timidă !) de a depăși inconsistența textului. Îi vom reproșa însă actorului excesiva reținere în evoluția pe scenă, reținere care, greșit înțeleasă, poate deveni rigiditate.

★

Dacă despre autor se poate spune că e la început (explicînd în acest fel o parte din deficiențele lucrării sale), despre colectivul Teatrului pentru tineret și copii, cu toate că nici el nu e departe de început, se poate afirma că a reușit să-și definească un profil, o ținută artistică, o personalitate. Ceea ce nu e puțin.

Dumitru SOLOMON

Scenă din spectacol

CENTENARUL TAGORE

Rabindranath TAGORE

— AMINTIRI —

Portret de DEVI PRASAD ROI CIUDHURI

Odată cu hotărîrea Consiliului Mondial pentru Apărarea Păcii de a se sărbători în anul acesta centenarul nașterii lui Rabindranath Tagore, marea personalitate a scriitorului și umanistului indian și bogata sa activitate culturală și socială au fost reamintite, după cum se cuvenea, și incununate cu o recunoaștere universală. Coborîtor dintr-o veche familie din Bengal cu tradiții de cultură înaltă și orientare progresistă, Rabindranath Tagore a însumat în activitatea sa multiplă de creator și luptător pentru cele mai generoase idealuri ale omenirii, — activitate străbătută ca de o permanentă lumină de darul său de a înfrumuseța și înnobila orice manifestare, — formulele cele mai variate de cultură veche și noi tendințe ale poporului căruia îi aparținea. Primul ministru al Indiei de astăzi, Jawaharlal Nehru, vorbind în cartea sa „Descoperirea Indiei" despre Rabindranath Tagore, spune că el „a contribuit mai mult ca oricare altul dintre indieni la îmbinarea armonioasă a idealurilor Orientului și Occidentului și a lărgit bazele mișcării naționale indiene, fiind în același timp un militant pentru colaborarea internațională. Tagore a dus în celelalte țări ceea ce putea să le dea India, iar în India a adus ceea ce lumea putea să dea propriului său popor". Într-adevăr, în desfășurarea epocii căreia i-a aparținut, Rabindranath Tagore s-a manifestat întotdeauna împotriva actelor de politică reacționară, fie că ar fi fost vorba de evenimente din viața Indiei sau din viața politică internațională.

Teoretician, eseist, memorialist. Tagore nu va înceta să năzuiască și să afirme o armonie universală. El admira necondiționat, cu prilejul călătoriei sale în 1930 în Uniunea Sovietică marile realizări ale primului stat socialist din lume, și aceasta se explică prin consonanța acestor înfăptuiri cu propriile sale porniri umaniste. Cu prilejul călătoriei sale în S.U.A. nota: „Multă lume mă întreabă aici cum stăm cu deosebirea dintre caste, în India. Dar cînd mă întreabă, îi văd că o fac cu o anumită jenă. Și atunci mă simt pornit să mă adresez și eu criticilor noștri americani, schimbînd numai puțin întrebarea: Dar voi, ce ați făcut cu indienii și cu negrii noștri? Căci sub acest aspect nici voi n-ați depășit un spirit de castă. Folosiți metode violente pentru ca să țineți departe de voi rasele celelalte. Și atît timp cît în America nu veți fi soluționat problema aceasta, nu vă este îngăduit să întrebați ce face India".

Manifestările acestea întregeau aspectul complex al personalității lui Rabindranath Tagore, căci veneau din revărsarea temperamentului său generos și creator care în forme înalte și pe genuri artistice felurite, de la dans, compoziție muzicală, lirică, nuvelă, roman și pînă la un anumit fel de dramă saturată de simboluri și sugestii felurite, întregea o operă cu o puternică atracție și un farmec deosebit. Atît prin conținutul adînc uman, cît și prin gîngășia și noutatea formei, Tagore l-a inspirat, în începuturile sale, pe poetul irlandez Yeats, care într-un anumit fel l-a descoperit. Tagore a dobîndit în 1913 premiul Nobel.

Socot că pentru generațiile ajunse la maturitate în preajma anului 1920, epocă în care poetul indian cunoștea plinătatea creației sale, influența lui a fost hotărîtoare constituind un model literar, ce cuprindea un adînc mesaj umanist, în înțelesul dragostei și iubirii de om. Tagore își găsește astfel locul în valorile universale ale literaturii de la începuturile acestui veac. După marii ruși, un Lew Tolstoi de pildă, cu toată diversitatea temperamentală și a felului de a se exprima dintre ei, Tagore stă alături de Gorki, de Romain Rolland, de Bernard Shaw.

Personal, la o epocă de cunoaștere și inițiere, mi-a fost dat să mă apropii de Tagore, omul. Și amintirea acestei experiențe, deosebit de prețioasă pentru mine, încerc să o consemnez aci

Era în toamna anului 1926, cînd Tagore a poposit cîteva zile în București. Fusesem delegat să-l întovărășesc pe poet în timpul șederii la noi. În vederea sosirii sale nici o pregătire. Lumea oficială din vremea aceea ca și o parte din intelectualitatea burgheză se preocupa foarte puțin de Rabindranath Tagore pe care de altfel nici nu-l înțelegea pe deplin. Era un nume care apăruse în cîteva ziare străine, un „oarecare" scriitor indian, în trecere pe la noi. De aceea, cînd l-am primit în gara Filaret (cu alți cîțiva însoțitori) ne-a dogorit obrazul de rușine. Pe linia de la Giurgiu, mediocru deservită de trenuri inconfortabile, sosea venind din Bulgaria, și mai de departe, din Occident, unde întîlnise personalitățile cele mai reprezentative și dusese cel mai generos mesaj al Orientului, marele poet indian Rabindranath Tagore. L-am găsit neliniștit, într-un compartiment strîmt și murdar de vagon aproape scos la reformă, sub munți de bagaje aruncate într-o primejdioasă dezordine în jurul său, ținînd strîns pe genunchi, apărînd-o, pe o nepoțică, pe care încerca să o liniștească. Era însoțit de fiica sa. Cînd a coborît din tren un glas blînd, muzical, iertător al tuturor vicisitudinilor ne-a mulțumit. Părul alb, revărsat în plete, despicat de o cărare mediană și alba barbă încadrau o nobilă figură iluminată de ochi mari, pătrunzători, dar blînzi. Tagore avea gesturi lente, largi, armonioase, care desfășurau cutele veșmîntului negru, un fel de rasă largă care-l îmbrăca. Era un ritm interior care lega la omul acesta gîndul, gestul și vorba

Conferința lui, în engleză și bengali, din dimineața aceea de duminică însorită de toamnă, de la Teatrul Național, a fost un adevărat triumf. Opera firește, asupra unui tineret mai informat, farmecul personal și cunoașterea cît de cît, a operei. Manifestarea de masă a tineretului a adus un zîmbet de mulțumire, liniștit pe figura bătrînului poet. De o rară sobrietate, Tagore avea aerul că ascultă permanent ceva ce rămînea ascuns interlocutorului său. Numai cînd se apropia de un subiect care stăruia în preocuparea lui, atunci devenea volubil. În clipele acelea școala înțelepciunii fundată de el la Santinikitan, îi absorbea toate gîndurile. Imi vorbea de întretăierea celor două discipline și lumi opuse: occidentală și orientală într-o construcție enormă în care intrau toate manifestările spiritului uman. Ochiul său pătrunzător de scriitor vedea totul iar spiritul fecund, asocia. Imi amintesc de călătoria pînă la Constanța. Treceam de-a lungul mizerelor sate din Bărăgan, din acea vreme, mai mult triste aglomerări de bordeie negre și mușuroite, cu cîțiva țărani famelici ici și colea. Tagore, cu nepoțica pe genunchi, privea. Deodată se întoarce spre mine, și cu o tristețe deosebită în glas îmi spune: „ — Ca la noi, în India"!

Spre Alexandria, de unde urma să ia avionul, Tagore a plecat cu unul din vasele noastre. Puțin înainte de plecare, pe „Împăratul Traian", el a mulțumit încă o dată, cu emoție pentru manifestarea deosebită a tineretului, la conferința sa. Și a apăsat pe cuvîntul tineret.

Poetul și luptătorul din Tagore deslușise adevăratul drum și izbînda mesajului său.

Ion Marin SADOVEANU

Moscova, 1930. Tagore printre studenți și profesori.

UN MARE LUPTATOR PENTRU CAUZA PACII

Niciînd în istoria civilizației umane problema păcii în lume nu s-a pus cu asemenea acuitate ca astăzi. Cu adîncă putere de previziune, Rabindranath Tagore și-a dat seama cu mult timp înainte și de urmările ce le-ar avea războiul asupra civilizației.

El a înțeles, de asemeni, că lupta dintre ideologia socialistă și cea capitalistă este o luptă de emancipare împotriva exploatării, o luptă de deșteptare la viață și bunăstare împotriva oprimării și întunericului, și că această luptă nu va înceta pînă ce întreaga omenire nu va trece la o societate fără clase, după modelul celui inaugurat odată cu Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917.

Aceste lucruri au fost evidente pentru Rabindranath Tagore care în 1930 a vizitat Uniunea Sovietică. Impresionat de cele văzute, Tagore considera tînărul stat sovietic „cea mai minunată realizare istorică" și că: „Ei s-au ridicat în societatea omenească cu capetele sus, stăpîni pe inteligența lor, stăpîni pe brațele și pe uneltele lor".

Problema menținerii și asigurării păcii s-a pus chiar după sfîrșitul primului război mondial. Cam prin anii 30 ai secolului nostru, „Asociația Scriitorilor Progresiști" din India s-a alăturat „Congresului Mondial pentru Apărarea Păcii" care avea în frunte pe Romain Rolland și Henri Barbusse. În 1936 acest Congres s-a întrunit la Bruxelles. În ajunul Congresului, Tagore spunea: „Noi nu putem obține pacea decît plătind prețul ei întreg, ceea ce înseamnă că cei oprimați trebuie să învețe să fie îndrăzneți!" Oamenii de cultură din India au trimis la acest Congres un mesaj avînd în fruntea semnatarilor pe Rabindranath Tagore și Javaharlal Nehru. În mesaj se spunea printre altele: „Reacțiunea înebunită și iubitorii de război se joacă astăzi cu soarta civilizației și se pregătesc să distrugă cultura. Astfel, noi ca reprezentanți ai scriitorilor și artiștilor din India și ai tuturor acelora ce iubesc civilizația și cultura, socotim că prima noastră datorie este să protestăm împotriva războiului".

Gîndirea și talentul lui Rabindranath Tagore nu s-au oprit doar asupra problemelor contemporane, pe care le-a tratat în operele sale literare indicînd unele soluții. El nu a dezvăluit numai aspectele complexe ale psihologiei umane arătînd calea conform concepțiilor sale despre perfecțiune; el a dezvăluit oamenilor simpli, în numeroase scrieri, mesaje și cuvîntări, esența, cauzele interne și geniul rău al fascismului. El a ajutat la închegarea opiniei cititorilor împotriva reacțiunii, războiului și fascismului prin publicarea consecutivă a unor opere ca: Raksa Karabi (Lotus roșu) în 1924, o dramă simbolică, „Scrisori din Rusia" în 1930 și altele. „Scrisori din Rusia", carte cît se poate de edificatoare pentru cei oprimați și exploatați din lumea întreagă, este rezultatul călătoriei sale în Uniunea Sovietică în 1930.

Pe cîmpurile de luptă ale Franței și Germaniei, el a văzut distrugerile primului război mondial, iar pe pămîntul sovietic el a admirat construcția pașnică pentru bunăstarea oamenilor simpli.

Concepția lui Tagore despre pace se înțelege din următoarea afirmație a sa: „Eu cred în eficacitatea non-violenței ca mijloc de a înfrînge puterea coalizată a forței fizice pe care se sprijină în mare măsură puterea politică din majoritatea țărilor". (Prin eficacitatea non-violenței, se înțelege aci posibilitatea de a menține și asigura pacea și metodele pașnice).

Viziunea lui Tagore despre „Demonul Războiului":

„De curînd am vizitat niște ținuturi din Franța devastate de luptele ce s-au purtat acolo în timpul războiului. Pustietatea dezolantă, care mai purta încă urmele înfierărilor de moarte, împietrite în imagini dureroase, mi-a sugerat viziunea unui demon imens, care nu avea nici chip, nici înțeles, dar avea două brațe ce puteau lovi și rupe și sfîșia și mai avea o gură căscată devorînd cu lăcomie, și niște creieri congestionați capabili să urnească și să conspire. Era un instrument, cu un trup ce trăia și respira, dar lipsit de omenia ce îmblînzește. Pentru că are pasiunea instinctelor — care ține de viață, dar nu exprimă viața în plenitudinea ei — acesta era cel mai de temut dușman al vieții".

Tagore a fost un consecvent luptător pentru pace, în activitatea sa obștească, un umanist prin opera lui literară. Pentru acestea, Consiliul Mondial al Păcii cinstește amintirea lui Tagore, organizînd, în toate țările lumii, sărbătorirea centenarului.

Amahendu Bikash GUHA

Floarea ascunsă

După Rabindranath Tagore

Inchipuie-ți mamă, c-aș fi
O floare de Champa, din mugur ieșit,
In vîrful pomului m-aș ivi
Și-n bătaia vîntului m-aș juca liniștit.

Acolo sus aș rîde-nfundat.
Mi-aș desface petalele-n tăcere
Și te-aș privi cum lucrezi pe-nserat.
„Unde ești copile?" vei întreba cu durere

După baie cînd vei trece, cu pas cadențat,
Rugăciunea să-ți faci în ogradă,
Cu părul tău jilav, pe umeri răsfirat.
Te vei mira de unde vine mireasmă de floare, curată,
Iar după prînz cînd vei sta la fereastră,
Citind din Ramayana, umbra de pom
Pe sîn și pe umerii tăi se va lăsa.
Pe foaia cărții voi arunca și umbra mea.
Vei ghici tu, oare, de unde vine
Umbra ce te-a alintat?
Seara cînd spre staulul de vite,
Cu lampa-n mînă vei trece,
Din pom voi cădea fără de veste.
Și iar te-oi ruga să-mi spui o poveste.

Constantin CHIRICUȚA

Festivalul de la Cannes

— A doua săptămînă —

În zilele următoare, festivalul de la Cannes nu a corespuns speranțelor de primele zile și s-a recunoscut că producțiile prezentate ulterior nu au fost de aceeași calitate cu primele filme. Cu toate acestea, au fost și unele excepții onorabile care au ridicat moralul prietenilor celei de a șaptea arte.

Din zecile de kilometri de peliculă proiectate fără întrerupere au reținut atenția filme ca „Quelle joie de vivre" („Ce fericire este că trăiești") din selecțiunea italiană, deși realizatorul filmului, scriitorul dialogurilor și artistul principal, respectiv René Clement, Pierre Bost și Alain Delon sînt francezi. În acest film în care ironia, arma favorită a lui René Clement, se exercită chiar dacă subtil, și prin intermediul pățaniilor unui grup de anarhiști împotriva fascismului.

Lucrarea delicată și absorbantă a cehoslovacului Barabes („Cîntecul porumbelului cenușiu"), care povestește aventurile din timpul războiului a unui grup de copii, a repurtat succes datorită candoarei și prospețimei poveștirii.

A fost de asemenea remarcat filmul american „Un strugure în soare", deși i s-a reprosat că este mai mult teatru filmat, prelucrat de Daniel Petrie după o piesă scrisă de tînăra romancieră Lorraine Hansbery.

Un film care a dat loc la vii discuții este producția franceză „Une si longue absence" („O lungă absență") realizat de Henri Colpi după scenariul lui Marguerite Duras.

Realizatorii ne introduc în intimitatea unui bolnav de amnezie și în care o femeie crede că își recunoaște soțul deportat și dispărut. Ea încearcă zadarnic prin toate mijloacele să-i reaprindă scînteia amintirilor. În afara lucrurilor discutabile s-a recunoscut în unanimitate măiestria jocului tulburător al artistului francez Georges Wilson.

Cu cel de al doilea film al lor, S.U.A. nu a produs o senzație așteptată. Adaptare după ultimul roman al lui Françoise Sagan „Aimez-vous Brahms ?" („Vă place Brahms ?"), filmul a fost transformat de regizorul Anatol Litvak într-un fel de cocktail internațional.

În felul în care a fost transformat pentru ecran, romanul devine o poveste fără însemnătate iar pe spectator nu-l poate salva de plictiseală nici talentele unite ale artiștilor, francezul Yves Montand, suedeza Ingrid Bergman și americanul Antony Perkins.

Al treilea film italian „La Viaccia" sau „Les Mauvais Chemins" („Căi rele") al realizatorului Mauro Bolognini, este o critică socială destul de reușită care reamintește în același timp de Maupassant și de Zola, un fel de amestec din „La Terre" (Pămîntul) și „Nana" a cărei acțiune se desfășoară la Florența, pe la sfîrșitul secolului al nouăsprezecelea.

Nu se poate însă vorbi de festivalul de la Cannes fără a se menționa filmele proiectate în afara festivalului, adică fără a vorbi de filmele care nu au avut cinstea să facă parte dintr-o selecțiune națională, deși ar fi putut fi prezentate oficial. După părerea generală, unele din aceste filme depășesc multe din filmele proiectate la festivalul oficial. Totuși, datorită unor proiecții particulare sau paralele, aceste filme au putut birui ostracizarea lor din motive obscure sau nemărturisite. Printre acestea se află: „The Connection" (Legătura) a lui Shirley Clark interpretat de o echipă de artiști, discipoli ai lui „Actors Studio", film care arată mizeria morală a victimelor stupefiantelor; „Chronique d'un été" („Cronica unei veri") a francezului Jean Rous, în genul filmului „Miroir" („Oglinda"), producție a studioului cinematografic Vérité, cu toate artificiile sale este un film interesant, în același timp documentar și romanțios; „Les Mauvais Coups" („Lovituri mîrșave") filmul lui François Leterrier, adaptat după romanul lui Roger Vaillant a încîntat pe mulți datorită subiectului — lupta aprigă și disperată dusă de o femeie ce vede cum i se înstrăinează soțul — și a interpretării uluitoare a lui Simone Signoret.

În sfîrșit, filmul „L'Enclos" („Locul împrejmuit"), realizat de Armand Gatti, a entuziasmat pe toți criticii ce l-au putut vedea.

Acest film, o adevărată frescă a demnității omenești considerată o capodoperă, este o sinteză a tot ce s-a realizat pînă acum ca acțiune autentică și impresionantă asupra universului concentric. Închiși într-un loc împrejmuit din interiorul unui lagăr nazist, un evreu și un prizonier politic, vechi revoluționar german, trebuie să ia în decursul unei singure nopți hotărîrea care din doi să trăiască, deoarece călăii au promis să fie crutată viața acelula care va omorî pe celălalt. „L'Enclos" este în primul rînd un film despre demnitatea omenească, un film al nobleței umane. Eroii se înfruntă într-un moment de sinceritate absolută, tragismul atinge culmi înalte.

Prezentat sub auspiciile Asociației Franceze a Criticii Cinematografice filmul lui Armand Gatti va dobîndi probabil premiul criticii internaționale.

Georges DASCAL

PRIN TELEFON

De vorbă cu LUC-ANDRÉ MARCEL despre: Tudor Arghezi • Tînăra poezie franceză • Bucureștiul contemporan

Cu prilejul unei recente vizite în țara noastră, poetul și eseistul francez Luc André Marcel ne-a acordat un interviu. Firește, ne-au interesat în primul rînd părerile sale despre opera lui Tudor Arghezi, căci, de mai bine de un an, Luc André Marcel lucrează la traducerea în limba franceză a unei culegeri cuprinzătoare din lirica argheziană.

— V-am ruga să ne spuneți cum și cînd ați luat pentru prima oară cunoștință de poezia lui Arghezi?

— Acum cîțiva ani — probabil că știți — d-na Ballard, directoarea revistei „Cahiers du Sud", a făcut o vizită în Rominia. Întorcîndu-se în Franța, a adus versuri ale mai multor poeți romini contemporani, în traducere „brută", cum se spune. Solicitat să citesc aceste texte și să-mi exprim părerea, am avut revelația unui poet extraordinar, de care pînă atunci nu auzisem: Tudor Arghezi. D-na Ballard, căreia i-am mărturisit fără întîrziere entuziasmul meu, mi-a spus că Arghezi e considerat, în Rominia, cel mai de seamă poet contemporan, dar că, din păcate, numele lui e puțin cunoscut în afara țării sale. Revista „Cahiers du Sud" a luat hotărîrea să-i închine ceea ce noi numim un „fronton" — adică să includă, într-unul din numerele ei, ca text literar principal, o selecție — firește, nu prea amplă, dar reprezentativă — din versurile poetului romin, însoțită și de o prezentare a personalității acestuia. Trebuie să menționez că în revista noastră, asemenea „frontoane" sînt de obicei închinate unor poeți sau unor mișcări literare aparținînd trecutului. Singurele două excepții — constînd în prezentarea unor personalități contemporane — au fost făcute pentru Saint John Perse, laureatul de anul trecut al premiului Nobel, și pentru Tudor Arghezi. Pot de asemenea să spun că, după cîte sînt informat, asemenea excepții nu se vor mai face curînd... Traducerile pe care le-am lucrat pentru „Cahiers du Sud", folosind versiunile literale, „brute", care-mi stăteau la dispoziție, mi-au stimulat dorința de a face accesibilă cititorului francez o mai mare parte din poezia lui Arghezi. Așa s-a născut ideea unei culegeri antologice, care să cuprindă în coordonatele ei esențiale lirica argheziană de la „Cuvinte potrivite" la „Cîntare omului". A fost o muncă dificilă, dar pasionantă, și cred că în două-trei luni voi fi în măsură să predau editurii „Gallimard" volumul de poeme alese ale lui Tudor Arghezi...

Desen de MEDI DINU

— Ați putea anticipa care va fi, în linii mari, reacția cititorului francez față de Arghezi? În ce ar consta, pentru el, noutatea poetului romîn.

— Arghezi este, fără îndoială, unul din marii poeți ai secolului nostru. Personalitatea lui, foarte complexă, va suscita din partea publicului nostru un interes multiplu; cred că aș putea — simplificînd puțin — indica unele din direcțiile acestui interes. În primul rînd, francezii vor descoperi, vor cunoaște, prin Arghezi, o țară despre a cărei geografie spirituală știu prea puține. Ca orice mare poet, Arghezi este reprezentativ pentru poporul său și opera lui conține numeroase mărturii despre viața materială și morală a acestuia, în proiecții artistice puternice. Apoi, cititorul francez va fi interesat de afinitățile profunde care există între Arghezi și unii poeți francezi — Baudelaire, în special, simboliștii, etc. Sînt sigur că arta arghezian㠄 cuvîntului, a *expresiei poetice*, va fi apreciată în mod deosebit. Cu atît mai mult cu cît noi, francezii, avem o inclinare specială pentru problemele de estetică a expresiei. Aș putea spune că mișcările poetice de la romantism încoace s-au caracterizat, în Franța, îndeosebi prin dezbaterile în jurul modalităților *de expresie*, mai puțin prin dezbaterile de *idei*, propriu-zise. În acest plan, poezia franceză de azi are de rezolvat o problemă, după părerea mea, însemnată: e vorba de depășirea unei anumite rarefieri a limbajului poetic, de evitarea abstractului, a excesului de generalitate în lirism (chiar limba noastră, prin structura ei, conține ispita abstracțiunii). Exemplul arghezian al preciziei misterioase, al aplecării spre concret, din care este dedusă, fără ostentație intelectuală, o simbolică secretă și majoră, foarte sugestivă, va fi fără îndoială primit cu deosebit interes de cititorul francez preocupat de problemele poeziei. O altă latură a lirismului arghezian va fi, de asemenea, considerată cu atenție. Poezia lui Arghezi are, aș zice, un caracter *dublu*: poetul ne apare pe deoparte ca un emancipator al limbajului, un revoluționar în domeniul expresiei poetice, dar pe de altă parte el are un echilibru „clasic", conștiința unei forțe armonios stăpînite, sursă de optimism vital, de prospețime.

— V-am ruga să ne spuneți cîteva cuvinte despre poezia franceză contemporană.

— Am să încerc, dar vă previn că într-o discuție ca aceasta nu se pot rosti decît aproximații. Ceea ce mi se pare distinctiv pentru poezia franceză contemporană este absența „școlilor". Sînt cîteva mari personalități — dar fiecare dintre ele se manifestă într-o independență perfectă față de „curente" sau mișcări literare (suprarealismul a fost ultima): Saint John Perse, René Char, Supervielle, Pierre Jean Jouve — fiecare dintre ei este de o marcantă originalitate. Ar trebui să-l numesc și pe Eluard, unul din marii poeți ai epocii noastre. Mai mult însă decît despre asemenea poeți, cu o reputație mai de mult stabilită, aș vrea să vorbesc despre tendințele vădite în creația tinerilor. Un interes destul de puternic arată tinerii față de efortul unui poet ca Francis Ponge — e vorba de un fel de întoarcere a poeziei la „evidență", la universul cotidian, cu obiectele și gesturile lui „mărunte". Într-o astfel de atitudine față de orientarea poeziei se pot cu ușurință identifica implicațiile polemice: respingerea idealului romantic (care continuă să existe, sub diverse forme), respingerea simbolismului. Pe de altă parte, se observă tendința de a stăvili acel proces de „pulverizare" a limbajului poetic, început de mișcările literare extremiste (dadaism, suprarealism etc.). Se încearcă o sinteză în spirit clasic a cuceririlor poeziei moderne (și în acest sens, lecția arghezian㠄 nu va fi, cred, lipsită de utilitate pentru francezi). Dintre tinerii noștri poeți aș cita pe Jean Malrieux — animat de idealuri comuniste — al cărui volum „Préface à l'amour" a fost distins cu premiul „Apollinaire". Ultima sa culegere, „Vesper" mărturisește un optimism proaspăt, plin de naturalețe, o deschidere față de viață și de bucurie. Tot preocupat de o problematică socială se arată și Jean Todrani, cu deosebirea că la el această problematică e proiectată mai mult pe coordonate etice. E, de altfel, o trăsătură generală a tinerei poezii franceze *preocuparea etică*. Atitudinile estetiste sînt foarte rare, în general factorul estetic e considerat secundar. Problemele majore care se discută sînt acelea ale *poeziei ca luptă, ale poeziei ca răspuns la întrebările fundamentale ale omului.*

— Și acum, cîteva impresii despre București...

— Nu e prima oară cînd mă aflu în București — am mai fost aici și anul trecut, prin iulie. E uimitor ritmul construcțiilor. În mai puțin de un an orașul s-a schimbat simțitor. Îmi place stilul arhitectonic al noilor clădiri, grația și strălucirea lor modernă. M-am plimbat pe străzi, am admirat abundența și varietatea produselor din vitrinele magazinelor. O mare amploare a luat, după cîte îmi dau seama, producția de obiecte din materii plastice — toate prezentate cu gust, cu grijă pentru estetică. Trebuie să remarc și deosebit de atrăgătoarele vitrine ale „Galeriilor de artă" — ceramica modernă, bibelourile, imprimeurile foarte originale. Am impresia că se depun mari eforturi pentru realizarea unui climat estetic al vieții cotidiene — și rezultatele să vădesc pretutindeni. Bucureștii socialismului sînt un oraș fermecător. Pe linia intereselor mele folcloristice, țin să mărturisesc că o mare plăcere mi-a prilejuit-o revizitarea „Muzeului satului" — adevărat tezaur etnografic, elocventă dovadă a geniului artistic al poporului romîn. Eu însumi sînt fiu de țărani și cu atît mai mult m-au atras și m-au impresionat aspectele satului rominesc, așa cum le prezintă muzeul. E o permanentă mărturie a forței omului, obligat altădată să trăiască în condiții crunte, mizere, de a afirma, în pofida acestora, frumosul.

M. C.

CONTRAPUNCT

U. R. S. S.

Recent, la redacțiile revistelor „Literatura sovietică" (apare în mai multe limbi străine) și „Opere și opinii" (apare în limba franceză) a avut loc o adunare deschisă de partid, consacrată sarcinilor ce revin acestor reviste înaintea celui de al XXII-lea Congres al P.C.U.S.

Revistele noastre, — a spus în raportul său, V. Ajaev, redactorul șef al celor două reviste, — trebuie să înfățișeze cititorului din străinătate evenimentele cele mai importante din țară, să-i arate cu ce se prezintă literatura noastră în fața Congresului, să-i povestească despre viața și contemporanii noștri — oamenii muncii comuniste. Revistele noastre sînt o sinteză a tuturor celorlalte reviste și publicații, dar o sinteză creatoare. Noi trebuie să selecționăm lucrările cele mai interesante ale autorilor sovietici".

R. S. Cehoslovacă

Editura pragheză „Svet Sovetu" a publicat recent traducerea romanului „Bătălie în marș" de Galina Nikolaeva. «Exemplul acestei cărți, — scrie Jan Petmuchal în ziarul „Rude Pravo", — dovedește convingător că sursele epice cu adevărat moderne se găsesc în realitatea marilor transformări și schimbări revoluționare. O astfel de epică se dezvoltă și crește acolo unde există posibilitatea obiectivă de a observa dezvoltarea și creșterea noilor schimbări ale vieții. Din acest punct de vedere romanul Galinei Nikolaeva poate servi ca argument hotărîtor în polemica cu unii literați burghezi din Occident care afirmă că epoca marelui roman obiectiv a apus. Galina Nikolaeva a creat în general o lucrare interesantă și plină de viață; fiecare cititor poate găsi în ea o părticică din ceea ce noi înșine știm, ceea ce ne interesează, din ceea ce creăm, pentru ce luptăm și în ce biruim. Iar pentru o lucrare literară, aceasta este recomandarea cea mai bună».

S. U. A.

Un grup de cunoscuți scenariști, regizori și actori americani au intentat proces la tribunalul federal din Washington unor mari companii cinematografice din Hollywood, cerînd despăgubiri pentru daunele suferite. Din cauză că patronii acestor companii i-au înscris într-o așa zisă „listă neagră", artiștii au fost mult timp lipsiți de posibilitatea de a munci. Din acest grup fac parte scriitorii Nedrick Young, Albert Maltz, John Howard Lawson, Lester Cole, Robert Richards, actorii Hall Sondergaard, Alvin Hammer, Mary Virginny Farme și alții.

★

Regizorul Jack Share a turnat filmul de aventuri pentru copii „Cele trei vieți ale lui Gulliver". După cum scrie revista „Picture Show", din subiect au fost eliminate toate elementele de satiră și accentul a fost pus pe aventurile fantastice ale eroului (rolul este interpretat de Kervin Matthews). Critica relevă în special ingeniozitatea trucajului în scenele combinate.

R. P. Chineză

Interesantul roman al lui Tini Bo „În taiga și în stepa înzăpezită" a constituit baza unui film în două serii care se turnează la Studioul cinematografic al Armatei populare de eliberare. Prima serie a și apărut pe ecrane.

Evenimentele se desfășoară în nord-estul țării, în anul 1946, cînd și-au intensificat activitatea ofițerii trupelor ciankaișiste înfrînte, agenții siguranței și funcționarii fostului stat marionetă Mandciuko. Ei recurgeau la teroare, organizau bande înarmate... În lupta cu contrarevoluția intrau și mici detașamente ale Armatei populare de eliberare, precum și elemente individuale care pătrund în lagărul dușmanului.

Acest film de aventuri a fost turnat de regizorul Liu Sijan, care împreună cu Ma Tzisin este și autor al scenariului.

Australia

„Urechea străină la receptor" se intitulează comedia satirică muzicală care se joacă pe scena teatrului Federației muncitorilor portuari din Sidney. Piesa aparține scriitoarei Mona Brand care și-a situat acțiunea în țara „Teletap", după numele aparatului pentru ascultarea în secret și înregistrarea convorbirilor telefonice.

În Teletap, pe baza unor înregistrări denaturate și falsificate „elementele nedorite" sînt învinuite de „activitate subversivă", dar înșiși cei care au inventat această metodă devin victimele ei, chiar și primul ministru este silit să se apere în fața tribunalului pentru a-și demonstra loialitatea.

„Urechea străină la receptor" se bucură de un frumos succes. Recenzentul ziarului „Tribune" consideră că piesa este un aport adus luptei împotriva proiectului de lege reacționar care urmărește să sia bilească în Australia „controlul asupra gîndirii".

Anglia

În timpul unei scurte vizite la Londra, Charlie Chaplin a încărtășit corespondentului ziarului „Daily Mail" planurile sale de creație pentru viitorul apropiat. Chaplin a declarat că intenționează, paralel cu lucrul asupra memoriilor sale, să creeze două filme.

— Ambele, — a spus el, — sînt concepute ca comedii. Pentru unul voi scrie eu însumi scenariul și îl voi regiza. În privința celui de al doilea, doresc să și joc un rol. Acesta va fi o farsă, o burlesc㠄. Mai multe nu voi explica. Cît timp ambele filme se găsesc în stare embrionară prefer să nu le discut.

La întrebarea referitoare la atitudinea sa față de Statele Unite, Charlie Chaplin a declarat:

— N-am nici cel mai mic interes față de America. Ea nu este, pur și simplu, în orbita intereselor mele. Întregul continent și toată cultura lui mi se par acum prea depărtate. Prefer fără îndoială să trăiesc în Europa.

R. P. Polonă

Una dintre cele mai populare cărți poloneze, „Porțile de bronz" ale scriitorului Tadeusz Brezu, a fost întîmpinată cu entuziasm atît de critica literară, cît și de publicul cititor. Subtitlul „Jurnal roman" sugerează izvorul operei: rod al unei șederi de peste 3 ani la Roma, cartea este dedicată influenței nefaste a Vaticanului asupra vieții sociale italiene dar și declinului sigur al catolicismului, — condamnat tot mai vehement de către opinia publică italiană.

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef), EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct), MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.